

PARTIJ VOOR DE DIEREN

DEN HAAG

NATUURLIJK

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Hoofdstuk 1: Een leefbare Aarde	7
1.1 Een betere wereld begint in Den Haag	8
1.2 De klimaat- en natuurcrisis eerlijk en in samenhang oplossen	9
1.3 Klimaatrechtvaardigheid en energiearmoede	10
1.4 Besparen, besparen, besparen: minder energiegebruik de hoogste prioriteit	11
1.5 Natuurlijk duurzame energie opwekken	11
1.6 Goed voorbeeld doet goed volgen	12
Hoofdstuk 2: Dieren hebben het recht om te leven naar hun aard	14
2.1 Dieren in gemeentelijk beleid	15
2.2 Ook dieren willen prettig leven	16
2.3 In Den Haag geen dierenindustrie	17
2.4 Respect en zorg voor vrije dieren	17
2.5 Zorg voor huisdieren	19
2.6 Geen vermaak ten koste van dieren	20
Hoofdstuk 3: Kies voor groen	22
3.1 Koester onze natuur!	23
3.2 Groen: met het oog op morgen	24
3.3 Een gifvrije gemeente	25
3.4 Biodiversiteit creëren door ecologisch te beheren	26
3.5 Water doet leven	27
3.6 Groen in de wijk	28
3.7 Bouw groene wijken, maar niet in het groen!	29
3.8 Vergroenen doen we samen	30
3.9 Een toekomstbestendig en groen landelijk gebied	31

Hoofdstuk 4: De economie in evenwicht **33**

4.1 Een economie voor iedereen	34
4.2 Stop de vervuiling!	35
4.3 Geen grondstof gaat verloren	36
4.4 Afval bestaat niet	37
4.5 Reclame	38
4.6 Festivals, evenementen en toerisme	38
4.7 Lokale economie versterken	39
4.8 Maatschappelijk verantwoord ondernemen	40
4.9 Geen armoede in Den Haag	40
4.10 Werk in goede en groene banen	41

Hoofdstuk 5: Een duurzaam dak boven je hoofd is een basisrecht **43**

5.1 Volkshuisvesting boven woningmarkt	44
5.2 Durf te kiezen in de schaarse ruimte	47
5.3 Klimaatpositief, circulair en natuurinclusief bouwen	49
5.4 Inclusief en toegankelijk wonen	50
5.5 Dak- en thuislozen	50

Hoofdstuk 6: Inclusief, rechtvaardig en solidair **53**

6.1 Iedereen is gelijkwaardig	54
6.2 Vluchtelingen zijn welkom!	57
6.3 Volwaardig meedoen voor iedereen	58

Hoofdstuk 7: Schoon onderweg **60**

7.1 Ruim baan voor voetgangers en fietsers	61
7.2 Goed en duurzaam openbaar vervoer	63
7.3 Minder auto's, meer ruimte	64
7.4 Schoon vervoer, gezonde lucht	65

Hoofdstuk 8: Gezond en veilig in Den Haag **67**

8.1 Gezond begint bij schoon	68
8.2 Geestelijk gezond en wel	69
8.3 Bewegen is gezond	70
8.4 Gezond en duurzaam voedsel	71
8.5 Zorg op maat	72
8.6 Zorg en dieren	73
8.7 Drugs- en middelengebruik	74
8.8 Veiligheid	75
8.9 Demonstreren is een grondrecht	77

Hoofdstuk 9: Een leven lang ontplooiën **79**

9.1 Recht op goed onderwijs 80

9.2 Cultuur en erfgoed voor iedereen toegankelijk 83

Hoofdstuk 10: Samen, eerlijk en open **86**

10.1 Weerbare lokale democratie 87

10.2 Open bestuur 88

10.3 Privacy, data en digitale onafhankelijkheid 89

10.4 Vrede in Den Haag, vrede in de wereld 91

Inleiding

Prettig wonen. Schone lucht inademen. Jezelf kunnen zijn.
Voor mij is dat heel natuurlijk. Ik wil het allerbeste
voor Den Haag en al haar inwoners, mens én dier.
Laat me u meenemen in ons programma.

De Partij voor de Dieren durft belangrijke keuzes te maken. En dat is hard nodig! Wij willen klimaatverandering tegengaan. Wij willen de natuur weer laten groeien en bloeien. Wij willen dat iedereen een goed en rechtvaardig leven kan hebben. Ook de dieren. De Partij voor de Dieren zet alles op alles om te zorgen voor een beter leven voor iedereen. Nu en in de toekomst.

De Partij voor de Dieren is de enige politieke partij die welzijn boven welvaart plaatst. Wij willen dat iedereen een fijne woning, gezond voedsel en een prettig leven heeft. We komen op voor datgene dat niet voor zichzelf kan opkomen: de natuur, de dieren en alle mensen die het nodig hebben.

De afgelopen twee jaar hebben we voor het eerst de stad bestuurd en was ik de eerste wethouder van de Partij voor de Dieren in een grote stad. En dat is niet zonder resultaat gebleven. We hebben flink geïnvesteerd in veilige hondenlosloopgebieden en in de wildopvang. In de meeste versteende wijken zijn honderden bomen geplant en er zijn vele voetbalvelden aan nieuwe groene ruimte bijgekomen. Ook hebben we, ondanks tegenwind, bij de Daal en Bergselaan, bij de oude ADS-velden (Loosduinen) en op de Vlietweide geïnvesteerd in de natuur. Met de uitbreiding van de zero-emissie zone lieten we zien dat we echt staan voor schone lucht. En met het invoeren van het fossiele reclameverbod, als eerste stad ter wereld, schreven we geschiedenis.

Er is echter nog veel werk aan de winkel. Met een sterke, nieuwe lijst vol bevlogen kandidaten blijven we de komende vier jaar strijden. Ons programma biedt houvast en hoop. Voor iedereen die voelt dat het mis gaat, en weet dat het anders kan. Voor iedereen die ziet wat er nodig is, maar geen gehoor krijgt. Voor iedereen die verder kijkt dan het platte eigenbelang. Wij staan samen voor solidariteit, rechtvaardigheid en medemenselijkheid. Wij zijn er voor alles wat leeft.

Onze speerpunten in Den Haag:

1. Minder asfalt, meer natuur.

We beschermen elke boom, vergroenen de wijken en breiden natuur uit waar het kan.

2. Minder dierenleed, meer dierenrechten.

We verbieden hengelen, versterken de dierenopvang en zetten het welzijn van dieren voorop.

3. Minder vervuiling, meer schone lucht.

We breiden milieuzones uit en pakken vervuilende houtstook aan.

4. Minder leegstand, meer betaalbare woningen.

We bouwen voor mensen, niet voor hotels of vervuilende industrie en pakken leegstand aan.

5. Minder fossiel, meer klimaat.

We isoleren huizen, leggen daken vol zonnepanelen en vergroenen daken en pleinen.

6. Minder haat, meer menselijkheid.

We bestrijden discriminatie en zorgen voor een veilige, inclusieve stad voor iedereen.

Het is tijd dat Den Haag weer voor iedereen een prettige plek wordt om te wonen.

En als u mij vraagt of wij de oplossingen hebben, kan ik eigenlijk maar één ding zeggen: **Natuurlijk.**

Robert Barker

Lijsttrekker Partij voor de Dieren Den Haag

1

EEN LEEFBARE AARDE

Klimaat, biodiversiteit en energie

We leven op een prachtige planeet die alles biedt wat het leven voor alle aardbewoners mooi maakt. Maar door toedoen van de mens warmt de Aarde nog sneller op dan we al dachten. Alles wijst erop dat we de opwarming van 1,5 graad al gepasseerd zijn. Door de uitstoot van broeikasgassen, de vernietiging van de natuur en het gebruik van gif maakt de mensheid de Aarde in rap tempo onleefbaar voor mens en dier. We kunnen het tij keren als we nú andere keuzes maken om de klimaatcrisis en de natuurcrisis het hoofd te bieden. Uiteraard doen we dit op een rechtvaardige manier.

De Partij voor de Dieren zet alles op alles om onze planeet leefbaar te houden.

1.1 Een betere wereld begint in Den Haag

De beste plek om de wereld te verbeteren is dicht bij huis, in onze eigen mooie gemeente. Den Haag kan en moet zelf veel doen, maar kan het niet alleen. Den Haag moet zich stevig gaan verzetten tegen de grove nalatigheid van de Rijksoverheid, en druk op haar uitoefenen om klimaatverandering, milieuvervuiling en het verlies van biodiversiteit echt aan te pakken. Den Haag eist daarbij maximale ondersteuning van de landelijke overheid. Tegelijkertijd nemen we lokaal de nodige maatregelen.

- Den Haag heeft eerder al door een motie van de Partij voor de Dieren de klimaatcrisis uitgeroepen. Er gebeurt echter te weinig. Er komt een ambitieus klimaatplan met bijbehorend budget. Er komen concrete, afrekenbare tussendoelen en we stellen snel bij als die doelen niet gehaald dreigen te worden. Ook wordt er een herstelplan voor de biodiversiteit opgesteld.
- Door nalatigheid van (lokale) overheden wordt het steeds lastiger om onze klimaatdoelen op tijd te halen. De noodzaak is er echter niet minder om en de tijd dringt. De gevolgen van klimaatverandering zijn lokaal steeds meer zichtbaar. Het beste moment om klimaatdoelen te halen was gisteren.

Daarom moet Den Haag zo snel mogelijk klimaat-neutraal zijn, met 2030 als uitgangspunt.

- Er komt een wethouder voor Klimaat & Biodiversiteit. Als wij meedoen in een coalitie, willen wij de wethouder leveren die dit als portefeuille heeft.
- Al het beleid wordt getoetst op duurzaamheid in een duurzaamheidsparagraaf, waarin de gevolgen voor dieren, natuur, milieu en klimaat worden beschreven.
- De gemeente heeft deskundige werknemers in dienst op het gebied van klimaat, biodiversiteit, dierenwelzijn, milieu, natuur en maatschappelijk verantwoord inkopen. De kennis hierover wordt actief gedeeld met partners en netwerken van de gemeente.
- Den Haag eist scherpere wettelijke maatregelen van het Rijk, waaronder strengere uitstooteisen voor bedrijven en natuurinclusieve en energiepositieve nieuwbouw. Gemeenten moeten meer mogelijkheden krijgen om vervuilende bedrijven aan te pakken en te weren.
- De stichting Duurzaam Den Haag wordt een echt expertisecentrum Biodiversiteit en Duurzaamheid, waar inwoners en bedrijven gratis, onafhankelijk advies kunnen vragen.

Ook bedrijven moeten grootschalig verduurzamen en dat wordt gestimuleerd door de bestaande duurzaamheidskringen uit te bouwen.

- Den Haag ondersteunt huurders die hun woning willen (laten) verduurzamen, onder andere met energiecoaches en -adviseurs. Gemeente en huurder doen dit in onderhandeling met de verhuurder. Wanneer dit nodig is, biedt de gemeente juridische bijstand. Ook verstrekt de gemeente gratis energiescans en worden inwoners en bedrijven in staat gesteld de ecologische voetafdruk te meten.
- Iedere wijk heeft een eigen karakter en specifieke uitdagingen. Daarom maakt de gemeente in samenwerking met inwoners en relevante partners per wijk een concreet transitieplan. Hierin staan plannen voor energiebesparing en de opwekking en opslag van duurzame energie en warmte en wordt gekeken hoe de biodiversiteit van de buurt versterkt kan worden.
- De transitie naar een klimaatneutraal Den Haag geven we samen vorm. Daarom stelt Den Haag een burgerberaad in. Dit burgerberaad is geloot en representatief voor de inwoners van Den Haag. Via het burgerberaad adviseren inwoners, met ondersteuning van experts en creatievelingen, het Haagse stadsbestuur over oplossingen om klimaatneutraal te worden. Deelnemers aan het burgerberaad worden hiervoor natuurlijk eerlijk betaald.

1.2 De klimaat- en natuurcrisis eerlijk en in samenhang oplossen

Pas als we durven te denken vanuit het meest kwetsbare – dieren, natuur en milieu – zullen we in staat zijn om de noodzakelijke veranderingen door te voeren die het mogelijk maken om te blijven leven op deze prachtige planeet. De belangrijkste maatregel om de crises te keren is het verkleinen van onze impact op de planeet. Dit vraagt om een samenhangende en rechtvaardige aanpak: één waarbij klimaatplannen gecombineerd worden met maatregelen voor behoud en herstel van natuur en biodiversiteit. Dat doen we samen met inwoners, organisaties en ondernemers.

Zo kunnen we genieten van meer natuur, een fijnere en schonere woonomgeving, en minder uitstoot van verkeer en landbouw. Samen kiezen we voor een groene en sociale toekomst, voor iedereen.

- Weg met de kettingzaag! In plaats van bomen kappen gaan we bomen planten en natuurgebieden verbinden. Op die manier wordt de Stedelijke Groene Hoofdstructuur uitgebreid. Een groot succes van de Partij voor de Dieren is de Vlietweide, waarbij er een natuurgebied van 13 hectare wordt gerealiseerd in de Vlietzone. Hiermee hebben we laten zien dat we natuur in Den Haag kunnen toevoegen en dat zetten we door.
- De uitbreiding van de natuur tussen de Bosjes van Pex en Wapendal gaat door de inzet van de Partij voor de Dieren door. Dit dient als voorbeeld voor meer uitbreiding van ecologische verbindingzones.
- Den Haag beschermt bestaande bomen en plant daarnaast extra bomen om langdurig CO₂ op te vangen, het liefst in de vorm van bossen.
- De meeste uitstoot in Den Haag wordt veroorzaakt door het verwarmen van gebouwen. Dit pakken we aan door elk gebouw te isoleren en te voorzien van duurzame energie.
- De stem van omwonenden en de belangen van natuur, dieren, biodiversiteit en het klimaat worden stevig verankerd in de participatieprocessen bij nieuwe ontwikkelingen.
- Voor alle bouw- en klimaatplannen wordt zo vroeg mogelijk in het proces een natuurtoets uitgevoerd. Hiermee worden kansen benut en bedreigingen voor aanwezige planten en dieren voorkomen.
- Bouwplannen krijgen van Den Haag een CO₂-budget tijdens de bouwfasen. Dat betekent dat er een limiet wordt gesteld aan de hoeveelheid uit te stoten broeikasgassen.
- De kunstmatige (ondergrondse) opslag van CO₂ is geen duurzame oplossing en vertraagt het daadwerkelijk verminderen van CO₂-uitstoot. Daarom werkt Den Haag hier niet aan mee.
- De Omgevingswet biedt onvoldoende waarborgen voor onder andere dieren, klimaat, milieu, gezondheid en natuur.

Daarom krijgen in zowel de omgevingsvisie als het omgevingsplan dierenrechten, het klimaat, de natuur en de biodiversiteit de hoogste prioriteit.

1.3 Klimaatrechtvaardigheid en energiearmoede

De energietransitie en verduurzaming moeten voor iedereen betaalbaar zijn. De lusten en de lasten van de energietransitie gaan we eerlijk verdelen: de grootste vervuilers dragen de zwaarste lasten en de lagere inkomens krijgen de nodige ondersteuning. Inwoners die samen met hun buurt duurzame energie willen opwekken worden ondersteund. En natuurlijk profiteren inwoners mee van de opwekking van duurzame energie en zijn ze een belangrijke gesprekspartner in de planvorming.

- Veel inwoners leven nog steeds in energiearmoede. Door hoge energiekosten en een laag inkomen hebben veel mensen geen geld om energiematregelen te kunnen nemen, zowel in de sociale huur- als vrije sector. Deze inwoners krijgen ondersteuning van de gemeente.
- Onder andere in de Schilderswijk, Transvaal, Laak, Mariahoeve en Zuidwest investeren we extra in isolatie, energiecoaches en gratis energiescans. Zo helpen we ook in deze wijken de inwoners een betaalbare stap te maken naar een schoon en duurzaam Den Haag.
- Huurders worden geholpen hun huizen te verduurzamen door ondersteuning bij het nemen van kleine maatregelen en bij het gebruik van het initiatiefrecht.
- Alle sociale huurwoningen worden goed geïsoleerd en verduurzaamd. Indien nodig krijgen de woningcorporaties (zoals Haag Wonen, Staedion, Hof Wonen en Arcade) daarvoor middelen en bindende doelen voorgeschreven vanuit de gemeente.
- Inwoners die van het gas af zijn en aangesloten zijn op een duurzaam warmtenet worden waar mogelijk gecompenseerd als hun contract duurder blijkt te zijn dan een regulier gascontract. Den Haag sluit zich aan bij de lobby om de tarieven voor stadswarmte los te koppelen van de gasprijs.
- Den Haag betreft ondervertegenwoordigde groepen uit de samenleving, zoals jongeren, mensen met een migratieachtergrond en laaggeletterde mensen, in het participatieproces van de energietransitie.
- Den Haag heeft een lage onroerendezaakbelasting. Voor een rechtvaardige energietransitie wordt de onroerendezaakbelasting verhoogd. Zo kan geïnvesteerd worden in het verduurzamen van de huizen met de laagste energielabels.
- Den Haag pakt de regie om lokaal duurzaam opgewekte energie op te slaan in buurtbatterijen die zoveel mogelijk nikkel- en kobaltvrij zijn. Deze energie wordt lokaal eerlijk verdeeld.
- De gemeente stimuleert bewonersinitiatieven voor het duurzaam opwekken van energie en zorgt voor ondersteunend beleid. Dit is in het verleden al gebeurd in de Vruchtenbuurt, Zeeheldenkwartier, Regentessekwartier en Statenkwartier. Ook in andere buurten stimuleren en faciliteren we soortgelijke initiatieven. Juist ook in buurten zoals de Schilderswijk, Scheveningen, Transvaal, Duindorp, Moerwijk, en Laak, waar inwoners soms zelf minder middelen hebben om te verduurzamen.
- De gezamenlijke aanpak van woningisolatie en het opwekken van duurzame energie heeft voordelen. Zo versnellen we de energietransitie en maken we verduurzaming toegankelijker voor mensen met lagere inkomens.
- Gemeentelijke initiatieven voor duurzame opwek zijn voor ten minste 50% lokaal eigendom. Zo delen omwonenden in de opbrengsten en hebben zij een stem in hoe en waar de energie wordt opgewekt.
- Subsidies komen nu vooral terecht bij de rijke wijken, terwijl armere wijken deze subsidies beter kunnen gebruiken. Den Haag benadert daarom actief huizenbezitters in arme wijken met aangepaste subsidieregelingen.
- Voor inwoners met een Ooievaarspas komen er extra subsidieregelingen boven op de regelingen die nu al gelden om over te kunnen stappen op duurzame energiebronnen.

1.4 Besparen, besparen, besparen: minder energiegebruik de hoogste prioriteit

Wat je niet gebruikt, hoef je ook niet op te wekken. Daarom begint het duurzaamheidsbeleid van Den Haag bij energiebesparing. Naast technische aanpassingen, zoals betere isolatie, warmtepompen en ledverlichting, kiezen we ervoor om bepaalde dingen niet of minder te gaan doen.

- In 2030 gebruiken huishoudens, bedrijven en organisaties in Den Haag ten minste 65% minder energie dan in peiljaar 1990. De gemeente stelt hiertoe een ambitieus Actieplan Besparen op met controleerbare tussendoelen waarop kan worden bijgestuurd.
- Alle gebouwen worden goed geïsoleerd. Den Haag zet vol in op voorlichting over en (waar nodig daadwerkelijke) financiële ondersteuning van natuurinclusieve woningisolatie. Daarnaast komt er meer voorlichting over – en eventueel subsidie voor – het koelen van woningen en kantoren door middel van groene daken, groene gevels en zonwering.
- Den Haag pakt samen met lokale ondernemers energieverspilling aan, zoals lichtvervuiling, terrasverwarming en open winkeldeuren. Duurzame alternatieven worden gepromoot.
- De gemeente gaat strenger optreden tegen vervuilende en energieslurpende bedrijven, zoals datacenters. Om de energiebesparingsplicht te handhaven draagt Den Haag zorg voor voldoende capaciteit bij de Omgevingsdienst Haaglanden voor het energie- en milieutoezicht.
- De gemeente wijst maatschappelijke instellingen op de energiebesparingsplicht en ondersteunt hen waar nodig.
- Met vastgoedeigenaren en projectontwikkelaars maken we stevige afspraken die verder gaan dan de geldende wettelijke verplichtingen, zoals over zon-op-dak en isolatie. Bedrijven die meer willen doen dan de wettelijke verplichtingen kunnen op steun van de gemeente rekenen.
- Den Haag is een stad met veel VvE's. Door deze actief te benaderen zorgen we ervoor dat ze in hun gebouwen investeren en deze verduurzamen.

Tegelijkertijd dringen we bij woningcorporaties aan op het verduurzamen van hun woningen. Zo leven niet alleen woningeigenaren maar ook huurders in duurzamere, comfortabelere, en zuinigere huizen.

- Den Haag begint een proef met straatverlichting die werkt op sensoren. Als de sensoren mensen 'zien' gaat de verlichting aan. Dit voorkomt lichtvervuiling en bespaart energie en kosten.

1.5 Natuurlijk duurzame energie opwekken

Onze energie gaan we duurzaam opwekken, dicht bij huis en met respect voor mens, dier en natuur, en zo veel mogelijk samen. Omdat ruimte schaars is en we rekening houden met dieren, natuur en mensen, is de opwekking van energie op bepaalde plekken ongewenst. Daarnaast is de capaciteit op het stroomnet beperkt. Wij zetten vol in op fossielvrije energie uit zon en wind, daar waar het kan. Wij hanteren strikte eisen voor duurzaamheid en veiligheid om te bepalen welke vormen van energieopwekking duurzaam en veilig zijn en welke niet.

- Den Haag heeft ontzettend veel dakoppervlak en daardoor een groot potentieel voor groene energie. Zonnepanelen en groen worden de norm op daken, gevels, geluidswallen en boven parkeerplaatsen. Particulieren, VvE's, woningcorporaties en bedrijven worden gestimuleerd en ondersteund om hierin te investeren. Als zij dit zelf niet doen, investeert Den Haag hierin door samenwerking met een lokale energiecoöperatie of een gemeentelijk energie-investeringsbedrijf.
- We stimuleren het gebruik van zonnepanelen op alle daken, in ieder geval van gemeentelijke panden, kantoren van de rijksoverheid, scholen, corporatiewoningen en bedrijven, zoals bijvoorbeeld in de Binckhorst en bij kantoren in het Wijnhavenkwartier.
- Op erfgoed en monumenten is plaatsing van zonnepanelen buiten het zicht mogelijk.
- Er komen geen zonneparken in de natuur. Voor de aanleg van zonnepanelen wordt gebruikgemaakt van een zonneladder, die de volgorde bepaalt van aanleg.

Landbouwgrond is niet bedoeld voor zonneweides, maar voor plantaardige voedselproductie en natuurontwikkeling en, als de veehouderij fors krimpt, voor woningbouw.

- Alle nieuwe panden worden energiepositief en wekken meer energie op dan ze gebruiken.
- Er wordt niet geïnvesteerd in warmte- en/of koudnetten die gevoed worden door restwarmte uit de fossiele industrie, bio-industrie of biomassacentrales. We roepen daarom in ieder geval een halt toe aan WarmtelinQ.
- We gebruiken duurzame lage-temperatuurbronnen om woningen en andere gebouwen te verwarmen. Naast warmtepompen wordt er geïnvesteerd in warmte- en koudeopslag, bodemwarmte en warmte uit water (aquathermie) of zout (warmtebatterij). Vanzelfsprekend uitsluitend als het veilig kan en het geen ecologische verstoring veroorzaakt.
- In Den Haag is er geen ruimte voor windmolens vanwege de beperkte ruimte.
- Zonnepanelen zijn zo duurzaam mogelijk geproduceerd, met zo veel mogelijk gerecyclede materialen en van duurzame (lokale) leveranciers.
- Het verstoken van bomen is geen oplossing voor het energievraagstuk. Kostbare natuur kappen om te verbranden is niet duurzaam. Ook mestvergisting is niet duurzaam, omdat dit bijdraagt aan de instandhouding van de veehouderij. We staan de verbranding van hout en de vergisting van mest voor warmte en elektriciteit dus niet toe. Voor andere vormen van biomassa komen strenge duurzaamheidscriteria.
- Aardwarmte of geothermie kan, zoals bij het Haagse Aardwarmte Project aan de Leyweg, een bron van duurzame warmte zijn. Maar ook hier gelden het voorzorgsbeginsel en de zorgvuldigheidsnormen voor mens, dier en natuur. Ook werken we aan aardwarmteprojecten op de Binckhorst en in Mariahoeve. Het tijdelijke warmtenet in Moerwijk wordt vervangen door permanente duurzame energie.
- Netcongestie is een grote uitdaging. In vele wijken is het niet mogelijk om nieuwe woningen of bedrijven aan te sluiten op stroom.

Den Haag draagt bij aan het verzwaren van het net en spaart het groen bij de aanleg van nieuwe hoogspanningsstations en transformatorhuisjes.

- Den Haag helpt bedrijven en inwoners bij het realiseren van duurzame energiehubs, waar energieproducenten en consumenten samenwerken om energieopwek, -opslag en -verbruik op elkaar af te stemmen.
- Er is grote behoefte aan praktisch geschoolde professionals om de energietransitie mogelijk te maken. Den Haag werkt samen met lokale mbo-instellingen zoals ROC-Mondriaan om (om)scholingstrajecten te ontwerpen en promoten.
- Door mede-eigenaar te worden van een publiek warmtebedrijf zet Den Haag in op uitsluitend duurzame warmtebronnen met zo laag mogelijke gebruikskosten voor inwoners. Als de gemeente eigenaar wordt van een bestaand bedrijf, kan het daarnaast ook investeren in en mede-eigenaar worden van lokale buurtnetten om zo deze initiatieven van de grond te krijgen.
- De gemeente wijst in het omgevingsplan wijken aan die overgaan op een duurzame warmtevoorziening en pakt daarin haar regierol.

1.6 Goed voorbeeld doet goed volgen

Den Haag laat zelf zien hoe je duurzaam wordt. Door voorop te lopen inspireert de gemeente inwoners en bedrijven.

- Den Haag verbreekt de (financiële) banden met fossiele bedrijven zoals ING en Shell en spoort andere organisaties aan om hetzelfde te doen.
- De gemeente wordt fossielvrij en verzet zich tegen de eventuele winning van fossiele brandstoffen in de regio, zoals schaliegas.
- Elk jaar verkleint de gemeente haar ecologische voetafdruk. Zij gaat onder andere fors minder energie gebruiken, erkent het belang van de eiwittransitie en maakt plantaardig voedsel de norm.
- Om het belang van de eiwittransitie te onderstrepen en erkennen ondertekent Den Haag, net zoals Groningen, Amsterdam, en Nijmegen, de Plant-Based Treaty.

Daarmee ondersteunt Den Haag de oproep voor een wereldwijd plantaardig verdrag. In het stadhuis en stadsdeelkantoren wordt lokaal, duurzaam, biologisch en plantaardig de norm.

- Bij de aanbesteding en inkoop van producten en diensten en bij het verlenen van subsidies worden harde duurzaamheidseisen gesteld aan bijvoorbeeld CO₂-uitstoot, biodiversiteit, gifgebruik, dierenwelzijn, fairtradedhandel, goede arbeidsomstandigheden en circulaire en lokale economie. Hierover wordt jaarlijks gerapporteerd.
- De ambitie is om alle gemeentelijke gebouwen in 2030 klimaatneutraal, natuurinclusief en fossielvrij te maken. Hier wordt dankzij de Partij voor de Dieren flink in geïnvesteerd. Hier gaan we mee door. We pakken bijvoorbeeld het Kunstmuseum en het stadhuis snel aan.
- Medewerkers van de gemeente, inclusief de raad en het college, worden gestimuleerd om op de fiets of met het openbaar vervoer naar het werk te komen of thuis te werken. Door een aangenomen initiatiefvoorstel van de Partij voor de Dieren worden reizen van minder dan 8 uur met de trein gedaan, maar belangrijk is om duurzamer te worden.

Zakelijke reizen die binnen twaalf uur afgelegd kunnen worden, gaan daarom per trein of duurzaam alternatief.

- Den Haag staat toe dat iedere ambtenaar voor wie dat gezien de werkzaamheden mogelijk is, in ieder geval 40% van de arbeidstijd thuiswerkt.
- De gemeente is transparant over de CO₂-uitstoot en -besparing van de eigen gemeentelijke organisatie en van het geheel van huishoudens, bedrijven en organisaties op haar grondgebied. Ze rapporteert de vooruitgang jaarlijks in een duidelijke en openbare CO₂-boekhouding.
- De gemeente gaat investeren in een gemeentelijk klimaatfonds. Inwoners en bedrijven kunnen eenvoudig klimaatmaatregelen treffen die betaald worden uit het fonds. De kosten worden dus voorgefinancierd en indien nodig gesubsidieerd. Het fonds wordt revolverend: terugbetaalde leningen (bijvoorbeeld uit lagere energielasten) worden opnieuw geïnvesteerd.

Meer weten?

- <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2811131>
- <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/resources/spm-headline-statements>
- <https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/hoe-dicht-zitten-we-al-bij-1-5-graden-opwarming>
- <https://www.movisie.nl/sociale-energietransitie-klimaatrechtvaardigheid>
- <https://centerclimatejustice.universityofcalifornia.edu/what-is-climate-justice/>
- <https://gofossilfree.org/nl/>
- <https://www.tudelft.nl/stories/articles/energyhubs>
- <https://plantbasedtreaty.org/netherlands/>

2

DIEREN HEBBEN HET RECHT OM TE LEVEN NAAR HUN AARD

Dierenrechten en dierenwelzijn

In Den Haag wonen meer dieren dan mensen, maar toch krijgen ze veel te weinig aandacht in gemeentelijke plannen of beleid. De Partij voor de Dieren wil dat dieren hier een fijne plek hebben om te leven en hun natuurlijke gedrag kunnen uitoefenen, of dat nu in vrijheid is, bij mensen thuis of in gevangenschap.

Want dieren hebben net als mensen een eigen waarde en bijbehorende rechten.

2.1 Dieren in gemeentelijk beleid

In gemeentelijk beleid worden dieren vaak vergeten. Mensen denken te vaak aan hun eigen belangen op korte termijn en staan niet altijd stil bij de gevolgen van hun keuzes voor dieren. Ook in beleidsplannen zien we dat. Belangen van dieren worden niet goed meegewogen in beslissingen van de gemeente. Den Haag moet juist een voortrekkersrol spelen bij de bewustwording over en gedragsverandering in de omgang met dieren.

- De afgelopen tweeënhalf jaar nam de Partij voor de Dieren deel aan de coalitie en zorgde voor een actieagenda Dierenwelzijn. Wij leveren op dit moment de wethouder Dierenrechten & Dierenwelzijn. Als de Partij voor de Dieren weer in de coalitie komt, willen wij de wethouder weer leveren.
- Den Haag zorgt voor een vooruitstrevend dierenbeleid dat de intrinsieke waarde van dieren als uitgangspunt neemt en het gebruik van dieren ten behoeve van commercieel gewin en/of vermaak van de mens tegengaat. Dit wordt vastgelegd in een Nota Dieren waarbij jaarlijks over de voortgang wordt gerapporteerd en die jaarlijks wordt geactualiseerd. Tijdens dit jaarlijkse voortgangsmoment wordt er actief input opgehaald vanuit een klankbordgroep bestaande uit Haagse dierenhulporganisaties. Voor de uitvoering van dit beleid stelt de gemeente toereikend budget en menskracht beschikbaar.
- Dierenrechten en dierenwelzijn worden standaard onderdelen op alle beleidsterreinen: van bouwplannen tot zorg en van financiën tot onderwijs.
- De gemeente consulteert bij vragen of problemen rond dierenrechten altijd ten minste één maar het liefst meerdere dierenwelzijnsorganisaties.
- Den Haag geeft het goede voorbeeld door in de eigen organisatie te kiezen voor plantaardige en dierproefvrije producten.
- Dierenhulporganisaties, zoals Dierenambulance Den Haag, het Haags Dierencentrum, het Knagertje, de Wildopvang Haaglanden, de Egelopvang, Vogelopvang De Wulp en Vereniging Kattenzorg doen onmisbaar werk. De gemeente heeft een wettelijke zorgplicht voor in vrijheid levende dieren. Den Haag zorgt daarin voor een ruimhartig en toereikend budget voor het vervoer, de verzorging en de opvang van zwerfdieren en in vrijheid levende dieren die ziek of gewond zijn. Dankzij de Partij voor de Dieren is er budget bijgekomen, onder meer voor de opvang van zieke en gewonde in het wild levende dieren. Wij blijven ons inzetten voor meer middelen om alle dieren in Den Haag te helpen wanneer dit nodig is.
- Dierenopvangen die niet bij een overkoepelende organisatie zijn aangesloten of die zich specialiseren in een bepaalde diersoort worden proactief in dit beleid meegenomen.

2.2 Ook dieren willen prettig leven

Den Haag is medeverantwoordelijk voor de bescherming van alle dieren binnen de gemeentegrenzen: denk aan onder meer huisdieren, landbouwdieren en in vrijheid levende dieren. De opvang van zwerfdieren is bovendien een wettelijke taak van de gemeente. Zoals mensen graag in veiligheid willen leven, willen dieren dat ook.

- Handhaving op dierenwelzijn en de signalering van dierenmishandeling en -verwaarlozing worden verbeterd. Dit doen we onder andere door het stimuleren van een goede samenwerking tussen gemeentelijke toezichthouders, NVWA, hulpverleners, dierenartsen, de dierenambulance, de politie, de omgevingsdienst en de brandweer. Dankzij de Partij voor de Dieren is er meer aandacht en actie voor de relatie tussen dierenmishandeling en huiselijk geweld. De gemeente blijft zich inzetten voor de realisatie van opvang in crisissituaties maar ook voor een inclusieve opvang waarbij het huisdier te allen tijde tegelijkertijd met de rest van het gezin opgevangen kan worden.
- Toezicht, handhaving en vervolging bij dierenrechten-, natuur- en milieuzaken staan standaard op de agenda in het driehoeksoverleg tussen de burgemeester, het Openbaar Ministerie en de politie.
- Zolang het landelijke verbod op het afsteken van consumentenvuurwerk nog niet van kracht is stelt Den Haag een eigen verbod in. Dankzij de Partij voor de Dieren geldt dit verbod al rondom plekken waar dieren leven, zoals stadsboerderijen, parken, bossen, duinen. Hier wordt adequaat op gehandhaafd.
- Er wordt een alternatief gezocht voor de vuur- stapels op Scheveningen, Duindorp en in Laak vanwege de schadelijke gevolgen voor het milieu en de gezondheid van mensen.
- Den Haag wil af van de inzet van politiepaarden en -honden en werkt samen met de politie om hiervoor diervrije alternatieven te vinden.
- Bestaande organisaties die proefdieren gebruiken worden gestimuleerd om over te schakelen naar proefdiervrije alternatieven.
- Veiligheid van mens en dier staat onder druk door de klimaatcrisis, zoals bij hittestress in versteende wijken, bij droogte, door wateroverlast en bij duinbranden. Den Haag speelt in op deze risico's en maakt veiligheidsprotocollen en hitteplannen voor mens en dier.
- Het redden van dieren blijft een vaste plaats in draaiboeken van hulpdiensten en in rampenplannen houden. Professionele dierenhulpverleners worden hier structureel bij betrokken.
- Er komt een hitteplan voor gehouden dieren met maatregelen om hittestress te voorkomen, zoals het plaatsen van schuilgelegenheden. Voor de dieren op de stadsboerderijen worden bij extreme hitte ook maatregelen genomen (bijvoorbeeld sluiting) zodat de dieren geen extra stress beleven. In geval van nood, zoals bij wateroverlast, worden zowel mensen als dieren geëvacueerd. Gezelschapsdieren mogen mee naar de opvanglocatie.
- In het driehoeksoverleg tussen de burgemeester, het Openbaar Ministerie en de politie is er oog voor dierenwelzijn. Dierenmishandeling wordt actief opgespoord en tegengegaan.
- In Den Haag staan meerdere paardenstallen en maneges. De gemeente gaat in gesprek met de eigenaren over het welzijn van de paarden. Hierbij moet het uitoefenen van natuurlijk gedrag van paarden leidend zijn. Dit geldt ook voor de koninklijke stallen.

2.3 Stop de dierenindustrie

Het fokken, gebruiken en doden van dieren in de veehouderij is onethisch en onhoudbaar. Er worden zo ontzettend veel dieren gehouden voor vlees, vis, zuivel en eieren dat geen milieu-, natuur- of dierenwelzijnsmaatregel is opgewassen tegen alle problemen die dit met zich meebrengt. De Partij voor de Dieren wil dat dieren bevrijd worden uit de voedselketen. Zolang dat nog niet het geval is, moet hun leed zo veel mogelijk beperkt worden. Daarom moet er zo snel mogelijk een einde komen aan de vee-industrie. Hoewel de meeste bevoegdheden bij Rijk en provincies liggen, kan Den Haag gelukkig wel wat doen. Waar de vee-industrie stopt, kan een nieuwe bestemming komen, zoals natuur, wonen en/of natuurinclusieve landbouw.

- Het leegvissen van de zee gaat gepaard met veel dierenleed. De gemeente stopt daarom met het faciliteren en promoten van visserij. De visserij op Scheveningen moet worden afgebouwd.
- Den Haag heeft een duidelijke visie op stads-landbouw en de eiwittransitie, met als belangrijke doelen minder veehouderij en omschakeling naar plantaardige en natuurinclusieve akkerbouw om mensen mee te voeden.
- De gemeente pleit in regionaal verband voor de afbouw, en tegen de vestiging of uitbreiding van vee-bedrijven in naburige gemeenten.
- In Den Haag komen geen vis- en insecten-kwekerijen.
- De gemeente verbiedt het houden van honingbijen op openbare grond, beperkt elders het aantal honingbijenvolken via een vergunningsplicht en informeert inwoners over de ecologische en diervriendelijke bezwaren van bijenteelt.
- We beperken het uitrijden van mest op de beperkte landbouwgrond binnen de gemeente. Zo beperken we de milieuschade en versterken we de natuur.

- Den Haag stelt strikte dierenwelzijnseisen aan organisaties die schapen, geiten, runderen en andere dieren inzetten voor begrazing en gaat geen nieuwe samenwerking hiertoe aan waar dieren geen natuurlijk (trek)gedrag kunnen vertonen. Den Haag werkt niet samen met begrazingsorganisaties die producten verkopen die afkomstig zijn van hun dieren.

2.4 Respect en zorg voor vrije dieren

Den Haag heeft niet alleen menselijke inwoners, maar ook dierlijke inwoners die in het wild, beter gezegd, in vrijheid, leven. Ook voor hen is de gemeente verantwoordelijk. Toch wordt hun leefgebied ingeperkt en worden ze verjaagd of bejaagd. Jagers en hengelaars verstoren het evenwicht in de natuur en veroorzaken dierenleed. Dankzij de Partij voor de Dieren zijn er meerdere acties uitgevoerd die de bewegingsvrijheid van dieren in Den Haag garanderen, zoals: faunapassages in het Haagse Bos, uitklimvoorzieningen voor grachten en natuurvriendelijke oevers. De Partij voor de Dieren wil dat dieren die in vrijheid leven met rust gelaten worden.

- Hengelen wordt verboden in gemeentelijke wateren. Zolang er nog wel gehengeld wordt, komen er hengelvrije gebieden en heeft het welzijn van vissen bij alle hengelaars prominente aandacht. Zo komt er een verbod op weerhaken, vislood en leefnetten en mogen hengelaars nog maar één hengel per persoon gebruiken.
- Hengelaars worden ontmoedigd vislessen te geven op scholen. Dankzij de Partij voor de Dieren is er al een publiekscampagne opgezet die mensen probeert te wijzen op dierenleed dat wordt veroorzaakt door hengelen. Hier gaan we mee door.
- Haagse grachten moeten weer plekken worden waar dieren graag zwemmen, badden en naar voedsel kunnen zoeken. Dat kan door de grachten schoon te maken, watertuinen aan te leggen en de kades diervriendelijk te maken. Ook bekijken we of in het verleden gedempte grachten weer gracht kunnen worden, zoals aan het Piet Heinplein gebeurt.

- Den Haag geeft voorlichting over de waarde van in vrijheid levende dieren en over hun natuurlijke gedrag, zoals meeuwen en ratten. We maken mensen bewust van het feit dat dieren voeren of afval achterlaten deze dieren aantrekt, zoals met de Haagse campagne ‘Wat denk je zelf?’
- De gemeente draagt bij aan het verbinden en uitbreiden van leefgebieden van in vrijheid levende dieren, denk aan ecologische verbindingszones. Bij drukke wegen zorgt de gemeente voor de aanleg van groenstroken, ecoducten, veilige oversteekplaatsen voor dieren en gaat de maximumsnelheid omlaag.
- Het leefgebied van dieren in het Haagse Bos wordt vergroot door het overkluisen van de Utrechtsebaan en versmallen en vergroenen van de Laan van NOI en de Benoordenhoutseweg. Ook bekijken we of het Westbroekpark ecologisch beter met de Scheveningse Bosjes kan worden verbonden door overkluising van de Teldersweg. Ook de Nieboerweg, de President Kennedylaan, de Van Alkemadelaan en de Machiel Vrijenhoeklaan vormen belangrijke barrières voor dieren en worden anders ingericht.
- Ingrepen in en herinrichtingen van de openbare ruimte versterken de biodiversiteit: meer groen, insectenhôtels, watervoorzieningen en nestgelegenheden en -kasten voor vogels. Straten, putten en duikers worden amfibievriendelijk ingericht. De gemeente voert een biodiversiteitsmaatbeleid en plant voldoende inheemse voedsel- en waardplanten aan.
- Werkzaamheden in het groen, zoals maaien, kappen, snoeien, rietsnijden en het uitbaggeren van sloten vinden alleen plaats wanneer dieren niet verstoord of gedood worden en in geen geval tijdens de broed-, paar- en zoogtijd of tijdens de winterrust van dieren. Daarnaast wordt er gekeken naar een moment dat zo gunstig mogelijk is voor de biodiversiteit.
- Oevers worden natuurlijk aangelegd. Als dat niet mogelijk is worden bij kades en oevers voorzieningen getroffen zodat te water geraakte dieren een kans hebben om aan de kant te komen, zoals trapjes, vlonders of touwen. Dankzij de Partij voor de Dieren zijn er in verschillende grachten in Den Haag al uitklimvoorzieningen geplaatst en wordt dit standaard meegenomen bij het renoveren van bestaande kades. Jaarlijks wordt met de Vogelbescherming en de Dierenambulance gekeken naar welke dieronvriendelijke situaties voorkomen.
- We stimuleren dat kademuren groen worden. Zo gebruiken we ander voegmateriaal bij vernieuwing van de muren en gaan we zorgvuldig om met de bestaande beschermde varensoorten.
- Dankzij de Partij voor de Dieren zijn uitklimvoorzieningen gerealiseerd in rioolputten. Zo voorkomen we grote sterfte van kikkers en padden. Bij nieuwe riolen wordt dit standaard meegenomen.
- Den Haag informeert en stimuleert burgers om ‘egelsnelwegen’ te realiseren door een gat in hun erfafscheiding te maken waardoor egels vrij in en uit tuinen kunnen lopen.
- Waar mogelijk accepteren we de overlast die mensen ervaren van dieren. In een bosgebied of park is het bijvoorbeeld vaak mogelijk een wespennest te vermijden en daarom laten we deze dan ongemoeid. Als het wespennest niet veilig kan blijven zitten, wordt het op een diervriendelijke manier verplaatst.
- Als stad aan zee horen meeuwen erbij. Soms ervaren mensen overlast. Dit kunnen we beperken door minder afval op straat te laten slingeren, alle wijken te voorzien van afvalcontainers (ORAC's) en onze daken te vergroenen.
- Den Haag zet in op het voorkómen van ervaren overlast door dieren. Zo is er al een voederverbod in de openbare ruimte, gepaard met een campagne om afvaldumpingen tegen te gaan. Verder komen er bijvoorbeeld nestkasten en gevarieerd groen om de natuurlijke vijanden van onder meer de eikenprocessierups aan te trekken, en worden, waar nodig, ondoordringbare heggen geplant of rasters geplaatst om dieren te weren bij wegen en in de bebouwde kom.
- Omdat afval dieren aantrekt, worden zwerfafval en bijplaatsingen actief bestreden, om populaties muizen en ratten klein te houden. De gemeente zet in op preventie. Klemmen, vallen en andere vang- of dodingsmethoden worden niet langer gebruikt.

- Stadsduiven zijn dieren die hulp nodig kunnen hebben. Den Haag doodt geen duiven, maar zorgt voor ze, onder meer door stringfoot, of draadvoet te voorkomen en duiventillen te plaatsen. Voor mensen die duiven hiermee helpen geldt een uitzondering op het voederverbod.
- Den Haag gebruikt zelf geen gif en bestrijdingsmiddelen en ontmoedigt gebruik ervan door bedrijven en inwoners vanwege het zeer negatieve effect op natuur, biodiversiteit, dierenwelzijn en menselijke gezondheid. Ook het gebruik van nematoden en bacteriepreparaten wordt ontmoedigd, aangezien deze een negatief effect hebben op bestuivers, vlinders en andere insecten.
- Den Haag heeft een aanpak voor de preventie van dierziekten. Ze werkt samen met andere overheden en deskundigen om de verspreiding van dierziekten te voorkomen en past het voorzorgsbeginsel toe.
- Den Haag is uiterst terughoudend in het verlichten van parken en natuurgebieden en bij het aan laten van verlichting in en aan gebouwen. Donkerte is een groot goed. De openbare ruimte kan vaak met veel minder verlichting af.
- Indien verlichting echt noodzakelijk is, kiest Den Haag voor de optie die het minst storend is voor vleermuizen, vogels en insecten en voor de rust in natuurgebieden. Groen en water worden niet direct aangelicht en lampen stralen geen licht naar boven uit.
- Den Haag geeft duidelijke informatie over het in huis nemen, omgang, verzorging en huisvesting van huisdieren. Dit gebeurt bijvoorbeeld via de gemeentelijke website, in buurthuizen en via voorlichtingsprogramma's op scholen. De gemeente wijst ook op de voorkeursoptie van adopteren uit een asiel. Dankzij de Partij voor de Dieren heeft Den Haag 14 Huisdier Informatie Punten waar meer informatie te halen is over de zorg voor huisdieren.
- Den Haag moedigt dierenwinkels en tuincentra aan om te stoppen met de verkoop van dieren. Klanten worden eventueel doorverwezen naar een opvangcentrum in de buurt om een dier te adopteren.
- De gemeente ziet streng toe op het al verboden dumpen van dieren zoals kippen, konijnen en schildpadden. Bijvoorbeeld door het plaatsen van borden op en rond de plekken waar dit gebeurt. Ook communiceert de gemeente via eigen kanalen waar dieren naartoe gebracht kunnen worden, mocht dat nodig zijn.
- Den Haag zorgt voor gedumpte dieren en werkt samen met dierenopvangcentra aan herplaatsing.
- Den Haag ondersteunt mensen met een krappe beurs met een tegemoetkoming bij noodzakelijke dierenartskosten, waaronder castratie en chippen. Ook steunt de gemeente initiatieven als een dierenvoedselbank en een huisdierenopvang voor mensen die tijdelijk niet voor hun huisdier kunnen zorgen. Dankzij de Partij voor de Dieren is nu een bedrag van 300 euro per kalenderjaar beschikbaar voor dierenartskosten per huishouden. Dit systeem moeten we versterken.
- Zodra dit wettelijk mogelijk is, komt er een chipplicht voor katten. Den Haag ondersteunt projecten waarbij verwilderde katten worden gecastreerd of gesteriliseerd.
- De gemeente geeft in samenwerking met dierenartsen voorlichting aan inwoners over het gebruik van antivlooiengif voor huisdieren. Antivlooiengif heeft grote gevolgen voor de lokale biodiversiteit, bijvoorbeeld doordat vogeljongen sterven omdat nesten worden gebouwd met plukken vacht van huisdieren.

2.5 Zorg voor huisdieren

In bijna de helft van de huishoudens woont minstens één gezelschapsdier. Velen ontvangen liefdevolle verzorging, maar soms ontbreekt het mensen aan kennis over goede huisvesting of het natuurlijke gedrag van hun huisdieren, of raken mensen in financiële problemen waardoor zij minder goed in staat zijn om voor hun gezelschapsdier te zorgen. Ook beginnen mensen te vaak aan huisdieren zonder er goed over na te denken. De Partij voor de Dieren vindt dat Den Haag een gedegen huisdierenbeleid moet voeren.

- Er komen voldoende veilige uitlaatplekken en losloopgebieden voor honden. Zo zijn er dankzij de Partij voor de Dieren hondenlosloopgebieden op de Kamperfoeliestraat en de Voorthuizenstraat verbeterd. Ook worden er nieuwe gebieden toegevoegd in Zuidwest en Laak. Bij het aanwijzen van locaties wordt rekening gehouden met de natuurwaarden van het gebied. Waar honden een gevaar vormen voor het welzijn van in vrijheid levende dieren worden geen loslooplekken toegestaan.
- De hondenbelasting is dankzij de Partij voor de Dieren afgeschaft en dat blijft zo.
- Den Haag is uiterst alert op signalen van mogelijke malafide puppyhandelaren of broedfokkers en komt in actie tegen dit soort praktijken.
- De gemeente neemt in het omgevingsplan op dat zij geen nieuw te vestigen bedrijfsmatige fokkers van huisdieren toestaat. Dierenopvang wordt, binnen de kaders voor bedrijfsmatig dieren houden, wel toegestaan.
- Den Haag geeft geen subsidie aan dierentuinen of vergunningen voor nieuwe dierentuinen, zoals Sealife en Avonturia. Sealife heeft aangetoond dierenwelzijn niet te kunnen waarborgen en daarom pleiten wij voor een permanente sluiting. Bestaande dierentuinen en aquaria worden gesloten of omgevormd tot gespecialiseerde opvanglocaties. In plaats van financiële belangen, of die van bezoekers, komt het dierenwelzijn op de eerste plaats te staan.
- Ook stadsboerderijen en dierenweides informeren over de verantwoordelijkheden die horen bij de adoptie of het in huis nemen van een gezelschapsdier. Zij richten zich ook op voorlichting en educatie over het natuurlijke gedrag van de dieren die daar leven en over de manier waarop dierlijke eiwitten worden geproduceerd. Haagse Huisdier Informatie Punten spelen hier een belangrijke rol in.
- Dankzij de Partij voor de Dieren is er een aangepast fokbeleid op stadsboerderijen in Den Haag en het hertenkamp in Zuiderpark. Er mag alleen gefokt worden als hier ruimte voor is, zo zijn wij een goed voorbeeld voor verantwoord dierenbezit. Waar mogelijk en nodig vangen wij dieren van andere plekken op. Den Haag stelt hoge eisen aan het welzijn van dieren op stadsboerderijen die moeten voldoen aan het Kinderboerderijenbesluit. Dit Kinderboerderijenbesluit geeft een leidraad over de manier waarop dieren hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen. Bestaande stadsboerderijen moeten gericht zijn op opvang en voorlichting/educatie, niet op vermaak.
- Den Haag faseert hertenkampen uit, omdat herten op deze plekken hun natuurlijk gedrag niet kunnen vertonen, zonder dieren hierbij te doden. In bestaande hertenkampen staat het welzijn van de herten voorop.

2.6 Geen vermaak ten koste van dieren

Dieren zijn levende wezens, geen hebbedingen of productiemiddelen. De Partij voor de Dieren wil dat er een einde komt aan het gebruik en doden van dieren omwille van vermaak, traditie of mode.

- Den Haag faciliteert, subsidieert en organiseert geen activiteiten met levende dieren.
- Evenementen waarbij dieren worden verkocht of tentoongesteld, zoals paardenmarkten, circussen en (roof)vogelshows, worden verboden zodra dit wettelijk mogelijk is. Tot die tijd voert Den Haag een ontmoedigingsbeleid met een vergunningsplicht.
- Op markten, beurzen en evenementen worden geen levende dieren verkocht.
- Het gemeentebestuur roept ondernemers op om te stoppen met de verkoop van bont, angora- en merinowol, kasjmier (geitenvacht), dons, zijde, kangoeroeleer en dergelijke.

Meer weten?

- <https://www.theguardian.com/world/2023/may/21/philosopher-peter-singer-theres-no-reason-to-say-humans-have-more-worth-or-moral-status-than-animals>
- <https://www.amnesty.nl/encyclopedie/dierenrechten-en-mensenrechten>
- <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/gevolgen-klimaatverandering>
- <https://www.dierenbescherming.nl/werkzaamheden/dierenbeleid-beinvloeden/dossiers/wolven>
- https://www.kad.nl/assets/uploads/2024/12/Bouwstenen-preventie-in-de-gemeente-versie-2.0_2024-06-06.pdf
- <https://www.stringfootpigeon.com/>
- <https://www.vlinderstichting.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/195-gemeenten-gebruiken-schadelijke-bestrijdingsmiddelen-tegen-eikenprocessierups>
- <https://www.rivm.nl/ziek-door-dier/besmettingsroutes/huisdieren>
- <https://www.dierenbescherming.nl/actueel/chipplicht-voor-huiskatten-in-2026>
- <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/anti-vlooiengif-schadelijk-voor-vogels>
- <https://www.diervriendelijkenkinderboerderijen.nl/kinderboerderijenbesluit/>

3

KIES VOOR GROEN

Natuur en biodiversiteit

Natuur is van levensbelang. Intensieve veehouderijen, bebouwing, wegen, recreatie en andere belangen van de mens nemen heel veel ruimte in. Hierdoor is er steeds minder ruimte voor dieren, bomen en planten in Den Haag. De groene omgeving in en om Den Haag houdt onze omgeving leefbaar; ze houdt water vast, gaat hittestress tegen, zuivert de lucht en biedt een thuis aan vele soorten planten en dieren.
Zo heeft de natuur een eigen bestaansrecht.

Daarom gaan we radicaal vergroenen. Want een groen Den Haag is de beste garantie voor een gezond, gelukkig en toekomstbestendig Den Haag.

3.1 Koester onze natuur!

De Partij voor de Dieren wil meer ruimte voor natuur en biodiversiteit. Helaas is de realiteit te vaak anders. De natuur en het klimaat, de basis van ons bestaan, zijn kwetsbaar. De toekomst van onze Aarde staat op het spel. We kunnen niet zonder de natuur en daarom nemen we als gemeente maatregelen om onze natuur te beschermen.

- Jarenlang verloor Den Haag natuur aan beton en asfalt. Sinds de Partij voor de Dieren meebestuurde vanaf 2023, is dat omgedraaid: de stad wordt groener. Bij het Westduinpark, Wapendal, de Vlietweide, de Landscheidingsdijk en de oude ADS-velden in Loosduinen kwam samen ruim 175.000 m² natuur erbij. We blijven investeren in echte natuur, zodat dieren ruimte houden en de stad kan ademen.
- We zorgen voor meer natuur in en om Den Haag. Den Haag heeft een Stedelijke Groene Hoofdstructuur, die we versterken, uitbreiden en beschermen. Zo wordt de natuur robuust en kunnen kwetsbare ecosystemen zich herstellen.
- We pakken versneld alle knelpunten in de twaalf ecologische verbindingzones, die de grote groengebieden verbinden, aan. Ook voorkomen we nieuwe knelpunten en kijken we

naar mogelijkheden om de Stedelijke Groene Hoofdstructuur uit te breiden.

- De gemeente komt met een natuurverordening. Daarin worden ecologische 'hotspots' benoemd die worden beschermd bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- Bescherming van bestaande natuurwaarden is noodzakelijk om Den Haag ecologisch waardevol te houden. In natuurgebieden staat de natuur op de eerste plaats en kan de natuur haar gang gaan. Bebouwing wordt niet toegestaan in natuurgebieden.
- Den Haag mag trots zijn op haar Natura 2000-gebieden: Solleveld & Kapittelduinen, Westduinpark & Wapendal, Meijendel & Berkheide. De gemeente zet in op het versterken van de natuur daar en gaat deze gebieden uitbreiden. Zo investeren we flink in deze gebieden door bijvoorbeeld exoten te verwijderen en de recreatiedruk op plekken te verminderen. Dankzij de Partij voor de Dieren is de natuur bij Solleveld, Wapendal en het Westduinpark onlangs versterkt en uitgebreid. We gaan hiermee door.
- We beschermen de Natura 2000-gebieden tegen schadelijke effecten van toerisme. Zo verdwijnen parkeerplekken bij het Zwarte Pad en dringen we bij Wassenaar aan op het beperken van het autoverkeer van de overige ingangen van Meijendel.

- Er worden geen verstorende activiteiten, zoals evenementen, gepland in of nabij Natura 2000-gebieden.
- Onze Haagse natuurgebieden staan onder zware druk, onder andere doordat er veel te veel stikstof in de natuur terecht komt. De gemeente draagt bij aan stikstofreductie, door onder andere uitbreiding van de Zero-emissiezone en versterkt de lokale natuur om de schade te beperken.
- Het is belangrijk dat mensen de natuur leren kennen en waarderen. Recreatie en toerisme mogen nooit ten koste gaan van de natuur zelf. Er komen mensvrije zones in natuurgebieden. Dier en natuur hebben ook rust en beschermgebieden nodig. De natuur moet zich kunnen herstellen en ontwikkelen.
- De gemeente kan bepaalde natuurgebieden en parkdelen in samenspraak met de beheerders van het gebied (tijdelijk) afsluiten voor bezoekers, ten behoeve van natuur, dieren en ecologie.
- Door de Partij voor de Dieren werd de Vlietweide (18 voetbalvelden) aangewezen als natuur en zijn de eerste bomen geplant. We gaan door met het versterken van de natuur hier en gaan ook op andere plekken binnen de Vlietzone zorgen dat meer ruimte komt voor de natuur. We gaan de Vlietzone niet volbouwen. Ook de Plas van Reef wordt niet bebouwd maar blijft natuur.
- Onze grote groengebieden, zoals bijvoorbeeld het Zuiderpark, de Uithof, Landgoed Meer en Bos en Clingendael verdienen beter beheer en meer bescherming. De gemeente maakt hier extra capaciteit voor vrij om de gebieden schoon te houden en investeert in ecologisch onderhoud.
- De natuur verdient een stem en een eigen plek aan de onderhandelingstafel. Net als op plekken in andere landen erkennen we in Den Haag de principes van de rechten van de natuur. Door een expert aan te wijzen als voogd vertegenwoordigt deze de stem van de natuur en alle daarin levende wezens.
- Den Haag erkent ecocide – de grootschalige schade, vernietiging of het verlies van natuur en ecosystemen – en zet zich in om dit binnen haar grondgebied te voorkomen. Den Haag ondertekent daarom het Stop Ecocide Manifest.
- Dieren hebben het recht om hun natuurlijke gedrag te vertonen. Soms overlapt het leefgebied van in vrijheid levende dieren met het leefgebied van mensen. Als mensen daar hinder van ervaren, mogen de dieren daar niet de dupe van zijn. We kiezen voor preventie, door menselijk gedrag aan te passen via communicatie. Maar ook door te zoeken naar oplossingen in de ecologie, door de natuurlijke balans te herstellen en ruimte te geven aan natuurlijke vijanden. Er wordt geen gebruik gemaakt van gif of middelen die de ecologie verstoren.
- De handhaving op schade aan bomen bij werkzaamheden en in de openbare ruimte wordt versterkt en boa's, boswachters en groenbeheerders letten hier actief op tijdens hun reguliere surveillance. Het wordt bovendien makkelijker voor bewoners om schade of misstanden direct te melden bij de groenbeheerders per stadsdeel.
- Dankzij de Partij voor de Dieren in Den Haag pakt de gemeente de verspreiding van de Aziatische Duizendknoop aan. Deze woekerplant komt in Den Haag op veel plekken voor en verdringt inheemse kruiden en struiken. De bestrijding gebeurt zorgvuldig en natuurvriendelijk, zonder gif, waarbij per locatie wordt gekeken wat het beste is voor bodem, insecten en planten.

3.2 Groen: met het oog op morgen

Ons groen is ons dierbaar! Daarom moeten we inzetten op groen in de gemeente. Dit betekent aan de ene kant dat we groen moeten behouden – kappen met kappen – en aan de andere kant dat er meer groen moet worden toegevoegd. Het realiseren van een klimaatbestendige begroeiing met onder meer wilde, inheemse bomen, planten en struiken is keihard nodig.

- De gemeente gebruikt inheemse en klimaatbestendige gifvrije zaden, bloemen en planten die worden geselecteerd op hun bijdrage aan de plaatselijke biodiversiteit.

Den Haag kiest hierbij voor een variatie aan gebiedsspecifieke soorten op elke locatie: de beplanting op Scheveningen ziet er anders uit dan in de Schilderswijk.

- Den Haag biedt een voedingsbodem aan inheemse planten door ecologisch maaibeleid. Waar nodig plant en zaait de gemeente biologische en inheemse planten in het openbaar groen om zo de biodiversiteit en de ecologie te versterken. Het aanbod aan en de diversiteit van voedsel voor insecten, zoals wilde bijen, hommels en vlinders, in het openbaar groen worden hierdoor vergroot.
- Waar mogelijk kiest Den Haag voor inheemse zaailingen uit eigen groengebieden en maakt de gemeente gebruik van bomenhubs of plantenhubs. Dit zijn uitruilplekken voor tweedekansplanten en zaailingen. Den Haag begint, al dan niet met lokale onderwijsinstellingen zoals Yuverta, met het kweken van inheemse, biologische bloemen, bomen en heesters.
- Er komen meer faunapassages van het buitengebied naar de bebouwde omgeving, zoals eekhoornbruggen en veilige tunnels, waardoor dieren zich beter kunnen verplaatsen. Ook in de Vlietzone komen faunapassages, zodat de natuur verbonden wordt en niet door de snelweg afgesneden blijft.
- Over de Lozerlaan leggen we een ecoduct aan dat ook dient voor fietser en voetganger. Op die manier wordt de Uithof verbonden met het Zuiderpark.
- Kappen met kappen! We scherpen criteria voor kapvergunningen flink aan. Zowel voor particuliere als gemeentelijke bomen. De herplantplicht voor te kappen bomen wordt streng gehandhaafd en illegale kap wordt niet langer gedoogd. Bestaande bomen krijgen de ruimte en de juiste verzorging om te groeien en oud te worden. Problemen door wortelopdruk worden opgelost zonder bomen te kappen. Waar de boom niet kan blijven bestaan, wordt gekozen voor compensatie naar boomkroonvolume en ecologische waarde.
- De regels voor kapvergunningen worden aangescherpt. De afgelopen 5 jaar is de kap van maar liefst 20.000 bomen in Den Haag vergund.

De Partij voor de Dieren heeft daarom een initiatiefvoorstel ingediend: “Haagse bomen, Haagse trots”. Hierdoor worden de regels voor kap strenger, komt het belang van de boom op 1, mogen bomen oud worden en komt er veel betere compensatie als kap toch nodig blijkt

- In kapvergunningen wordt niet alleen gekeken naar de boom, maar ook naar het effect van de kap op de wijk, natuur en ecologie waar de boom deel van uitmaakt.
- De heffing voor kapvergunningen wordt minstens kostendekkend. Wie meer bomen wil kappen, gaat meer betalen.
- Bomen worden opgenomen in de gemeentelijke omgevingsplannen en ander gemeentelijk beleid. Het behoud van bomen is hierbij het uitgangspunt.
- Bomen worden herplant daar waar het past bij de bodem. Daar waar een boom niet gezond kan groeien komen heggen, struiken en ondergroei die het ecosysteem versterken.

3.3 Een gifvrije gemeente

Landbouwgif zorgt ervoor dat veel insecten sterven. De hoeveelheid vliegende insecten in Nederland is in de afgelopen decennia ontzettend afgenomen. Een voorbeeld: de populatie dagvlinders is in de laatste dertig jaar gehalveerd. Door geen gif te gebruiken dragen wij bij aan een gezondere bodem, betere waterkwaliteit en de gezondheid van mensen, dieren en ecosystemen. Zo krijgen insecten de kans om te overleven en is groen beter bestand tegen wisselende weersinvloeden.

- Den Haag gebruikt alle wettelijke middelen om de verkoop en het gebruik van gif (chemische pesticiden zoals herbiciden, insecticiden en fungiciden) tegen te gaan. Ze geeft voorlichting aan inwoners en bedrijven. Hierin geeft Den Haag zelf het goede voorbeeld door geen gif te gebruiken en alleen gifvrije planten en bloemen te kopen en kweken.
- Den Haag maakt geen gebruik van nematoden of bacteriepreparaten, aangezien die zeer schadelijk zijn voor andere levende organismen.

Volkstuinen, weilanden, voedselbossen en wijk-tuinen op grond van de gemeente worden ook gifvrij en gebruiken geen kunstmest. In de nieuwe overeenkomsten met de volkstuinen is hier dankzij de Partij voor de Dieren al op ingezet.

- De gemeente wijst wijken en gebieden aan die gifvrij moeten zijn – zoals natuurgebieden of het gebied rond scholen, ziekenhuizen en verzorgingstehuizen – en legt dit vast in het omgevingsplan.

3.4 Biodiversiteit creëren door ecologisch te beheren

Via groenbeheer en onderhoud heeft de gemeente veel invloed op de lokale biodiversiteit en ecologie. Gelukkig groeit de bewustwording, maar nog te vaak geven financiële afwegingen de doorslag bij aanbestedingen en de gekozen beheersvormen. Dat kan en moet beter!

Als we nu rekening houden met de biodiversiteit, het bodemleven, de waterkwaliteit, de dieren, klimaatverandering en het milieu, creëren we een toekomst voor iedereen in Den Haag.

- Den Haag beheert het openbaar groen op ecologische wijze. De gemeente zorgt ervoor dat uitvoerders van het groenonderhoud in het bezit zijn van specifieke kennis voor ecologisch beheer, zodat voorkomen wordt dat dieren en natuur slachtoffer worden. Het belang van het ecosysteem staat voorop. Situaties waar de natuur of dieren toch slachtoffer zijn, worden grondig geëvalueerd.
- Bij het beheer van de openbare ruimte streven we naar een ecologische balans. Geen strakgemaakte bermen, maar bloemrijke biodiverse groenstroken met inheemse planten die ook leefgebied voor insecten zijn. We bieden ruimte aan stoeplantjes en bloeiende bloemen en houden boomspiegels groen en natuurlijk. We experimenteren daarbij met nieuwe vormen van maaien, zoals sinusmaaien.
- Waar vroeger alles strak werd gemaaid, groeit nu weer leven.

Dankzij de Partij voor de Dieren schoffelt de gemeente veel minder de boomspiegels, wat goed is voor bomen, bijen en de gemeentekas. We breiden dit uit naar meer straten en wijken.

- Den Haag geeft ruimte aan spontane natuur en stedelijke herwildering. Onkruid bestaat niet: stoeplantjes en kruid in boomspiegels blijven staan zolang ze geen overlast of schade veroorzaken. Groene plekken en bermen mogen zich, waar kansrijk, op een natuurlijke en ecologisch waardevolle manier ontwikkelen. Inwoners worden actief geïnformeerd over het belang van spontane natuur.
- Voorafgaand aan maaien wordt eerst zwerfafval geruimd, zodat de versnippering en verdere verspreiding van zwerfafval in de natuur wordt voorkomen.
- De gemeente maakt de maaiplanning bekend aan inwoners, zodat lokale zwerfafvalgroepen hierop in kunnen spelen.
- De gemeente gaat gebruikmaken van milieuvriendelijke machines voor het groenbeheer, zonder uitstoot. Daarom worden er geen machines gebruikt die microplastics verspreiden, zoals draadmaaiers. Maaiers met een opzuigsysteem, zoals klepelmaaiers, worden vervangen, om zo de sterfte onder insecten en amfibieën drastisch te beperken.
- Den Haag loopt dankzij de Partij voor de Dieren voorop en gebruikt turfvrĳie in plaats van turfrijke potgrond, om de vernietiging van hoogveen-gebieden elders te voorkomen. Inwoners worden gestimuleerd om ook turfvrĳie producten te gebruiken.
- Blad blijft liggen als voeding voor de bodem en als schuilplaats voor kleine dieren. Blad wordt alleen verwijderd op verharde plekken waar dat nodig is uit veiligheidsoverwegingen.
- We zorgen ervoor dat de bodem niet verder verdicht en er genoeg ruimte blijft voor boomwortels. Daarom gaan we meer sturen op het gebruik van de ondergrond. Op gemeentelijke grond, bijvoorbeeld in educatieve tuinen stoppen we met diepe grondbewerking.

- Dood hout blijft in natuurgebieden, parken en groenstroken zo veel mogelijk liggen, indien dit veilig kan, om zo het ecosysteem te versterken. Dood hout is een bron van leven en trekt allerlei soorten aan. Hierdoor geeft het een impuls aan de biodiversiteit.
- Frequent gemaaide grasvelden/gazons hebben weinig ecologische waarde. Het verdient de voorkeur deze om te vormen tot kruidenrijk grasland, andere meer natuurlijke aanplant of in te zetten voor lokale voedselproductie (de eetbare stad).
- Het onderhoudsbudget voor groen is in Den Haag te laag. Daardoor liggen groengebieden, zoals het Zuiderpark, de Uithof en de Scheveningse Bosjes, er soms treurig bij, worden er te weinig jonge bomen aangeplanten ligt er vaak plastic in de natuur. Het groenbudget gaat daarom omhoog.
- Door de vergaande verstening in de stad moet alle ruimte worden benut om de biodiversiteitscrisis tegen te gaan. Begraafplaatsen bieden vaak een rustige omgeving voor veel diersoorten. De gemeentelijke begraafplaatsen Westduin en Kerkhoflaan worden daarom ecologisch beheerd.

3.5 Water doet leven

De basis van ons bestaan – water – komt in gevaar. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het riolerings-beheer en hebben de zorgplicht voor overtollig hemelwater, afvalwater en grondwater in de bebouwde omgeving. Door klimaatverandering, met periodes van veel neerslag of langdurige droogtes, is dit extra belangrijk. Overheden kiezen nog te vaak voor de belangen van vervuilers. Waterbedrijven hebben steeds meer moeite het water goed te zuiveren. De stijgende kosten voor zuivering komen wederom op het bordje van de inwoners terecht, terwijl vervuilers hun gang blijven gaan. Dit moet anders: de vervuiler betaalt!

- Leefgebieden voor planten en dieren worden hersteld, blokkades voor vissen worden verwijderd en het water wordt weer schoon en gezond. Daartoe werkt Den Haag samen met het Hoogheemraadschap Delfland. Samen nemen

zij allerlei maatregelen, zoals het aanleggen van vistrappen, het herstellen van beken, het aanleggen van ecologische oevers en het herstel van natuurlijke grondwaterstromen. We bouwen daarbij verder op de Haagse successen van de Partij voor de Dieren. Denk bijvoorbeeld aan het natuurlijk maken van zowel de Haagse Beek langs de Balsemienlaan en Sportlaan als ook kades zoals de Suez- en Conradkade.

- Er wordt een grens gesteld aan de maximale hoeveelheid verharding in tuinen en op terreinen, zodat overtollig water kan worden opgenomen in de grond, hittestress wordt tegengegaan en de biodiversiteit versterkt.
- Regenwater wordt zo veel mogelijk opgevangen in groene buffers of wadi's zoals de wijkwadi in de Toekomst Tuin in Transvaal. Deze plekken bieden vele voordelen voor dier, natuur en mens. Om wadi-initiatieven te stimuleren werken we samen met bewoners aan de inrichting. Zo brengen we dier, natuur, en mens dicht bij elkaar. Daar gaat Den Haag zich inzetten om het aantal riooloverstorten te beperken. Zo voorkomen we vervuiling van het oppervlaktewater.
- Den Haag geeft korting op de rioolheffing als inwoners hemelwater op eigen terrein verwerken. Dit kan door het afkoppelen van regenpijpen en gebruik te maken van bijvoorbeeld een wadi, infiltratiesysteem en/of een regenton.
- De gemeente neemt maatregelen om te voorkomen dat schoon regenwater afvloeit naar het riool. Zo ontstaat steeds meer een gescheiden rioolsysteem. Hierbij worden maatregelen genomen om stankoverlast te voorkomen.
- In een hemelwaterverordening wordt de afkoppeling van regenwater op het riool voor nieuwbouwprojecten verplicht gesteld, waardoor het regenwater in de grond kan lopen.
- Toiletspoeling met regenwater wordt het uitgangspunt in alle nieuwbouw.
- Den Haag zet zich maximaal in om ons water te beschermen en om de Europese afspraken voor waterkwaliteit in 2027 te realiseren (Kaderrichtlijn Water). Hiervoor werken we samen met het Hoogheemraadschap aan het verminderen van lozingen door industriële bedrijven en boeren.

Ook werken we aan het sluiten van riool- overstorten.

- Ons water moet geen plasticsoep worden. De gemeente neemt maatregelen om te voorkomen dat plastic in het oppervlaktewater terecht komt en zorgt ervoor dat plastic troep tijdig uit het water wordt gehaald.
- Bij ruimtelijke ontwikkeling zijn milieu, natuur en schoon water een prioriteit. Vervuilende bedrijven – denk aan bedrijven die hoge concentraties aan giftige stoffen als stikstof en fosfaat uitstoten of plastic (zoals nurdles) dumpen – mogen zich niet vestigen of uitbreiden als dit de waterkwaliteit en het milieu verslechtert.
- De gemeente zorgt dat er langs vaarwater, bijvoorbeeld in havens, voldoende plekken zijn voor vaartuigen om hun afvalwater op het riool te lozen.
- Er zijn veel recreatieboten die gebruikt worden om te slapen, terwijl dit onveilig is. Hier hebben we oog voor. Ook wrakboten die dreigen te zinken worden vroeg gesignaleerd.
- Den Haag geeft geen steun via inkoop of subsidies aan bedrijven die vervuילend zijn voor ons grond- en oppervlaktewater, zoals sierteelt, de vee-industrie en andere industrieën.
- Door activistisch aandeelhouderschap kan de gemeente invloed uitoefenen op het waterbeleid in de regio. Thema's als verzilting, grondwaterstand, watergebruik en drinkwaterzekerheid worden voortdurend op de agenda gezet.
- Ook gaat Den Haag haar rol als aandeelhouder in organisaties zoals Dunea actief gebruiken. Den Haag is als geen andere stad in Nederland verbonden met het water. De ligging aan zee en de waterwinning voor 1,4 miljoen mensen in de regio spelen een grote rol. Als aandeelhouder laat Den Haag haar stem horen om thema's rond water steeds weer hoog op de agenda te zetten.

3.6 Groen in de wijk

Mensen met natuur in hun directe omgeving voelen zich gelukkiger, zijn minder vaak ziek en hebben meer binding met hun buurt. De aanwezigheid van bijen, hommels, wormen, mollen en vlinders is een indicatie van de ecologische gezondheid van een buurt.

- Van alle steden heeft Den Haag het minste groen binnen de bebouwde kom. Dat beetje groen moeten we daarom koesteren en uitbreiden! Operatie Steenbreek, waarbij tegels in de wijk worden vervangen door bloemen, planten of struiken, wordt voortgezet.
- De gemeente maakt een ambitieuze groennorm waar maatregelen uit verschillende bewezen effectieve groennormen worden toegepast. Dit kan Den Haag doen door het radicaal vergroenen van gebouwen, straten en pleinen. Den Haag wordt zo een betere plek voor mens en dier. De huidige Haagse groennormen zijn te vaak een achteruitgang: een minimale ondergrens om versterking goed te praten.
- De nieuwe normen moeten bindend, slim en toetsbaar zijn, met nadruk op echte natuur in volle grond in plaats van symbolisch groen. Recreatiegroen telt mee, als manier om de stad te vergroenen, via een eigen norm.
- Elke buurt verdient minstens 75 m² publiek groen per woning. In Den Haag voldoet op dit moment slechts 24% van de buurten aan die norm.
- Iedereen heeft in Den Haag vanuit het huis uitzicht op minimaal drie bomen, er is minimaal 30% kroonbedekking in de wijk en er is op maximaal 300 meter een park, natuurgebied of een groene koele plek. Dankzij de Partij voor de Dieren is deze norm in gemeentelijk beleid verankerd, maar hier moet meer actie komen om dit te bereiken.
- Den Haag verandert versteende parkeerplaatsen in 'groene' parkeerplaatsen, bijvoorbeeld in de vorm van grasbetontegels. Dit wil zeggen dat ze uit 50% vegetatie en 50% beton/steen bestaan.
- Alle zinloze verharding, zoals bij Het Plein, bij de Grote Markstraat en omgeving, en bij de openbare ruimte bij winkelcentrum Leyweg wordt vervangen door biodivers inheems groen.

Denk bij zinloze verharding aan extreem brede trottoirs of compleet verharde pleinen. Zo zijn bijvoorbeeld al stappen gezet op de kruising Loosduinsekade en Paul Krugerlaan. Daar gingen stenen eruit en planten erin.

- Bomen bieden schaduw, vangen water op, zuiveren de lucht en verkoelen bij hitte. De gemeente werkt met de richtlijnen van de landelijke bomennorm om te zorgen voor voldoende kwalitatief groen in alle wijken.
- Dankzij de inzet van de Partij voor de Dieren worden schoolpleinen standaard groener, we gaan door met deze subsidieregeling en ondersteuning van scholen.
- De meest versteende wijken gaan we als eerst vergroenen. In wijken zoals de Schilderswijk, Scheveningen, Transvaal, Laak, Centrum, en Duindorp zijn mooie stappen gezet dankzij onze inzet, maar is nog steeds de nood hoog voor extra bomen, groene gevels en kleinschalige parkjes. Dit komt biodiversiteit, woonplezier en gezondheid ten goede en zorgt bovendien voor minder hittestress in de zomer.
- Den Haag plant volop inheemse bomen en struiken in de straten en legt speelnatuur voor kinderen aan.
- Den Haag verandert versteende parkeerplaatsen in 'groene parkeerplaatsen', zoals met grasbetontegels en waterdoorlatende verharding.
- De gemeente gaat daarnaast samen met de HTM inzetten op verdere vergroening van trambanen en het voor natuur benutten van vrijkomende tramlussen
- De openbare ruimte wordt natuurinclusief, natuurversterkend en klimaatadaptief ingericht door minder oppervlaktes te verharden en meer beplanting aan te leggen. Ook maken we gebruik van logische oplossingen zoals groene daken op bushokjes en groene gevels.
- Bij herinrichting van straten en stoepen worden, waar mogelijk, standaard geveltuinen aangelegd.

- Braakliggende terreinen zijn geschikt voor kleinschalige groene inwonersinitiatieven zoals stadslandbouw, natuurontwikkeling, collectief beheerde parken, natuurspeelplaatsen, tiny forests, bijenvelden, kinderspeelplaatsen, sportvoorzieningen, moestuinen of hondenspeelplaatsen.
- We bouwen voort op de lessen die we trekken uit de vele succesvolle projecten, zoals de Mengelmoestuin, Mens en Tuin, Emma's Hof, Sunny Court, de Tuinen van Mariahoeve, de Zeeheldentuin en het Spinozahof. We werken daarnaast samen met organisaties zoals de Groene Matties, IVN en AVN.
- De gemeente wordt eetbaar: er komen meer voedselbossen en moes- en pluktuinen, en er komt meer plantaardige gemeenschapslandbouw (CSA), waarbij inwoners samen het eigenaarschap vormgeven en samenwerken met de boer en/of landeigenaar. Mooie succesvolle voorbeelden zijn het voedselbos in Mariahoeve en het voedselmoeras(bos) in het Zuiderpark.
- Ook op kleinere schaal worden de wijken eetbaar. Zo beginnen we in de armere wijken zoals Transvaal, Schilderswijk en Moerwijk met het aanplanten van fruit- en notenbomen in publieke groene ruimtes. We moedigen woningcorporaties aan dit voorbeeld te volgen voor de door hen beheerde groenstroken voor flats en woningen.

3.7 Bouw groene wijken, maar niet in het groen!

Bij nieuwbouw en herinrichting van straten, wijken en/of gebouwen houdt Den Haag rekening met bestaand groen en wordt extra groen aangelegd. Den Haag kan dit doen door natuurinclusief en natuurpositief te bouwen en renoveren. We versterken en herstellen natuur niet alleen in bestaande natuurgebieden, maar overal: van stedelijk gebied tot het platteland.

- Niet bouwen in het groen! Om Den Haag leefbaar te houden, koesteren we het bestaande groen.
- Bij aanleg van nieuwe woonwijken of bedrijventerreinen wordt altijd evenredig extra groen aangelegd.

Bij de renovatie of aanpassingen van wijken wordt er meer groen aangelegd.

- Eisen voor natuurinclusief, natuurversterkend en biobased bouwen, inrichten en renoveren worden vastgelegd in bouwvergunningen en prestatieafspraken met woningcorporaties. Hierin wordt ook rekening gehouden met maatregelen ten behoeve van klimaatadaptatie. Alle grootschalige nieuwbouwprojecten in Den Haag moeten, dankzij de Partij voor de Dieren, voldoen aan het Puntensysteem natuurinclusief en klimaatadaptiefief bouwen. Ook bij kleinere projecten en renovaties willen we dat het puntensysteem leidend wordt om vergroening en duurzaam bouwen te stimuleren.
- Bij nieuwe woningen of bedrijfspanden zijn groene daken, gevels en tuinen de nieuwe standaard. We zorgen voor nestgelegenheid en slaap- en schuilplekken voor dieren.
- In nieuwbouwprojecten worden bestaand groen en dieren die daar leven geïntegreerd in de ontwerpen en de realisatie van deze projecten. Bomen worden niet gekapt, maar er wordt zo veel mogelijk omheen gebouwd.
- Gemeenten experimenteren met een Zoöp als organisatiemodel om de niet-menselijke levende wereld onderdeel te maken van onze democratie. Oftewel, de planten, dieren en natuur worden meegenomen in de beslissingen die genomen worden.
- Bij ruimtelijke ontwikkelingen doet Den Haag een brede verkenning naar natuurwaarden – bijvoorbeeld door middel van een onafhankelijk ecologisch onderzoek – die niet zijn beperkt tot de wettelijke vereisten. Al in een vroeg stadium in het ontwerpproces is expliciete aandacht voor kansen en bedreigingen voor plaatselijke natuurkwaliteit. De kwaliteiten van natuur en landschappelijke samenhang worden als uitgangspunt genomen.
- Er wordt ook bureauonderzoek gedaan naar geregistreerde waarnemingen van dier- en plantsoorten in het gebied. Zo voorkomen we dat een structureel aanwezige soort over het hoofd wordt gezien omdat deze op het moment van meten niet werd waargenomen.

- Meten is weten. Daarom onderzoekt Den Haag jaarlijks de aanwezigheid en spreiding van flora en fauna. Het beleid, van groenbeleid tot bouwvergunningen, wordt hierop afgestemd zodat de verscheidenheid en de staat van soorten gemonitord en beschermd kunnen worden. Al het natuuronderzoek dat in opdracht van de gemeente wordt gedaan, wordt gedeeld in de Nationale Databank Flora en Fauna, om bij te dragen aan brede natuurmonitoring.
- Met woningcorporaties worden ook afspraken gemaakt om sociale huurwoningen aanzienlijk te vergroenen. Groene daken, gevels en tuinen worden toegevoegd en bij wisseling van bewoners wordt een onttegelde groene tuin opgeleverd.

3.8 Vergroenen doen we samen

De gemeente neemt een voortrekkersrol om de kwaliteit van het ecosysteem in de gemeente goed te houden voor de biodiversiteit en de volksgezondheid. Dit doen we samen met onze inwoners.

- We gaan via voorlichting en subsidies inwoners verder motiveren om hun tuinen te vergroenen. Denk hierbij aan het aanleggen van groene gevels, geveltuintjes, natuurvijvers, regentonnen en groene daken. De huidige subsidie voor groene daken maken we breder bekend. Hierdoor kan iedere huiseigenaar een groen dak aanleggen.
- Groenambassadeurs motiveren en ondersteunen inwoners en scholen bij de aanleg van natuurspeelplaatsen, groene schoolpleinen, schooltuinen, groene daken en gevels, geveltuinen, voedselbossen, moestuinen, en overige groene initiatieven van inwoners. De gemeente ondersteunt deze projecten financieel en maakt deze ruimtelijk mogelijk.
- Groene, duurzame en ecologische initiatieven vanuit burgers en wijken, krijgen voorrang in ruimtelijke plannen.
- De gemeente geeft het goede voorbeeld in en rondom haar eigen gebouwen en gronden.
- De gemeente zorgt ervoor dat 'gewipte' tegels opgehaald kunnen worden door een tegeltaxi.

3.9 Laat de kust met rust!

De Haagse duingebieden en stranden bieden onze inwoners rust en mooie natuur. Echter, die rust staat onder druk. De gemeente wil de kust maar wát graag nog verder volbouwen of er andere commerciële activiteiten ontplooiën. Daarnaast hebben de Haagse duingebieden zwaar te lijden onder de grote stikstofuitstoot. Wij gaan onze kust hiertegen beschermen.

- De Noordzee kan een stuk gezonder. De gemeente zet zich daar actiever voor in. Samen met het Rijk gaat Den Haag aan de slag om de biodiversiteit en ecologie in de Haagse kustwateren te herstellen. Prioriteit geven we aan het herstel van oesterbanken. Daarnaast zorgt de gemeente voor schone stranden.
- We beschermen de kust. Daarom staan we geen extra strandbebouwing toe. Het aantal strandpaviljoens dat het hele jaar open is wordt niet verder uitgebreid. Den Haag looft een jaarlijkse award uit aan de strandtent die het meest duurzaam is.
- De kustlijn is belangrijk voor trekvogels. Drones en (gemotoriseerde) vliegers verstoren de oriëntatie van deze vogels. Daarom wordt de kustlijn zoveel mogelijk vrij van drones en vliegers om deze trekvogels hun natuurlijk gedrag te kunnen laten vertonen.
- Het strand wordt nu vaak machinaal gereinigd. Hiermee wordt een belangrijk deel van de voeding van kleine zeedieren en vogels verwijderd. Er wordt nu dankzij de Partij voor de Dieren op twee plekken (bij de Zandmotor en voorbij het Zwarte Pad) succesvol handmatig gereinigd. We zetten in op meer handmatige reiniging van het strand.
- Het Zuiderstrand is er voor de natuur, dieren, en de rust van iedereen. Er is daarom in de toekomst geen plaats meer voor commerciële activiteiten, zoals de strandhuisjes bij Kijkduin.
- De stikstofuitstoot wordt verlaagd door autoverkeer te ontmoedigen en parkeerplaatsen om te vormen naar natuur, zoals bij Kijkduin als op Scheveningen.
- Er wordt een alternatief gezocht voor de vuurstapels op Scheveningen, Duindorp en in Laak vanwege de schadelijke gevolgen voor het milieu en de gezondheid van mensen.
- In Den Haag worden er steeds vaker in het wild levende zeehonden gesignaleerd op drukbezochte stranden zoals het Zuiderstrand. Dat is fantastisch nieuws, de natuur herstelt zich! Daarom gaat de gemeente door met het succesvolle PvdD-initiatief om mensen via borden te informeren om afstand te houden en hun honden hier aan de lijn te houden.
- In het Actieplan Kust komt veel meer aandacht voor dier, natuur en milieu.
- Strandverkeer zonder stank en lawaai. Strandbevoorrading wordt, voor zover dit nog niet het geval is, uitstootvrij. We zorgen ervoor dat dieren er zo min mogelijk hinder van ondervinden.
- We investeren flink in onze kwetsbare duingebieden die belangrijke natuurgebieden vormen, maar ook belangrijk zijn voor de kustwering. Voor de middellange termijn bereiden we met partners als Rijkswaterstaat en het Hoogheemraadschap de onvermijdelijke zeespiegelstijging voor door een nieuwe duinenrij voor de kust te ontwikkelen. Die moet functioneren als natuurgebied, niet als industrie- of defensieterrein, zodat de kust weer wordt wat ze hoort te zijn: een levend landschap van zand, wind, zee en rust.

Meer weten?

- <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/Reflectie-Floron-Baudewijn-Ode.pdf>
- <https://www.clo.nl/indicatoren/nl144003-verlies-natuurlijkheid-in-nederland-europa-en-de-wereld>
- <https://www.pan-netherlands.org/planten-met-verboden-pesticiden-en-cocktails/>
- <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0185809>
- <https://klimaatadaptatienederland.nl/hulpmiddelen/overzicht/maatlat-groene-klimaatadaptieve-gebouwde-omgeving/>
- <https://iplo.nl/thema/water/oppervlaktewater/kaderrichtlijn-water/>
- https://www.ivn.nl/app/uploads/2022/11/rapport_autochtoon_plantmateriaal.pdf
- <https://www.urgenda.nl/wp-content/uploads/2024/12/Gemeentelijke-handleiding-Regulering-Bestrijdingsmiddelen-NatuurMilieu-Urgenda.pdf>
- <https://zoop.earth/nl/>
- <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/Praktische-verkenning-naar-een-Nederlandse-Groennorm-Sweco-2024.pdf>
- <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/Reflectie-WUR-Jelle-Hiemstra.pdf>
- <https://www.sweco.nl/portfolio/van-zinloze-verharding-naar-waardevol-groen/>
- <https://www.voedselmoeras.org/>
- <https://www.voedselbosmariahoeve.nl/>
- <https://www.groenegezondestad.nl/inspiratie/de-wijkwadi-waterbuffer-met-sociale-functies/>

4

DE ECONOMIE IN EVENWICHT

Economie, werk, inkomen en bestaanszekerheid

Steeds meer economische groei is niet de oplossing, maar juist het probleem. Het is nu tijd om over te gaan op een ander economisch systeem, want het kapitalistische systeem van geld verdienen ten koste van andere mensen, natuur en dieren is onhoudbaar.

De Partij voor de Dieren kiest voor een eerlijke, schone en regionale economie waarbij er bestaanszekerheid is voor iedereen en waarbij ecocide, milieuvervuiling en aantasting van de natuur aan banden worden gelegd. We werken toe naar een circulaire gemeente waarbij we spaarzaam omgaan met grondstoffen, het hergebruiken van grondstoffen en het hergebruiken, repareren en delen van producten de norm worden. Dit kan door te consuminderen en veel meer te repareren, delen en hergebruiken. Hiermee ontstaat een evenwicht waardoor de meest kwetsbaren niet vergeten worden en de economie toekomstbestendig is.

Samen creëren we een economie van wederkerigheid en omzien naar elkaar.

4.1 Een economie voor iedereen

Het huidige systeem zorgt voor ongelijkheid en uitbuiting. Zo groeien de inkomensverschillen, is er een enorme uitputting van de Aarde en ontzettend veel dierenleed door intensivering en winstgerichtheid. Dit moet en kan anders. De Partij voor de Dieren zet zich in voor een economie waar genoeg is voor iedereen en welzijn boven winst staat, en dat alles binnen de grenzen van onze planeet.

- Groene groei bestaat niet. De oneindige focus op groei gaat samen met veel verspilling en vervuiling. Ook komt van groei geen eerlijkere economie, want de inkomensverschillen blijven groeien in de huidige op groei gefocuste economie.
- Een menswaardig bestaan is een basisrecht voor iedereen. Daarom zet Den Haag zich in voor een lokale economie waarin bestaanszekerheid het fundament vormt.

- Welvaart wordt niet meer gemeten of nagestreefd aan de hand van economische groeicijfers of hoge plekken in economische ranglijstjes. Den Haag maakt indicatoren van brede welvaart leidend in het beleid, zoals milieu, gezondheid, welzijn, een goede balans tussen werk en privé, wonen, veiligheid, onderwijs, materiële welvaart, maatschappelijke betrokkenheid, sociale relaties en banen. Nu nog haalt de gemeente inwoners, toeristen, bedrijven en evenementen binnen, zonder te kijken naar de draagkracht van de stad. Zo verliest de gemeente de leefbaarheid uit het oog; dit moet anders.
- De openbare ruimte is van iedereen. We voorkomen dat de openbare ruimte grotendeels een private ruimte wordt, bijvoorbeeld met afgesloten festivals, terrassen of door particulieren overgenomen grond. Als de openbare ruimte wordt gebruikt moet er ook voor betaald worden, bijvoorbeeld via precariobelasting.

- Den Haag voert activistisch aandeelhouderschap in haar deelname bij bedrijven als Stedin, de BNG Bank en Innovation Quarter en pleit voor maatschappelijk verantwoord ondernemen waarbij er rekening wordt gehouden met klimaat, circulariteit en inclusiviteit. De gemeente Den Haag gaat haar aandeel in de UFA verkopen.

4.2 Stop de vervuiling!

In Den Haag is geen ruimte voor vervuilende bedrijven. Deze bedrijven zijn namelijk een gevaar voor de water-, bodem- en luchtkwaliteit en dragen bij aan veel klimaatschade. Met de ruimte die vervuilende bedrijven innemen kunnen we woningen bouwen, groen creëren en dieren de ruimte geven.

- In omgevingsplannen geeft Den Haag geen ruimte aan bedrijven of sectoren die aantoonbaar vervuilen of mensenrechten schenden.
- Bedrijventerreinen die geen toekomst meer hebben of te veel hinder veroorzaken voor omliggende woongebieden worden circulair en schoon of omgevormd tot woonwijken en groen. Vervuilende delen van de Scheveningse haven zijn hier een voorbeeld van. Bij herstructurering van bedrijventerreinen die wel toekomstperspectief hebben wordt er veel efficiënter gebruikgemaakt van de beperkte ruimte.
- Het bedrijventerrein aan de Westvlietweg wordt niet uitgebreid. De gemeente kiest hier voor groen en recreatie in plaats van meer verharding. Door herstructurering van bestaande kavels is er veel winst te behalen.
- Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek (ZKD) is het grootste bedrijventerrein van Den Haag, maar delen liggen er niet fraai bij en de verkeersveiligheid laat op plekken te wensen over. De gemeente stuurt meer op welke bedrijven hier toegestaan zijn en werkt samen met ondernemers aan een omgeving met meer groen, klimaatadaptatie en schone bedrijvigheid.
- Milieuhandhaving wordt een hoge prioriteit bij de Omgevingsdienst Haaglanden. Bij overtredingen worden bedrijven sneller beboet en gesloten.
- De gemeente laat geen lozing van vervuilende grond en restproducten zoals staalslakken toe op haar grondgebied. Dankzij de inzet van de Partij voor de Dieren is de gemeente gestopt met het kopen van giftig staalafval (Duomix) en zijn op 5 plekken, waaronder het Koningsplein, deze vervangen. Waar we dit weghalen, voorkomen we dat onze restproducten, op eenzelfde wijze op andere plekken in de wereld worden gebruikt.
- De regio staat vol met loodsen, kassen voor onduurzame sierteelt en distributiedozen. Den Haag kiest in het regionale economische beleid bewust voor kwaliteit in plaats van kwantiteit: een economie die duurzaam, efficiënt en eerlijk is, niet eentje die de aarde verder kapot maakt. Er komt geen ruimte voor nieuwe bedrijventerreinen bij in Den Haag, zolang dit regionale probleem niet aangepakt wordt.
- De gemeente gaat verdozing tegen en weert grootschalige distributiecentra en datacenters. Dankzij de Partij voor de Dieren verzet Den Haag zich tegen plannen uit buurgemeenten die natuur, milieu en verkeersveiligheid schaden zoals bij de uitbreiding van ABC Westland, waar 17 hectare aan distributiecentra op de Haagse grens dreigt te verrijzen. Den Haag komt op voor de belangen van inwoners, natuur en leefomgeving en zegt nee tegen megalomane economieprojecten die onze regio verder vervuilen en verstoppen.

4.3 Geen grondstof gaat verloren

Weg met de wegwerpeconomie, leve de kringloopeconomie! Grond- en hulpstoffen zijn uitputbaar en de winning ervan gaat vaak gepaard met milieuvervuiling en mensenrechtenschendingen. Daarom is het nodig om minder nieuwe grondstoffen te gebruiken. Dit kan door te consuminderen en veel meer te hergebruiken. Zo gaan we vervuiling, klimaatverandering, bodemuitputting en biodiversiteitsverlies tegen.

- Den Haag wordt afvalvrij: alle grondstoffen worden hergebruikt. We putten de Aarde uit, dus is het nu hoog tijd voor actie. Het gebruik van nieuwe grondstoffen wordt minimaal gehalveerd. Hiervoor ontwikkelt de gemeente een kringloopstrategie.
- De gemeente geeft het goede voorbeeld en koopt 100% circulair in.
- De gemeente zorgt via een matchingsysteem dat bouwmaterialen bij sloop en renovatie hergebruikt worden, bij voorkeur in de eigen regio. Bij nieuwbouw worden herbruikbare en liefst hergebruikte of natuurlijke materialen gekozen, zoals hout en hennep.
- Vestigings- en vergunningsvoorwaarden worden aangescherpt: nieuwbouw en verbouw van bedrijfspanden moeten circulair zijn volgens de laatste technische standaarden.
- Bij circulair bouwen kan ook de levensduur van een gebouw langer worden. Den Haag kijkt per project of de afschrijftermijn van het gebouw verlengd kan worden zodat de kosten van circulair bouwen meer uitgespreid worden.
- Den Haag zet zich in om circulaire ambachtscentra op te zetten. Een ambachtscentrum is een vervanging van de reguliere milieustraat waar milieustraat, kringloop en reparatie samenkomen. Eerst wordt gekeken welke producten nog hergebruikt en gerepareerd kunnen worden. Pas als dit echt niet mogelijk is worden materialen zo hoogwaardig mogelijk gerecycled.
- Bedrijven en inwoners worden gestimuleerd om kritisch te kijken naar hun aankopen en verpakkingsmaterialen. De gemeente informeert inwoners en bedrijven actief over de wijze waarop zij kunnen consuminderen, hoe ze afval goed kunnen scheiden en over duurzame alternatieven voor wegwerpverpakkingen, en stimuleert dat zij die informatie ook gebruiken. Bedrijven die circulair willen gaan werken, worden actief ondersteund.
- Ruilen en delen worden gemakkelijker. De gemeente stimuleert en faciliteert lokale ruilsystemen zoals minibibliotheken, fietsenbanken en plantenruil.
- Kringloopwinkels leveren een belangrijke bijdrage aan een circulaire economie en sociale werkgelegenheid. De gemeente zet in op voldoende maatschappelijke kringlooporganisaties en stimuleert inwoners hier gebruik van te maken. Als kringloopwinkels dreigen te verdwijnen door gemeentelijke beslissingen, zoals in Loosduinen bij de Oude Haagweg, dan zorgt de gemeente voor een nieuwe locatie in de buurt.
- De gemeente stimuleert en faciliteert de vestiging van Repair Cafés, waar inwoners hun defecte apparaten, spullen en kleding kunnen laten repareren of kunnen leren dit zelf te doen. Ook weggeefwinkels en weggeefkastjes worden gestimuleerd en ondersteund.
- De textiel- en kledingsector is een van de grootste vervuilers ter wereld, maar textiel is ook een grondstof voor nieuwe textielproducten of in de bouw. Den Haag zet in op een lokale, circulaire en regeneratieve textielketen. De gemeente plaatst textielcontainers waar textiel wordt ingezameld door sociale ondernemers zoals de kringloopwinkel of kledingbank. Deze organisaties proberen het textiel allereerst als product een nieuw leven te geven. Wanneer dit niet mogelijk is, zorgen ze ervoor dat het zo hoog mogelijk wordt gerecycled en zo veel mogelijk als grondstof kan dienen en lokaal kan worden verwerkt. Den Haag kiest bij inkoop of vervanging voor gerecycled textiel.

4.4 Afval bestaat niet

Wat wij weggooien is vaak nog om te zetten in iets nuttigs. Den Haag neemt daarom maatregelen om de hoeveelheid restafval terug te dringen. De gemeente zet in op het scheiden van afval, het verminderen van afval en hoogwaardige afvalverwerking.

- Afvalscheiding en hergebruik wordt voor inwoners zo eenvoudig mogelijk gemaakt, onder andere door bakken voor gescheiden afvalinzameling op loopafstand van woningen te plaatsen, door wormenhotels te plaatsen, alle afvalscheidingsstations ook op zondag open te stellen en de toegankelijkheid met de (bak)fiets van afvalscheidingsstations te bevorderen.
- Er wordt zo veel mogelijk hergebruikt. Bij de verwerking van het afval wordt de afvalverwerker met het hoogste rendement in hergebruik geselecteerd.
- De vervuiler betaalt: bedrijven die veel afval hebben, betalen meer dan degenen die minder afval hebben en goed recyclen. Bedrijven die minder grondstoffen gebruiken, beter scheiden en zwerfafval aanpakken worden beloond. Er komt meer handhaving bij afvalhotspots zoals in Laak, Escamp en Scheveningen en op het illegaal dumpen van afval. Boetes worden hoger.
- Waar mensen samenkomen ontstaat afval. De gemeente stimuleert scholen, winkels, buurthuizen, markten en evenementen om afvalvrij te worden, onder andere door voorlichting en eisen in subsidie- en vergunningsvoorwaarden.
- Het gebruik van wegwerpplastic wordt snel afgebouwd. De gemeente stopt met het gebruik ervan en speelt een coördinerende rol bij de invoering van duurzame alternatieven.
- Dankzij de Partij voor de Dieren is er een verbod op het oplaten van ballonnen. De gemeente moet ook het verspreiden van plastic confetti en serpentine in de buitenlucht aan banden leggen.
- De gemeente ondersteunt betrokken inwoners in het schoonhouden van hun eigen buurt door het beschikbaar stellen van afvalgrijpers, handschoenen, vuilniszakken, adoptieprullenbakken, ORAC tuintjes en door het ophalen van verzameld zwerfvuil. De gemeente organiseert een jaarlijkse straatopruimdag.
- Den Haag zorgt in samenwerking met bewoners door de hele stad voor containertuintjes rondom afvalcontainers (ORACs). Dit maakt de stad groener en zorgt voor minder bijplaatsingen.
- Daarnaast pleit Den Haag voor de invoering van statiegeld op nog meer verpakkingsvormen en voor een grotere verantwoordelijkheid van producenten en verkopers om zwerfafval te voorkomen. Er komen meer rookvrije zones, ook op stranden, en er komt een publiekscampagne om de verspreiding van peuken tegen te gaan.
- De gemeente plaatst doneerringen op prullenbakken waar statiegeldverpakkingen in geplaatst kunnen worden, zodat die niet bij het restafval belanden maar ingeleverd kunnen worden
- Bedrijven en winkels worden binnen een grotere straal rondom hun zaak verantwoordelijk voor het opruimen van zwerfafval dan de huidige 25 meter. Daarnaast betreft deze opruimverplichting niet alleen afval dat aantoonbaar door de winkelier is verkocht.
- Het kost veel energie om weggegooid glas om te smelten en opnieuw te vormen. Den Haag zet zich in voor meer hergebruik van glas, zonder dat het gerecycled hoeft te worden. De gemeente ondersteunt initiatieven voor hergebruik van glas, zoals wijnflessen en groentepotten.
- Plastic soep gaan we actief bestrijden. De gemeente neemt maatregelen om te voorkomen dat plastic in het oppervlaktewater terecht komt en zorgt ervoor dat plastic troep tijdig uit het water wordt gehaald, zodat het uiteindelijk niet in de Noordzee terechtkomt.

4.5 Reclame

De gemeente verdient geld aan reclame in de openbare ruimte. Reclame is al overal om ons heen en is gericht op het beïnvloeden van ons gedrag. Veruit de meeste reclame is gericht op consumptie en daarmee ook alle bijkomstige negatieve gevolgen voor mens en de natuur. Daarom neemt Den Haag zo veel mogelijk afstand van commerciële reclames.

- Dankzij de Partij voor de Dieren is gemeente Den Haag de eerste lokale gemeente die fossiele reclames in de openbare ruimte heeft verboden. Dit is een eerste stap in de richting naar een reclamevrije wereld.
- Den Haag stopt met reclame in de openbare ruimte met uitzondering van overheidscampagnes, cultuur en goede doelen.
- Totdat de volledige stop van reclame in de openbare ruimte gerealiseerd is, verdwijnen in ieder geval reclames voor dierlijke producten, fast fashion en gok- en alcoholreclames. Ook wordt er een reclamebelasting ingevoerd. Lichtgevende reclamezuilen enabri's die geur verspreiden worden verboden.
- Papierverspilling gaan we tegen. Inwoners ontvangen dankzij de Partij voor de Dieren alleen nog ongeadresseerde reclamefolders als zij hier zelf met een ja-ja-sticker of een ja-nee-sticker om vragen. De gemeente controleert de werking van de sticker, zodat mensen die geen reclame willen, die ook echt niet meer op de mat krijgen.

4.6 Festivals, evenementen en toerisme

Een feestje of vakantie is leuk, maar we moeten wel rekening houden met de impact ervan op omwonenden, dieren, natuur en klimaat. Festivals gaan bijvoorbeeld vaak gepaard met hard geluid, veel licht en vieze uitstoot, met alle negatieve gevolgen van dien. Ook zorgen ze voor bodemverdichting door de druk van massa's mensen en zwaar vrachtverkeer voor op- en afbouw.

- De gemeente stelt een evenementenplan op. Daarin wordt onder andere aangegeven hoe de natuur beschermd wordt, wat evenementenlocaties zijn, wat voor soort evenementen hier welkom zijn, hoe vaak ze gebruikt mogen worden, wat daarna de herstelperiode is, hoe omwonenden betrokken worden en wat de maximale geluidsnormen zijn.
- Festivals worden gehouden op plekken waar ze geen schade toebrengen aan de natuur en leefgebieden van dieren. Natuurgebieden zijn geen geschikte locaties.
- Zowel dieren als omwonenden kunnen veel last ondervinden van festivals en grote evenementen. Daarom stelt de gemeente strenge regels op om geluidsoverlast en lichtvervuiling tegen te gaan.
- Evenementen met dieren zijn niet welkom in de gemeente, dus worden die ontmoedigd. Er komt een verbod wanneer dit wettelijk mogelijk is. Tot die tijd ontmoedigt Den Haag het gebruik van dieren via communicatie met organisatoren en via een vergunningplicht voor het gebruik van dieren bij evenementen.
- Evenementen worden duurzaam: vrij van afval, vuurwerk, vervuilende dieselaggregaten en gasgestookte verwarmingszuilen. IJsbanen met kunstmatige vriestechnieken zijn niet toegestaan. Organisatoren stimuleren dat bezoekers per fiets of met het openbaar vervoer komen. De kosten of gunning van een vergunning zijn afhankelijk van hoe groen en duurzaam het evenement is. Subsidies worden alleen verstrekt als evenementen aan strikte duurzaamheidsvoorwaarden voldoen.

- Bij de vergunningverlening van horeca-gelegenheden wordt rekening gehouden met omwonenden wat betreft geluidsoverlast. Horecazaken worden gestimuleerd plantaardige opties aan te bieden. Terrasverwarming wordt ontmoedigd.
- Den Haag ontmoedigt grootschalige prestige-evenementen, zoals de Ocean Race, Tour de France, Vlaggetjesdag, of Navo-tops, zeker als ze bedoeld zijn om de gemeente slechts (inter)nationaal op de kaart te zetten.
- Toerisme zorgt voor veel schade aan het klimaat en de natuur door het bijkomstige vervuilende vervoer en overconsumptie. Daarom gebruikt de gemeente de opbrengsten van de toeristenbelasting om te verduurzamen en de natuur te versterken, om de schade van toerisme te beperken.
- Op Scheveningen en in het centrum is het aantal hotels al groot en zorgt toerisme voor overlast en druk op de leefomgeving. Ook vakantieparken zoals bij Kijkduin nemen veel ruimte in beslag en leveren de stad weinig op. De gemeente staat geen nieuwe hotels of vakantieparken toe en vertrekkende hotels worden niet vervangen door nieuwe hotels tot het toerisme aanzienlijk is verlaagd.
- Citymarketing en regiopromotie kosten veel geld dat beter aan duurzame doelen besteed kan worden. Den Haag stopt met investeringen hierin.
- De gemeente zet zich in om meer mensen die naar Den Haag reizen met het openbaar vervoer te laten komen.
- Scheveningen kan het aantal toeristen in de zomer niet aan en heeft dan te kampen met ernstige overlast. De handhavingscapaciteit en de capaciteit van de wegen en openbaar vervoer zijn beperkt. Daarom stopt de stad met de promotie van Scheveningen als badplaats.
- Hetzelfde geldt voor Kijkduin. Ook hier zorgt het aantrekken van toeristen en grootschalige bebouwing vlak naast het Westduinpark voor een grote druk op de natuur. Niet de projectontwikkelaar of de auto, maar de natuur en leefbaarheid komt weer centraal te staan.
- De congressector is een private sector die vaak gepaard gaat met veel uitstoot van broeikasgassen.

Den Haag investeert geen miljoenen aan publiek geld om de groei van deze bedrijfstak te faciliteren. World Forum breiden we niet uit.

- De gemeente zet via congresbeleid in op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Als stad van vrede en recht laat Den Haag zien dat ook internationale ontmoetingen klimaatvriendelijk kunnen zijn: met hybride vormen, veel minder reizen en minder verspilling.
- Het World Forum en andere congreslocaties die de gemeente verhuurt worden een voorbeeld in duurzaamheid en richten zich op congressen met maatschappelijke meerwaarde.

4.7 Lokale economie versterken

Den Haag kiest voor het versterken van de lokale en regionale economie. Lokaal inkopen bij regionale kleinschalige bedrijven en coöperaties heeft de voorkeur. Op die manier weten mensen beter waar hun voedsel en spullen vandaan komen en onder welke omstandigheden ze zijn geproduceerd. Ook zorgen we er zo voor dat de uitstoot van vervoer daalt en de opbrengsten meer bij de producent terechtkomen, in plaats van bij grote tussenbedrijven.

- De gemeente begint een koop-lokaal-initiatief en geeft zelf het goede voorbeeld door zo veel mogelijk lokaal en regionaal in te kopen.
- De gemeente stimuleert ruilmarkten.
- De gemeente faciliteert initiatieven voor verkoop in de korte keten en initieert projecten gericht op het versterken van de verbinding tussen de lokale producent en consument.
- De gemeente ondersteunt zzp'ers, start-ups en organisaties die duurzaam ondernemen bij het vinden van kantoorruimte in bedrijfsverzamel-panden. Zo mogelijk worden bestaande oude panden omgebouwd voor dit doel.
- Om de lokale, wijkgerichte welvaart, gelijkwaardigheid en ecologische duurzaamheid te bevorderen gaat Den Haag een transformatief beleid ontwikkelen. Deze aanpak, ook bekend als Community Wealth Building, zorgt voor meer democratisch eigenaarschap in de economie, meer participatie en meer invloed voor bewoners.

- Het leegvissen van de zee is niet duurzaam. De gemeente stopt daarom met het faciliteren en promoten van visserij. De visserij op Scheveningen moet worden afgebouwd. Scheveningen moet zich onder andere ontwikkelen als kenniscentrum van maritieme natuurversterking en biodiversiteitsherstel. Ook komt er ruimte voor betaalbare woningen.

4.8 Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Productieprocessen gaan vaak gepaard met hoge CO₂-uitstoot, armoede, uitbuiting, uitputting van natuurlijke grond- en hulpstoffen of schendingen van mensenrechten. De norm wordt maatschappelijk verantwoord ondernemen. Bekeken wordt hoe vestigingseisen hierop kunnen worden aangepast. Den Haag blijft een Fairtrade- en Global Goals-gemeente en verwerkt deze uitgangspunten in het economisch beleid. Het inkoopbeleid is duurzaam en sociaal, de prijs is daaraan ondergeschikt.

- Pensioenbijdragen van gemeentemedewerkers worden niet meer geïnvesteerd in fossiele industrieën, de veehouderij en bedrijven die mensenrechten schenden of wapens produceren. Den Haag zet zich in om Stichting Pensioenfonds ABP, waar het verplicht aan moet deelnemen, maatschappelijk verantwoord te laten beleggen.
- Den Haag zet erop in een maatschappelijk akkoord te sluiten met bedrijven over sociaal en duurzaam ondernemen, met aandacht voor energiebesparing, hergebruik en besparing van grondstoffen, versterking van de lokale en regionale economie en duurzame werkgelegenheid.
- Bij aanbestedingen wordt extra aandacht besteed aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt door waar mogelijk voorrang te geven aan aanbestedingen die zorgen voor werkplekken en leerwerkplekken voor praktisch geschoolden, mensen met een arbeidsbeperking, statushouders, mensen die re-integreren in de samenleving en oudere werkzoekenden.
- Den Haag stimuleert dat bedrijven vooral werknemers werven in de eigen regio en werft zelf

ook zo veel mogelijk lokaal.

- Den Haag heeft zich aangesloten bij het manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) en gaat hieraan een ambitieuze invulling geven.

4.9 Geen armoede in Den Haag

Ieder mens heeft recht op bestaanszekerheid en bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting. Helaas is er nog veel armoede en ongelijkheid, wereldwijd en ook in Nederland. Bij veel mensen is de portemonnee al voor het einde van de maand leeg. Steeds stijgende vaste lasten en zorg dragen voor anderen maken het leven duur. Onverwachte rekeningen, zoals een reparatie, zijn dan net te veel. Den Haag kan en moet meer inzetten op het verlichten en voorkomen van armoede.

- De invoering van een basisinkomen zorgt voor meer gelijkheid. De gemeente geeft aan bij het Rijk, dat hierover gaat, dat Den Haag een pilot wil met een basisinkomen.
- De gemeente komt met een plan om te voorkomen dat armoede wordt doorgegeven van generatie op generatie.
- De gemeente geeft als werkgever het goede voorbeeld en zorgt voor een eerlijk inkomen voor haar werknemers. Ook stagiairs krijgen een eerlijke vergoeding. Den Haag zorgt ervoor dat bij alle partijen waarmee wordt samengewerkt ook een eerlijk salaris betaald wordt.
- De Participatiewet, met zijn sterke nadruk op betaald werk en zijn dwingende karakter, is mislukt. Den Haag zet de inwoner en diens behoefte centraal en heeft een breder en ruimhartiger blik op de bijstandsgerechtigde.
- Participatie is meer dan betaald werk. De gemeente erkent ook niet-betaald werk als participatie, zoals vrijwilligerswerk.
- Er komt extra aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede of een taalachterstand hebben. Ieder kind heeft recht op goede kleding, gezonde maaltijden, een fiets, materialen voor school en vrijetijdsbesteding.

- Voor veel jongeren is het een moeilijke overgang om verantwoordelijk te worden voor hun eigen financiën als zij op hun achttiende wettelijk volwassen worden. Den Haag zet extra in op het voorkomen van schulden bij jongeren.
- Armoede wordt onder andere bestreden door goede, mede op preventie gerichte schuldhulpverlening. Den Haag ondersteunt de voedselbank en weggeefwinkels om de gevolgen van armoede te verlichten.
- De gemeente bestrijdt commerciële partijen die winst maken over de rug van mensen die in de schulden zitten.
- Huisdieren zijn geen onderpand. Bij eventuele schuldsanering of huisuitzetting worden huisdieren en hun toebehoren niet onder dwang verkocht.
- De gemeente blijft via de Gemeentelijke Kredietbank doorgaan om saneringskredieten te verstrekken aan inwoners met problematische schulden.
- Het natraject van schuldhulpverlening wordt verbeterd om te voorkomen dat mensen opnieuw in de schulden belanden.
- De gemeentelijke voorzieningen voor mensen met een laag inkomen breiden we uit. Hierbij hoort ook financiële hulp voor mensen met een laag inkomen die huisdieren hebben, door onder andere korting te geven op dierenartskosten. Dankzij de Partij voor de Dieren is deze minimaregeling voor Ooivaarspashouders met dieren ingevoerd. Financiële kwetsbare huishoudens kunnen een tegemoetkoming krijgen van 300 euro per jaar voor dierenartskosten. Hier pakken we op door.
- Gemeentelijke belastingen worden eerder kwijtgescholden of overgenomen, onder andere om de armoedeval te voorkomen. De normbedragen voor vermogen die gelden voor kwijtschelding van de gemeentelijke belastingen en eigen bijdrage van de Wmo worden gelijkgesteld aan 130% van het sociaal minimum. Dit maakt het voor mensen met een laag inkomen lonend om een gezonde financiële buffer aan te houden.
- Mede dankzij de Partij voor de Dieren is het minimabeleid toegankelijk geworden voor mensen met een inkomen van 150% van het sociaal minimum, bijvoorbeeld doordat de Ooievaarspas

voor meer mensen beschikbaar is. Hieronder vallen bijvoorbeeld ook de bijzondere bijstand en collectieve zorgverzekering. Dit beleid zetten wij voort.

- Mensen met een bijstandsuitkering mogen giften tot 50% van hun uitkering behouden zonder hierdoor gekort te worden op hun uitkering.
- Mensen die al lange tijd in armoede leven komen eerder in aanmerking voor de bijzondere bijstand.
- De kostendelersnorm wordt niet gehandhaafd.
- Zzp'ers lopen vaker het risico om in schulden en armoede te belanden omdat ze geen collectief vangnet hebben. Den Haag gaat een lokaal broodfonds faciliteren.
- De gevolgen van het toeslagenschandaal denderen voor sommige inwoners nog steeds door: er is veel onrecht aangedaan en de nasleep is uit de hand gelopen. Deze inwoners verdienen snelle en ruimhartige compensatie waar de gemeente zich hard voor gaat inzetten.
- Er komt geen kliklijn over uitkeringsfraude in Den Haag.
- De gemeente gaat laagdrempelige juridische hulp, zoals het inwinnen van advies over toeslagen of huurconflicten, faciliteren door meer te investeren in sociale raadslieden.

4.10 Werk in goede en groene banen

De gemeente speelt een grote rol in het zorgen voor passend werk voor iedereen die dat wil. Naast passend werk is het ook belangrijk dat de gemeente zorgt voor goede werkplekken en informatievoorziening over arbeidsrechten.

- De gemeente stimuleert goed werkgeverschap en spreekt bedrijven hierop aan.
- Den Haag stimuleert groene en schone werkgelegenheid, opleidingen en stages. Bij inkoop en aanbestedingen wordt goed werkgeverschap een criterium.
- De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld. Waar mogelijk neemt de gemeente het personeel in eigen dienst en zorgt ze voor goede arbeidsvoorwaarden.

- De gemeente breidt de duur en de vergoeding voor het ouderschapsverlof uit voor alle ouders en staat rouwverlof toe. Ook wordt transitieverlof voor transgender medewerkers vastgelegd. De gemeente voert proactief beleid om ook mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen.
- De gemeente start een pilot op basis van het principe van 'open hiring', waarbij iedereen voor bepaalde functies welkom is, ongeacht verleden, opleiding of ervaring.
- De gemeente faciliteert bij- en herscholing door het aanbieden van stage- en opleidingsplaatsen. Gezien de hoge jeugdwerkloosheid zet de gemeente in op het begeleiden van starters op de arbeidsmarkt.
- De gemeente geeft informatie aan werkgevers om hen te motiveren kwetsbare groepen, zoals mensen met een bijstandsuitkering of inburgeraars, aan te nemen.
- De gemeente ondersteunt uitkeringsgerechtigden om vrijwilligerswerk, mantelzorg en stages te doen. Ook als deze activiteiten niet direct gericht zijn op terugkeer naar de arbeidsmarkt en zonder dat het verplicht vrijwilligerswerk wordt. De persoon met een uitkering staat centraal, niet de organisatie die (goedkoop) extra menskracht in wil zetten.
- Sociale werkplaatsen blijven behouden, zodat mensen dicht bij huis betekenisvol werk kunnen doen met goede begeleiding.
- Arbeidsmigranten werken vaak onder en leven vaak in ondermaatse omstandigheden. De manier waarop arbeidsmigranten worden gehuisvest wordt strenger en frequenter geïnspecteerd en wordt verbeterd.
- Den Haag spreekt de gemeente Westland aan op het feit dat arbeidsmigranten die daar werken ook daar zouden moeten kunnen wonen.
- De gemeente informeert kwetsbare groepen als arbeidsmigranten, inburgeraars en mensen met een bijstandsuitkering over arbeidsrechten en wat goed werkgeverschap is. De gemeente ziet erop toe dat werkgevers zich hieraan houden.
- Den Haag ondersteunt mensen met een beperking die niet in het doelgroepenregister vallen en niet-uitkeringsgerechtigd zijn bij het vinden van passend werk.
- De gemeente geeft beleidsambtenaren de kans structureel vrijwilligerswerk te doen onder werktijd, binnen hun eigen domein, om zo dichterbij de leefwereld en het vertrouwen van de burger te komen.

Meer weten?

- Tim Jackson, Voorbij de groei. Het leven na het kapitalisme. Uitgeverij EPO: Antwerpen, 2022.
- Kate Raworth, Donuteconomie. In zeven stappen naar een economie voor de 21e eeuw. Nieuw Amsterdam: Amsterdam, 2023 [geactualiseerde versie].
- <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen/manifest-mvoi/deelnemers-en-actieplannen-manifest-mvoi>
- <https://eenvandaag.avrotros.nl/artikelen/klikken-over-uitkeringsfraude-dat-kan-in-steeds-meer-gemeenten-maar-ook-kritiek-neemt-toe-154713>
- https://circulairambachtscentrum.nl/overzicht-circulaire-ambachtscentra/#&Zoe=&Zoe_project_ca_fase=20710
- <https://www.platform-investico.nl/onderzoeken/gaten-in-de-rechtsbescherming>
- <https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/doelen-participatiewet-niet-gehaald>
- <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2023/06/09/participatiewet-heeft-te-grote-focus-op-betaald-werk>

5

EEN DUURZAAM DAK BOVEN JE HOOFD IS EEN BASISRECHT

Wonen en bouwen

Een goede woning is een basisrecht voor iedereen. De huidige wooncrisis is het gevolg van decennialang verkeerde politieke keuzes. Er werd fors bezuinigd op de sociale huursector en de markt kreeg vrij spel. Daardoor is een woning vinden voor een steeds groter wordende groep moeilijk. De Partij voor de Dieren wil het woningtekort op een duurzame wijze aanpakken. Den Haag volbouwen is niet de oplossing; dat maakt de gemeente onleefbaar. Wij willen de beschikbare ruimte en woningen eerlijk, duurzaam en betaalbaar verdelen. En dat kan!

Door toekomstgerichte politieke keuzes te maken én door onze kostbare ruimte niet meer te gebruiken voor de (intensieve) veehouderij. Door in te zetten op een drastische vermindering van het aantal landbouwdieren komt er veel meer ruimte vrij voor natuur en wonen in Nederland.

5.1 Volkshuisvesting boven woningmarkt

Huizen zijn om in te wonen, geen verdienmodel. Wij willen dat studenten betaalbaar op kamers kunnen, dat starters een huur- of koopwoning kunnen vinden die bij hun situatie past en dat ouderen kunnen doorstromen naar toegankelijke seniorenwoningen. Een passende woning voor iedereen.

- Bij ieder bouwproject stuurt de gemeente op een goede verdeling van woningcategorieën. Zo zorgen we ervoor dat er in iedere straat voor ieder wat wils is en ontstaan er gemengde wijken, waar inwoners uit verschillende leeftijdsgroepen, inkomensgroepen en groepen met verschillende achtergronden en leefstijlen elkaar tegenkomen. Hiermee wordt segregatie tegengegaan en sociale cohesie versterkt. Er komen meer betaalbare woningen: minimaal 40% van de woningen is sociale huur. In gebieden waar momenteel minder dan 30% van de woningvoorraad uit sociale huurwoningen bestaat, geldt een minimum van 50% sociale huur bij

nieuwbouw. Daarnaast komt er meer inzet voor betaalbare middenhuur tot €1000. De gemeente heeft een voortrekkersrol om deze manier van huren te reguleren.

- De gemiddelde wachttijd voor sociale woningen is ruim 6 jaar. Tegelijkertijd zijn er juist plannen om sociale woningen grootschalig te slopen, bijvoorbeeld in de Dreven en op het Weigeliaplein. Met dit soort plannen stoppen we.
- Ook komen er (nieuwe) plannen voor écht betaalbare koopwoningen voor starters of mensen met een kleine beurs die graag willen kopen. Ook voor mensen die alleen willen wonen.
- Er is een woningnood. Tegelijkertijd realiseren we geen woningen bij de Haven vanwege de vervuilende visserij. De visserij zorgt voor veel vervuiling, zorgt voor dierenleed en biedt relatief weinig werkgelegenheid. Den Haag bouwt dit af en maakt zo ruimte voor duurzame en betaalbare woningen.
- De gemeente voert een actief grondbeleid, wat wil zeggen dat de gemeente zelf grond in bezit neemt om zo betaalbare woningen te realiseren.

Bij verkoop van gemeentegrond komt er anti-speculatiebeding, zodat projectontwikkelaars en beleggers niet exorbitante winsten maken over de rug van woningzoekenden.

- Er worden geen sociale huurwoningen meer verkocht of geliberaliseerd.
- Bij sloop en nieuwbouw van een wijk moeten er minimaal evenveel sociale huurwoningen en betaalbare koopwoningen worden teruggebouwd om verdrijving van mensen met lagere inkomens (gentrificatie) te voorkomen.
- Er komt een herzien stedelijk sociaal statuut waarin het recht op herhuisvesting voor huurders is geregeld. Huurders moeten zeggenschap krijgen bij de keuze voor sloop of renovatie.
- Woningcorporaties zorgen in de eigen voorraad voor genoeg woningen met een huur onder de huurtoeslaggrens, zodat wie recht heeft op huurtoeslag ook snel een woning toegewezen krijgt. Huisuitzettingen op grond van betalingsachterstand verbieden we.
- De gemeente Den Haag breidt het huurteam uit . Het huurteam helpt huurders bij problemen met hun huurwoning of de verhuurder. Zo kan het team meer huurders ondersteunen. Door middel van campagnes informeert de gemeente meer bewoners over het feit dat het huurteam hen kan helpen met problemen rond huurwoningen en verhuurders. Hierbij is extra aandacht voor kwetsbare groepen zoals anderstaligen of arbeidsmigranten.
- Dankzij de Partij voor de Dieren ondersteunt de huurbalie particuliere huurders om gebruik te maken van hun initiatiefrecht tot woningverduurzaming. Dat moet veel bekender en toegankelijker worden: meer mensen, meer communicatie en meer actie bij de Huurbalie. Den Haag zorgt ook voor meer aandacht en begeleiding bij collectieve verduurzaming, zodat huurders echt de kans krijgen hun woningen samen te verbeteren. De gemeente gaat verder met het proceskostenfonds voor huurders dat er mede dankzij de Partij voor de Dieren is gekomen. Voortaan kunnen ook huurders die problemen hebben met een woningcorporatie hiervan gebruikmaken.
- De gemeente Den Haag heeft een pandbrigade die misstanden rond woningen handhaaft, zoals onrechtmatig gebruik, achterstallig onderhoud, illegale bouw en woonoverlast. Te vaak blijft misbruik van woningen onbestraft, omdat de pandbrigade handen tekortkomt. Dat leidt tot verkrotting en uitbuiting van huurders. De gemeente breidt de pandbrigade daarom uit, zodat sneller en strenger wordt opgetreden tegen misstanden.
- We maken ruimte voor duurzame initiatieven zoals zelfvoorzienende woonvormen en gemeenschappen van mensen die streven naar duurzaamheid (ecowijken). Bij nieuwbouw en herstructurering wordt ruimte gereserveerd voor sociale woningbouwprojecten waarbij toekomstige bewoners gezamenlijk opdrachtgever zijn voor hun eigen nieuwbouwproject.
- Te vaak zien we dat projectontwikkelaars gouden bergen beloven, een duurzame wijk vol groen en leven, maar zodra de woningen zijn opgeleverd, verdwijnen ze uit beeld. De gemeente moet er door monitoring en contractuele afspraken voor zorgen dat die beloftes worden nagekomen, zodat bewoners niet met half afgebouwde wijken en loze praatjes blijven zitten. Voorbeelden van wijken waar groene beloftes nog moeten worden nagekomen zijn Haags Buiten en Proeftuin Erasmusveld.
- De gemeente laat zich inspireren door steden als Zürich om coöperatieve woonvormen mogelijk te maken en gaat proactief meedenken om hier ruimte voor te maken. De gemeente ondersteunt inwoners bij het aanvragen van subsidies voor coöperatieve woonvormen.
- De gemeente stimuleert en faciliteert levensloopbestendige en aangepaste woningen, alternatieve woonvormen zoals meergeneratiewoningen en zorgwoningen. Woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars ontwikkelen woningen waar (groeps)wonen en zorg gecombineerd worden.
- Den Haag is ruimhartig bij woonsituaties in de sociale huursector waarbij sprake is van inwonende mantelzorg. De mantelzorgverlener kan na het overlijden van de zorgbehoevende niet zomaar uit de woning worden gezet.

- Renovatie gaat vóór sloop. Beeldbepalende gebouwen, bomen, lanen en wijken horen bij Den Haag en worden blijvend beschermd. Te vaak past nieuwbouw niet bij de omgeving en kunnen projectontwikkelaars ongelimiteerd hun gang gaan zoals in Scheveningen en Kijkduin. De gemeente moet voorkomen dat de stad haar karakter verliest.
- Er komen scherpere regels voor goed verhuurderschap. Verhuurders moeten een verhuurdersvergunning met een beperkte geldigheid aanvragen. Wanneer zij niet voldoen aan de regels voor goed verhuurderschap raken zij die vergunning kwijt. Hierbij is specifiek aandacht voor discriminatie, intimidatie of het niet nakomen van afspraken. De vergunningplicht geldt nu al in de delen van Laak en Transvaal, maar moet worden uitgebreid naar veel meer wijken in de stad, te beginnen met in elk geval Rustenburg-Oostbroek.
- Mede dankzij de inzet van de Partij voor de Dieren krijgt Den Haag in 2026 eindelijk een leegstandsverordening. Hiermee kan onnodige leegstand beboet worden en kunnen meer panden, bijvoorbeeld boven winkels, benut worden om in te wonen. De leegstandsverordening moet worden uitgebreid naar alle panden, ook bedrijfspanden.
- De gemeente gaat door met de opkoopbescherming, om zo beleggers uit de wijken te weren en daarmee te voorkomen dat goedkope woningen worden opgekocht en duur worden verhuurd. De gehanteerde grens voor opkoopbescherming van de NHG (Nationale Hypotheek Garantie) wordt verhoogd en de opkoopbescherming gaat ook voor nieuwbouw gelden.
- De gemeente gaat zo ruim mogelijk gebruikmaken van onteigeningswetgeving, waaronder het voorkeursrecht. Zo heeft het meer zeggenschap over wat er binnen de gemeentegrenzen gebeurt met betrekking tot bebouwing of ander grondgebruik.
- Het groepscontract wordt verboden om misstanden in de huursector te voorkomen. Iedere huurder krijgt een eigen huurcontract en daarmee een sterke rechtspositie. Voor woningcorporaties blijft het aanbieden van eerlijke friendscontracten wel mogelijk.
- Den Haag dringt aan op het weer legaliseren van het kraken van langdurig leegstaande panden. Ontruiming wordt niet meer toegepast en woningeigenaren krijgen informatie over mogelijke oplossingen zoals een verhuurovereenkomst tussen krakers en eigenaren. Het doen van aangifte wordt ontmoedigd.
- In Den Haag wordt antikraak veel te vaak toegepast, ook door grootschalige inzet in naam van woningcorporaties. Antikraakbedrijven hebben een winstmodel gemaakt van de woning-crisis. Het is een manier om panden die op een bepaalde termijn een andere bestemming krijgen te bewonen voor een laag bedrag, zonder huur-rechten. Deze vorm van verhuur moet niet gebruikt worden als een geitenpaadje om huurrechten te omzeilen of verhuurbedrijven te verrijken.
- Verkamering en/of het splitsen van woningen kan soms een uitkomst bieden voor het tekort aan passende woningen. Op wijkniveau dient bekeken te worden of dit past in de omgeving, en het mag niet ten koste gaan van de leefbaarheid. Wijken waar de openbare ruimte onder druk staat en waar al veel verkamerd is, zoals in Rustenburg-Oostbroek en Laak, worden ontzien.
- Den Haag is uitgegroeid tot een studentenstad. Helaas is het woningaanbod voor studenten niet voldoende meegegroeid. De gemeente zorgt voor meer (gemeenschappelijke) studentenwoningen en het aanpakken van de soms slechte woonruimtes.
- Veel afgestudeerde studenten vinden geen nieuwe woning zodra hun campuscontract afloopt. Den Haag zorgt door afspraken met woningcorporaties dat zij makkelijker een huurwoning kunnen krijgen via een friendscontract, zodat zij in de stad of regio kunnen blijven wonen in plaats van te moeten vertrekken.
- De gemeente blijft toeristische verhuur van hele woningen via platforms als Airbnb en Booking.com zo veel mogelijk beperken om gentrificatie en woningtekort voor Hagenaren en Hagenezen tegen te gaan. De regels dat men maximaal 30 dagen per jaar de eigen woning toeristisch mag verhuren en hiervoor een vergunning en registratienummer dient te aan te vragen, blijven gehanteerd.

- Er komt een stop op nieuwe hotels. De ruimte in de stad is hard nodig voor huisvesting, niet voor steeds meer toeristen.
- De gemeente voldoet aan de taakstelling huisvesting statushouders en spreekt zich uit tegen het wetsvoorstel dat voorrang voor statushouders voor een sociale huurwoning schrapt. Als de wet onverhoopt wordt aangenomen, scheidt Den Haag een lokale voorrangregeling voor statushouders.
- De gemeente breidt het aantal standplaatsen voor woonwagens uit en werkt actief mee aan het vinden van locaties waar woonwagenbewoners, Roma en Sinti naar hun traditie kunnen leven. De discriminerende ongelijkheid van woonwagenbewoners in Den Haag wordt verholpen. Daarom worden in ieder geval de extra standplaatsen bij Isabellaland en bij de Brasserskade met spoed gerealiseerd, en verder gezocht naar meer locaties. Daarnaast heeft de verhuizing van de gezinnen en de woonwagens van de Energiestraat naar de Henri Faasdreef topprioriteit. De gemeente doet kritisch onderzoek naar het in het verleden gevoerde uitsterfbeleid, erkent het leed, neemt verantwoordelijkheid hiervoor en maakt op basis daarvan excuses aan de woonwagengemeenschap voor het uitsterfbeleid.
- Het erfpachtsysteem blijft behouden in Den Haag, maar wordt herzien. De menselijke maat in erfpachtbeleid is leidend en erfpacht wordt niet gebruikt als geldmachine. Voorspelbaarheid en bescherming van erfpachters tegen onredelijk hoge canonpercentages vormen de kern van het erfpachtbeleid.
- Er wordt niet gebouwd in het groen.
- Den Haag groeit tot 2030 met 25.000 inwoners naar 595.000 inwoners. Deze groei wordt opgevangen door woningen rond de stations te bouwen en mag niet ten koste gaan van de leefbaarheid en het groen in Den Haag.
- We ontwikkelen een woonladder met een duidelijke limiet aan het aantal toe te voegen woningen in Den Haag. De eerste trede van de woonladder houdt in dat we bestaande bebouwing slimmer benutten, bijvoorbeeld door het transformeren van kantoorpanden, het aanpakken van leegstand en het stimuleren van doorstroming. Op de tweede trede wordt bestaande bebouwing verdicht, maar alleen waar dat kan zonder de leefbaarheid aan te tasten voor mens en dier. Pas daarna wordt op de derde trede gekeken naar bijbouwen aan de rand van de stad. De vierde trede bestaat uit grenzen aan de groei: verdere woningbouw is niet meer mogelijk of wenselijk. Oplossingen moeten buiten Den Haag worden gezocht.
- Den Haag kan veel meer woningen realiseren door optoppen: het toevoegen van één of meer verdiepingen op bestaande gebouwen. Dat is duurzaam, snel en minder ingrijpend dan sloop-nieuwbouw en het bespaart grond, materialen en groen. Belemmerende regels zoals een strikte parkeernorm, mogen duurzame optopprojecten niet onmogelijk maken.
- Groen, natuur en in vrijheid levende dieren krijgen een vaste, beschermde plek in de ruimtelijke plannen. Ook krijgen zij een stem via bijvoorbeeld een Zoöpbeleid, waarbij belangen van andersdan-menselijk leven worden meegenomen in besluitvorming. De gemeente experimenteert hiermee.
- In de huidige woningnood is hoogbouw een van de oplossingen om woningen te bouwen, maar ook om vergroening toe te passen. Hoogbouw bouwen we geconcentreerd bij grotere voorzieningen, zoals rondom de drie grote intercity-stations Den Haag Centraal, Laan van NOI, en Hollands Spoor.

5.2 Durf te kiezen in de schaarse ruimte

We gaan waar nodig woningen bijbouwen, maar alleen waar dat past in de omgeving en waar dat niet ten koste gaat van groen of leefbaarheid. Waar ruimte is voor verdichting wordt er geïnvesteerd in extra groen om de gemeente leefbaar te houden voor mens en dier. Den Haag is omgeven door waardevolle natuurgebieden, maar de duinen lijden zwaar onder de stikstofcrisis. Als grote stad hebben we de verantwoordelijkheid om de natuur te herstellen en onze stikstofuitstoot te verminderen.

- Om te zorgen dat hoogbouw duurzaam is en de leefbaarheid niet in gedrang komt, moet hoogbouw passen in de omgeving en voorzien zijn van minimaal één groene gevel. Ook andere vormen van beplanting zijn mogelijk. De gemeente scherpt de regels voor hoogbouw aan: niet in het groen, niet aan de kust en niet ten koste van leefbaarheid. Windhinder op straat en schaduweffecten op bomen en natuur worden zwaarder meegewogen, zodat hoogbouw niet zorgt voor storm op straat of zwakkere bomen, maar bijdraagt aan een leefbare stad.
- Bij het toevoegen van woningen worden altijd maatschappelijke voorzieningen zoals scholen, groenvoorzieningen, zorgcentra, openbaar vervoer, parken, speeltuinen en winkels toegevoegd. In bijvoorbeeld de Binckhorst en Vroondaal zijn bewoners nu de dupe van snelle bouw zonder voorzieningen: te weinig OV, te weinig groen, en nauwelijks ruimte om elkaar te ontmoeten. Zo bouw je geen leefbare stad. De gemeente herstelt dit in bestaande wijken en zorgt dat nieuwe plannen wel compleet en leefbaar zijn. Den Haag neemt recreatiegroen op als maatschappelijke voorziening bij herstructurering van wijken en bij nieuwbouw, zonder dat dit ten koste gaat van bestaande natuurwaarden. Elke inwoner woont op loopafstand van bijvoorbeeld een park of speelbos. Hier is ook ruimte voor urban sports om zo de beschermde natuurgebieden te ontlasten.
- Als de gemeente woningen bijbouwt, gebeurt dat niet op kwetsbare plekken zoals rondom duinen, in diepe polders en bij Natura 2000-gebieden.
- Bouwen direct naast de duinen is niet realistisch en niet wenselijk: extra verkeer en uitstoot verergeren het stikstofprobleem, terwijl de duinen nu al onder druk staan. Den Haag kiest voor natuurherstel in plaats van aantasting: met bufferzones, minder uitstoot en ruimte voor de natuur om tot rust te komen en te herstellen. We stoppen daarom met de nieuwbouwplannen van het Atlantic Hotel en de bouwplannen voor Park Bloemendaal (bij Parnassia).
- De haven stoot te veel stikstof uit en veroorzaakt serieuze milieuoverlast voor omwonenden en natuur. Den Haag onderzoekt het versneld afbouwen van vervuilende havenactiviteiten, zodat ruimte voor betaalbaar wonen, natuur en schone economie ontstaat.
- Binnen de Stedelijke Groene Hoofdstructuur wordt gezorgd voor mensluwe zones. Vogelrustgebieden zijn hier een goed voorbeeld van. Deze bieden een rustige omgeving voor planten en dieren waar mensen in principe niet welkom zijn. Zo blijft er ook voor dieren een toevluchtsplek in een verdichtende omgeving.
- De gemeente gaat weer zélf regie voeren over de ontwikkelingen in de stad. Bij plannen in het CID, Zuidwest en de Binckhorst is meer aandacht voor burgerparticipatie, de openbare ruimte en noodzakelijke voorzieningen. Een leefbaarheids-effectrapportage (LER) wordt uitgevoerd bij alle grote bouwplannen. De gemeenteraad neemt met de nieuwe Omgevingswet meer regie over de ruimtelijke ordening door niet alles aan het college over te laten. Participatie, leefkwaliteit en keuzes over ruimte horen niet achter gesloten deuren besproken te worden.
- Het Prins Bernhardviaduct, Schenkviaduct en de Waldorpstraat vormen grote barrières. Deze worden aangepakt en heringericht. Hierdoor ontstaat er ruimte voor meer groen en woningbouw.
- De voorzieningen in Den Haag Zuidwest blijven ver achter, terwijl de grootschalige plannen voor sloop-nieuwbouw in Dreven-Gaarden-Zichten maar mondjesmaat worden uitgevoerd. De gemeente moet voor duidelijkheid zorgen: renovaties van bestaande woningen moeten doorgaan, investeringen in groen en openbaar vervoer worden versneld, en de stikstofproblemen worden goed uitgezocht. Ontwikkel een realistisch plan B, communiceer eerlijk, en verbeter snel bestaande woningen in plaats van eindeloos te beloven wat niet waargemaakt wordt.
- De wijk de Dreven is grotendeels een beschermd stadsgezicht. Bij de nieuwe plannen zorgen we voor behoud van groen en de beeldkwaliteit, bijvoorbeeld langs de Lozerlaan.
- Na jaren van beloftes moet in de Binckhorst eindelijk het groen, het openbaar vervoer en cultuur voorrang krijgen.

De wijk moet leefbaar worden voor de mensen die er nu wonen, niet alleen voor toekomstige bewoners. Eerst de basis op orde, dan pas grootschalige nieuwe bouwplannen.

- Steeds meer Haagse kerken verliezen hun oorspronkelijke functie, en vaak ook dreigt de sloopkogel. Onder andere de Theresiakerk, de Valkenboskerk en de Bethelkerk laten zien hoe waardevol en beeldbepalend deze gebouwen zijn voor de stad. Den Haag zet zich in voor behoud en herbestemming met maatwerk, zodat kerken niet in de verkoop verdwijnen maar ruimte bieden aan cultuur, ontmoeting of betaalbare woningen.

5.3 Klimaatpositief, circulair en natuurinclusief bouwen

Den Haag moet dringend de bestaande woningen verduurzamen en de leefomgeving radicaal vergroenen. Dit is nodig om de klimaatdoelen te halen én om de gevolgen van de klimaatverandering, zoals hittegolven en hoosbuien, goed op te vangen. De afgelopen jaren is hier te weinig aan gedaan: de buitenruimte versteent, bomen worden gekapt en er is nog veel onbenutte ruimte op daken voor groen. Wie nu niet volledig inzet op duurzame en circulaire woningen, loopt achter de feiten aan. De klimaatcrisis wacht niet. Het is nodig én goedkoper om nu alle mogelijke technieken voor duurzaam bouwen toe te passen.

- We bouwen circulair biobased: er wordt gebruikgemaakt van gerecyclede, plantaardige hernieuwbare grondstoffen en lokale materialen die niet afkomstig zijn uit de vee-industrie. Gebouwen worden voorzien van een materialenpaspoort, zodat deze materialen bij sloop of verbouwing opnieuw kunnen worden gebruikt. Duurzame houtbouw, zoals Boogiewood op de Binckhorst, wordt gestimuleerd. De gemeente ondersteunt hierin ook de duurzame doe-het-zelvers.
- De gemeente maakt dankzij de Partij voor de Dieren gebruik van een puntensysteem voor diervriendelijk en natuurinclusief bouwen. Natuurinclusieve en ecologische bouw wordt de

standaard. We hanteren standaard het ambitieniveau “Goud” van het Convenant Toekomstbestendig Bouwen. Dat betekent dat een gebouw aangepast wordt aan de flora en fauna uit de omgeving, langer meegaat, en voor meerdere functies geschikt is.

- Er wordt zo veel mogelijk demonteerbaar, repareerbaar en modulair gebouwd. Hierdoor is de woningvoorraad aanpasbaar aan veranderende behoeften in de toekomst.
- We verbeteren het Haagse puntensysteem voor diervriendelijk, natuurpositief en klimaatadaptief bouwen, waardoor bij elke aanbesteding voor bouwwerkzaamheden concrete en meetbare eisen gesteld kunnen worden aan diervriendelijke en natuurinclusieve maatregelen zoals nestkastjes voor vogels en vleermuizen.
- Den Haag neemt concrete maatregelen om het bodemleven te beschermen. Met ontwikkelaars worden hierover afspraken gemaakt. Op braakliggende terreinen wordt het verplicht om de grond begroeid te houden.
- Bij nieuwbouw worden tuinen met minimale bestrating opgeleverd zodat ze eenvoudig te vergroenen zijn en mogen maximaal 50% versteend worden door de bewoners. Zo blijven nieuw gebouwde wijken als Vroondaal, Haags Buiten en Proeftuin Erasmusveld ook echt groen en natuurvriendelijk. Bewoners ontvangen advies voor een biodiverse en klimaatadaptieve inrichting van hun tuin. Tuinen van sociale huurwoningen hoeven niet meer kaal opgeleverd te worden.
- We gaan sneller en beter isoleren met gezonde, plantaardige en veilige isolatiematerialen, zoals hennep, stro, lisdodde en vlas. We passen PIR, PUR en andere niet-regeneratieve isolatiematerialen alleen nog toe waar dit vanuit technisch oogpunt noodzakelijk is. Ook pakken we bestaande schimmelwoningen met voorrang zodanig aan dat deze op een natuurlijke manier definitief van hun ongezonde leefklimaat worden ontdaan.
- Woningen worden energiepositief gebouwd zodat ze meer energie opwekken dan ze gebruiken. Dit zorgt voor milieuwinst, lagere energierekeningen en energie voor andere gebouwen die zelf niet energieneutraal kunnen worden.

- Bij verbouwen en verduurzaming van woningen, bijvoorbeeld door middel van spouwmuurisolatie, ziet de gemeente erop toe dat er gecontroleerd wordt op aanwezigheid van beschermde diersoorten zoals vleermuizen.
- De gemeente maakt harde prestatieafspraken met woningcorporaties: om uiterlijk in 2030 minimaal energieneutraal te zijn en voor het bouwen van voldoende betaalbare en goede woningen.
- Den Haag heeft hierin een voorbeeldrol met het eigen gemeenschappelijke vastgoed. Gemeentelijke gebouwen worden klimaatpositief gerenoveerd en dienen als demonstratieprojecten voor energiezuinige renovatie. Dankzij de Partij voor de Dieren worden onder andere gemeentelijke panden als Zwembad Overbosch en het stadsdeelkantoor Haagse Hout verduurzaamd. Dit moet veel meer!

5.4 Inclusief en toegankelijk wonen

Nederland kent een alsmaar groeiende groep kwetsbare inwoners. Ook in Den Haag komen er door bijvoorbeeld de vergrijzing, maar ook de bezuinigingen in de ggz steeds meer zorgbehoevenden bij. Deze Hagenaren en Hagenezen hebben een andere woonbehoefte. Woningen die rolstoeltoegankelijk, levensloopbestendig of prikkelarm gebouwd worden. Nu komen jongeren met een fysieke beperking moeilijk in aanmerking voor een toegankelijke woning omdat deze veel voor vijftigplussers gebouwd worden. Ook het aantal neurodivergente inwoners stijgt. Zo divers als de mensen zijn, zo divers zijn ook hun woonbehoeftes. Door een inclusief aanbod aan woningen te hebben, voorkomen we dat inwoners vastlopen door hun woning, met alle gevolgen van dien.

- Veel zorgbehoevenden hebben in Den Haag geen plek om te wonen. We zorgen ervoor dat ze in Den Haag woonruimte kunnen vinden. Ook zorgen we voor een goede spreiding van de huisvesting voor diverse zorgdoelgroepen in de stad.
- Een passende woning voor iedereen! De gemeente heeft speciale aandacht voor huisvesting voor kwetsbare groepen. De gemeente zet een fonds op

om woningen te verbouwen met het oog op toegankelijkheid. Ook heeft Den Haag een voortrekkersrol om zoveel mogelijk woningen toegankelijk te maken voor mensen met een beperking van welke aard dan ook. Nieuwe gebouwen worden standaard voor iedereen toegankelijk. Zij baseert dit op het VN-verdrag Handicap.

- Bij nieuwbouwprojecten worden altijd woningen toegevoegd die rolstoeltoegankelijk zijn. De buitenruimte - stoepen, paden, entrees - dient overal rolstoeltoegankelijk te zijn. Woningbouwprojecten waarin mensen met een beperking of neurodivergentie samenwonen met inwoners zonder beperking worden gestimuleerd via het stimuleringsplan innovatieve woonvormen. Den Haag realiseert prikkelarme woonomgevingen. Ook krijgen deze bewoners ondersteuning bij bijvoorbeeld het plaatsen van geluidswerende isolatie.
- Toegankelijke woningen worden beschikbaar gesteld voor iedereen met een beperking, ongeacht hun leeftijd.
- Huisdieren worden niet geweerd bij (sociale) huur. Den Haag zorgt dat woningcorporaties en zorginstellingen huisvriendelijk beleid voeren, waarbij welzijn voor mens en dier centraal staat. De gemeente stimuleert opvanglocaties en begeleid wonen-projecten waar dieren welkom zijn, en ondersteunt huurders bij het vinden van oplossingen in plaats van verboden.

5.5 Dak- en thuisloze mensen

In een rijk land als Nederland is het onacceptabel dat er onvrijwillig dak- en thuisloze inwoners zijn, en al helemaal dat hun aantal blijft groeien. In Den Haag zijn inmiddels ruim 7200 dak- en thuisloze mensen. Daarom realiseert de gemeente per direct voldoende gratis opvangplekken voor dak- en thuisloze mensen, ongeacht uit welke gemeente zij komen en of zij wel of niet zelfredzaam zijn. Hierbij is extra aandacht voor arbeidsmigranten, queer jongeren en gezinnen met kinderen. Privacy, een veilige omgeving en het kunnen meenemen van eventuele huisdieren zijn hierbij prioriteit.

- Slapen is een basisbehoefte. Daarom zorgt Den Haag ervoor dat niemand gedwongen buiten slaapt. Buiten slapen wordt niet beboet. Den Haag biedt hulp, geen straf. Boetes die zijn opgelopen worden kwijtgescholden om te voorkomen dat mensen nooit meer uit de dakloosheid kunnen komen.
- Dankzij inzet van de Partij voor de Dieren is Den Haag nu één van de gemeenten met een permanente winteropvang. De locatie in het voormalig Haga-ziekenhuis aan de Sportlaan biedt 's winters structurele noodopvang voor mensen zonder dak boven hun hoofd. Dit zetten we op deze plek door omdat opvang nog hard nodig is. Ook werken we aan een jaarrond opvangvoorziening hier.
- Naast de nachtopvang is er een slechtweeropvang, die open is voor iedereen die het nodig heeft. Bovendien spant de gemeente zich in, samen met organisaties voor maatschappelijk werk, om veilige opvangplekken te realiseren voor vrouwen, LHBTQIA+-personen en minderjarigen. De pilot voor opvang queer dakloze jongeren wordt omgevormd tot een structurele opvangvoorziening en de capaciteit voor deze doelgroep wordt uitgebreid.
- De Zelfredzaamheids-Matrix wordt niet meer gebruikt om te bepalen of iemand voor opvang in aanmerking komt.
- Huisdieren zijn welkom in de dak- en thuislozenopvang. Als hier geen mogelijkheid toe is, voorziet de gemeente in de opvang van huisdieren van dak- en thuislozen.
- Een woning is de basis om verder te kunnen ontwikkelen. De gemeente biedt meer ondersteuning voor projecten waarbij dak- en thuisloze mensen die dit willen, worden geholpen aan een woning, via het Housing First principe. Hierbij is specifiek aandacht voor beschermd wonen. Er komt specifieke aandacht voor kleine, zelfstandige woningen waar mensen met begeleiding weer een stabiele basis kunnen opbouwen.
- De gemeente ondersteunt belangenbehartigers zoals het Straatconsulaat en initiatieven zoals 'Kamers met aandacht' of 'Onder de pannen', om zo dreigende dak- en thuisloosheid te voorkomen en vooral jongeren perspectief te bieden.
- Den Haag zorgt voor goede en veilige huisvesting van arbeidsmigranten. Te veel arbeidsmigranten wonen nu met velen in kleine, brandgevaarlijke kamers en in tenten in de bosjes, dat is mensonwaardig en onacceptabel. Hierbij is ook aandacht voor arbeidsmigranten die door omstandigheden hun baan zijn kwijtgeraakt en daardoor op straat komen te leven.
- De gemeente handhaaft strenger op malafide huisvesting en zorgt dat ook arbeidsmigranten gebruik kunnen maken van een nieuwe woning of, indien nodig, opvangvoorzieningen wanneer ze dakloos raken. De opvang breiden we uit, zodat mensen niet buiten hoeven slapen.
- Dankzij onze inzet samen met andere partijen krijgt Den Haag een leegstandsverordening vanaf 2026. Den Haag moet deze uitbreiden zodat ook bedrijfspanden onder regels vallen. Actief grondbeleid wordt ingezet zodat de gemeente actief panden opkoopt en dat leegstaand vastgoed versneld wordt omgevormd tot betaalbare woonruimte, specifiek ook voor dak- en thuisloze mensen.
- Een menselijker urgentiebeleid. Het moet makkelijker worden om een urgentieverklaring te krijgen voor een sociale huurwoning als iemand zich in een preciaire woonsituatie bevindt. Denk aan mensen die noodgedwongen bij anderen inwonen, tijdelijk in een auto of op straat slapen, of te maken hebben met onveilige woonsituaties.
- Dak- en thuisloze mensen worden actief geholpen door de gemeente om een briefadres met inschrijving in de basisregistratie personen van de gemeente Den Haag te krijgen. Een briefadres is essentieel voor bijvoorbeeld het afsluiten van een zorgverzekering en voorkomt olopemde boetes.

Meer weten?

- <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2020/19/feiten-en-cijfers-over-de-landbouw>
- <https://www.wkr.nl/documenten/2024/12/11/briefadvies-boeren-in-een-veranderend-klimaat>
- <https://decorrespondent.nl/15762/geen-eigen-huis-wel-mooi-en-betaalbaar-wonen-dat-kan-in-deze-stad/d059d512-e83c-09c7-3b9d-2f96aff018ec>
- <https://onzetaal.nl/uploads/nieuwsbrieven/gentrificatie.html>
- <https://zoop.earth/nl/>
- <https://nos.nl/artikel/2488609-amsterdamse-kamerverhuurders-negeren-verbod-op-groepscontracten>
- <https://www.nmu.nl/ga-voor-goud/>
- <https://telkesveld.nl/>
- <https://www.ecodorpboekel.nl/>
- <https://housingfirstnederland.nl/over/wat-we-doen/>
- <https://www.mensenrechten.nl/themas/rechten-van-mensen-met-een-beperking>
- <https://kamersmetaandacht.nl/>
- <https://www.onderdepannen.nl/>

6

INCLUSIEF, RECHTVAARDIG EN SOLIDAIR

Iedereen doet ertoe

In een rechtvaardige en bloeiende samenleving is iedereen gelijkwaardig. Maar in Nederland is van echte gelijkwaardigheid helaas nog geen sprake, ook niet in Den Haag. Waar je wieg staat, van wie je houdt, hoe je eruitziet, wat je gender is, waarin je (niet) gelooft en of je een beperking hebt is vaak nog bepalend voor je kansen en toekomst. Gemiddeld worden mensen met een kleinere portemonnee en inwoners van kwetsbare wijken minder oud en hebben ze een slechtere gezondheid. Mensen die om wat voor reden dan ook niet tot de norm behoren worden bewust en onbewust gediscrimineerd, achtergesteld en onderdrukt.

Er is geen plek in Den Haag voor racisme, discriminatie en uitsluiting. Inwoners kunnen op ruimhartigheid en solidariteit van Den Haag rekenen, ongeacht de oorzaak waarom zij een steuntje in de rug nodig hebben
Met andere woorden: iedereen doet ertoe!

6.1 Iedereen is gelijkwaardig

Institutioneel of alledaags racisme en andere vormen van discriminatie en uitsluiting komen helaas nog steeds veel voor: zichtbaar of onzichtbaar, ze zijn verweven in alle structuren van onze samenleving. Zondebokpolitiek neemt toe, met gevolgen als stigmatisering en uitsluiting van groepen inwoners én geweld tegen gemarginaliseerde groepen. Gelijkwaardigheid ontstaat niet vanzelf, zoals ongelijkheid niet vanzelf verdwijnt. In een situatie van onrecht mag de overheid niet afzijdig blijven en moet ze daadkrachtig handelen. Erkenning van en reflectie op het verleden is een belangrijk onderdeel van de bestrijding van hedendaagse discriminatie en hedendaags racisme.

- Den Haag bestrijdt alle vormen van racisme en discriminatie, zoals antisemitisme, moslim-, homo- en transgenderhaat. Er komt een plan met concrete doelen om racisme en discriminatie uit te bannen.
- Er komt een actieplan om femicide (vrouwenmoord), (online) vrouwenhaat en geweld tegen vrouwen te stoppen. Dankzij onze inzet wordt ook mannenemancipatie expliciet meegenomen in het bestrijden van gendergerelateerd geweld in Den Haag. Zo worden mannen en jongens onderdeel van de preventie van geweld tegen vrouwen.
- Vrouwen en queer personen worden actief betrokken bij het ontwerpen van de openbare ruimte.
- De gemeente investeert in het voorkomen van (institutionele) discriminatie op scholen, bij sportverenigingen, in zorginstellingen, in kunst en cultuur, op de werkvloer, in religieuze kringen en binnen de eigen organisatie.
- Vrouwen krijgen gelijke kansen bij (top)sport. Zo krijgt bijvoorbeeld het vrouwenteam van ADO gelijkwaardige toegang tot topsportfaciliteiten, wordt het vrouwenteam gelijkwaardig betrokken bij de maatschappelijke activiteiten van ADO en pleit de gemeente ervoor dat de ADO vrouwen via een CAO betaald worden.

- Bekend maakt bemind. Den Haag maakt werk van meer verbondenheid tussen inwoners en gemeenschappen, zodat tussen de groepen inwoners meer verbinding ontstaat. Maatschappelijke voorzieningen, zoals buurt-initiatief Wijkpaleis Weimar en de speel -en ontmoettuinten van BRUIS in Den Haag Zuidwest, zijn hierbij onmisbaar.
- Het maatschappelijke middenveld bezit waardevolle kennis en expertise over antiracisme en dekolonisatie. Den Haag omarmt initiatieven zoals Zwart Manifest, het Joods Manifest en het Manifest tegen Islamofobie.
- Discriminatie op de arbeidsmarkt en woon-discriminatie zijn hardnekkig. Den Haag komt met een gerichte aanpak tegen deze vormen van uitsluiting, inclusief het inzetten van mystery guests. Verhuurders en verhuurmakelaars die zich schuldig hebben gemaakt aan discriminatie worden beboet en verliezen hun verhuurvergunning.
- De discriminerende ongelijkheid van woonwagengemeenschappen in Den Haag wordt verholpen. De gemeente doet in samenwerking met de gemeenschap kritisch onderzoek naar het in het verleden gevoerde uitsterfbeleid, erkent het leed, neemt verantwoordelijkheid hiervoor en maakt op basis daarvan excuses aan de woonwagengemeenschap voor het uitsterfbeleid
- Den Haag kent een grote diversiteit aan inwoners. Het gemeentebestuur en het ambtenarenapparaat worden een evenwichtige afspiegeling van de samenleving. Den Haag onderzoekt op welke wijze de eigen organisatie, inclusief het college van burgemeester en wethouders, inclusiever en diverser kan worden, onder andere door middel van trainingen.
- Den Haag volgt het advies van het College voor de Rechten van de Mens. Buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's) mogen religieuze uitingen (zoals een hoofddoek of keppeltje) dragen. Hierdoor krijgen meer mensen de kans om de functie van boa te vervullen. Daarnaast zorgt dit ervoor dat meer inwoners zich kunnen herkennen in de lokale overheid en zorgt het ook voor meer diversiteit in het personeel.
- Den Haag zorgt ervoor dat aangifte doen van discriminatie laagdrempeliger wordt, om zo de aangiftebereidheid van slachtoffers te vergroten. Dit doen we onder andere door sensitiviteitstrainingen over bijvoorbeeld racisme en LHBTQIA+-onderwerpen bij de politie. Er komt een specialistisch loket voor aangiftes die te maken hebben met discriminatie en sociale uitsluiting.
- De politie stuurt meldingen van antisemitisme op dit moment zeven keer vaker door aan het Openbaar Ministerie dan meldingen na discriminatie vanwege herkomst, beperking, leeftijd, religie of gender. Den Haag gaat ervoor zorgen dat alle meldingen van discriminatie met dezelfde urgentie worden behandeld en dat er actief beleid wordt gevoerd om patronen van discriminatie te voorkomen.
- Den Haag werkt niet samen met organisaties die de IHRA-definitie hanteren voor het bestrijden van antisemitisme. De IHRA-definitie zet kritiek op de staat en regering van Israël weg als 'antisemitisme'. Zo wordt het begrip antisemitisme gebagatelliseerd. Mede dankzij onze inzet gebruikt de gemeente de Jerusalem Declaration on Antisemitism als uitgangspunt en als definitie van antisemitisme.
- Etnisch profileren is discriminatie, vormt een inbreuk op mensenrechten en is verboden. Afkomst, geloof, huidskleur en nationaliteit mogen geen factor zijn bij selectiebeslissingen en risicoprofielen van Den Haag.
- Preventief fouilleren werkt etnisch profileren en stigmatisering in de hand en Den Haag staat dit niet toe.
- De gemeente doet geen zaken met en verleent geen subsidies aan organisaties en bedrijven die aantoonbaar discrimineren en uitsluiten.
- De gemeente Den Haag heeft excuses gemaakt voor het koloniale en slavernijverleden. Den Haag blijft zich uitspreken over het eigen aandeel in het koloniale en slavernijverleden. Ook blijft de gemeente actief bij de jaarlijkse herdenking, onder andere bij het slavernijmonument aan het Lange Voorhout.

- Betwist erfgoed wordt in kaart gebracht. Den Haag zoekt op democratische wijze een zelfkritische omgang met dit erfgoed.
- Den Haag ondersteunt en faciliteert belangrijke herdenkings- en feestdagen van verschillende inwoners en gemeentebambtenaren, zoals het Suikerfeest, Jom Kippoer en Keti Koti.
- De gemeente werkt op geen enkele wijze mee en verleent geen subsidie aan vieringen waarbij zwarte pietten, of pietten afgebeeld met racistische kenmerken (aangezette lippen, oorbellen, kroeshaar pruiken) aanwezig zijn. Sinterklaas wordt een leuk feest voor álle kinderen.
- Er wordt op meerdere plekken in de gemeente zichtbaarheid gegeven aan LHBTQIA+'ers. Rondom toonaangevende dagen, zoals de internationale dag tegen transfobie en de Coming Out Day, worden bewustwordingscampagnes georganiseerd. De gemeente blijft de progress pride-vlag hijsen op de Internationale Dag tegen Homo-, Trans- en Bifobie, tijdens The Hague Pride, op Coming Out Day en op Paarse Vrijdag. De gemeente blijft de transgendervlag hijsen op de Internationale Dag van Transgendervisibiliteit en op de Internationale Transgender Gedenkdag.
- Den Haag stelt doorlopende subsidies beschikbaar voor lokale organisaties, initiatieven en verenigingen die opkomen voor de belangen van gemarginaliseerde groepen, waaronder LHBTQIA+'ers, zoals The Hang-Out 070 en SHOP
- Dankzij de inzet van de Partij voor de Dieren worden de kosten die een transpersoon maakt voor het aanpassen van gender in officiële documenten, zoals een paspoort en ID-kaart, en de deskundigenverklaring door de gemeente vergoed. Den Haag blijft transpersonen actief ondersteunen bij hun weg naar acceptatie en gelijkheid.
- Conversietherapie, ook bekend als 'homogenezing', wordt op elke mogelijke manier tegengegaan. Den Haag spreekt zich ook actief uit tegen deze zogenaamde therapie.
- Den Haag zorgt voor meerdere genderneutrale toiletten op het gemeentehuis en stadsdeelkantoren en stimuleert instellingen zoals de bibliotheek en buurthuizen om hetzelfde te doen.
- Den Haag kiest in de beleidsstukken en de communicatie naar burgers een genderneutrale aanspreekvorm.
- Den Haag wijst scholen op de mogelijkheid ervaringsdeskundigen in te schakelen voor voorlichting over verschillende vormen van racisme, discriminatie en alle andere vormen van uitsluiting en onderdrukking.
- Den Haag werkt actief om de stigmatisering van sekswerkers tegen te gaan. Het beleid wordt mét in plaats van over sekswerkers gemaakt en hun stem wordt leidend. SHOP kan hier als belangenorganisatie een belangrijke rol in spelen.
- De situatie in de bestaande seksstraten in de Doublet- en Geleenstraat wordt aanzienlijk verbeterd. Door jarenlange onzekerheid over sluiting en verplaatsing zijn de huidige locaties in verval geraakt. Door te zorgen voor duidelijkheid en financiële stimulans kunnen in beide straten de omstandigheden snel worden verbeterd, waardoor deze sector weer toekomstbestendig wordt.
- De gemeente zorgt dat straatnamen in Den Haag recht doen aan de geschiedenis van alle inwoners. Dankzij de Partij voor de Dieren zijn er meer diverse straatnamen, zoals het Janey Tetarypad, de Valk-Heijnsdijkbrug en de Wangari Maathaiweg. Bij nieuwe straatnamen die naar personen verwijzen blijft diversiteit het uitgangspunt. De gemeente faciliteert het maatschappelijk debat over hoe om te gaan met betwiste uitingen in ons straatbeeld.

6.2 Vluchtelingen zijn welkom!

De Partij voor de Dieren maakt zich zorgen over het gebrek aan bestaanszekerheid en toekomstperspectief in grote delen van de wereld. De klimaat- en natuurcrisis zullen dit in de toekomst alleen maar verergeren. Hierdoor zullen meer mensen hun geboorteland verlaten. De gemeente heeft een humaan opvangbeleid voor mensen die een veilig onderkomen zoeken en behandelt hen gelijkwaardig. Hierbij gaat men uit van inclusie, samenleven, wonen en volwaardig meedoen, in plaats van het achterhaalde begrip 'integratie'.

- Den Haag wordt een plek waar alle mensen, ongeacht verblijfsstatus of papieren, recht hebben op een menswaardige behandeling, veilige huisvesting, bescherming tegen voorbarige of onrechtmatige uitzettingen en tegen een immigratiebeleid dat mensenrechten schendt.
- Den Haag neemt een eerlijk aandeel in het zorgen voor opvangplekken voor vluchtelingen. Kleinschalige opvang heeft hierbij de voorkeur, aangezien dit rust en veiligheid biedt aan vluchtelingen. Daarnaast zijn kleinere opvanglocaties sneller te realiseren.
- De opvang aan de Sportlaan is te grootschalig en leidt tot te veel stikstofuitstoot. Het is niet realistisch om dit plan uit te voeren. Daarom gaat het huidige plan van tafel en zetten we in op kleinschaligere opvang samen met maatschappelijke functies op deze locatie.
- Den Haag voorkomt dat vluchtelingen en inwoners tegenover elkaar komen te staan door voldoende betaalbare woningen voor iedereen te realiseren.
- Den Haag biedt kleinschalige opvang aan vluchtelingen verspreid over de gemeente door afspraken te maken met het COA. De gemeente licht de bewoners op tijd goed in over de komst van een azc en organiseert een informatieavond. Vluchtelingen worden opgevangen op een wijze die hen in staat stelt zich te ontplooien en mee te doen in de samenleving door middel van taalcurssussen, sport, onderwijs, werk en goede zorg.
- Den Haag helpt vluchtelingen bij het vinden van huisvesting, een passende baan en/of opleiding. Hierbij werkt de gemeente nauw samen met de arbeidscoaches van VluchtelingenWerk.
- De gemeente werkt niet mee aan het uitzetten van kinderen.
- De gemeente zet zich in voor een pilot voor asielzoekers zodat ze vanaf de eerste dag na hun aankomst kunnen werken. Tegelijkertijd waakt de gemeente ervoor dat dit niet gepaard gaat met uitbuiting.
- De gemeente heeft oog voor LHBTQIA+-vluchtelingen in azc's en zorgt ervoor dat zij indien nodig extra ondersteuning of andere huisvesting kunnen krijgen. Dankzij de Partij voor de Dieren is er een kleinschalige opvanglocatie voor LHBTQIA+-vluchtelingen in Den Haag. De gemeente gaat hier meer van realiseren.
- De bed-bad-broodregeling wordt opgezet en wordt uitgebreid met juridische ondersteuning. Veel mensen in deze voorziening zijn onterecht uitgedeed. Juridische ondersteuning is noodzakelijk om de rechten van deze groep mensen te beschermen.
- Mensen zonder geldige documenten leven op dit moment in onzekerheid en angst en hebben vrijwel geen rechten of bewegingsvrijheid. De gemeente zorgt binnen de afdeling gemeentezaken voor informatie en kennis over staatsloosheid en over deze mensen. Ook voorziet de gemeente alle dak- en thuislozen van een briefadres.
- Toegang tot zorg is een basisrecht, ook voor mensen zonder geldige documenten. Den Haag zorgt ervoor dat zorgverleners zoals huisartsen en ziekenhuizen op de hoogte zijn van de CAK-regeling, maar ook dat deze groep mensen op de hoogte is van hun recht op zorg.
- Vluchtelingen krijgen een Ooievaarspas, waarmee ze toegang hebben tot voorzieningen en zo volwaardig mee kunnen doen.
- De gemeente spant zich samen met de veiligheidsregio in om meer opvangplekken voor ontheemden uit Oekraïne te realiseren. Ook maakt de gemeente een plan voor het toekomstperspectief van deze ontheemden.

6.3 Volwaardig meedoen voor iedereen

In een inclusieve samenleving moeten alle inwoners kunnen meedoen, ongeacht hun achtergrond, beperking, chronische ziekte, neurodivergentie, financiële situatie of leeftijd. De kern van het sociale beleid hoort te zijn: 'Beslis niet over ons, maar met ons.'

- Het marginaliseren en stigmatiseren van mensen met een beperking op grond van hun lichamelijke en/of verstandelijke gesteldheid, ook wel validisme genoemd, wordt net als andere vormen van discriminatie serieus genomen en bestreden.
- Den Haag bevordert de gelijke rechten van mensen met een beperking en zorgt ervoor dat het in 2016 aangenomen VN-verdrag Handicap strikt wordt nageleefd. Ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties, zoals Voorall, worden betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van (nieuw) beleid.
- De gemeente Den Haag werkt nauw samen met Stichting Voorall, de belangenorganisatie voor Hagenaars met een beperking.
- De gemeente toetst haar Handboek Openbare Ruimte op toegankelijkheid. Bij aanpassingen aan straten en pleinen wordt zo de toegankelijkheid geborgd. Plekken die in het verleden verkeerd zijn aangelegd moeten worden hersteld. Zo worden nu geleidelijnen aangelegd rond de haltes van tram 3 en 4.
- Elk nieuw gebouw in de openbare ruimte moet volgens de criteria van het VN-verdrag Handicap toegankelijk zijn.
- Toegang tot bestaande overheidsgebouwen en publieke voorzieningen zoals onderwijs, openbare instellingen, buurthuizen, sportaccommodaties, toiletten en openbaar vervoer wordt vanzelfsprekend voor iedereen. Zaken als ondertiteling van de raaduitzending, gebarentolken bij belangrijke gemeentelijke evenementen en rolstoelvriendelijke stoepen worden de norm.
- Openbare en publieke ruimtes worden optimaal toegankelijk voor mensen met een lichamelijke, visuele of auditieve beperking, net als voor neurodivergente mensen (met ADHD, autisme) die snel overprikkeld raken, én voor analfabeten en laaggeletterden. De kruising Spui/Grote Marktstraat is een voorbeeld van een onveilige en ontoegankelijke plek en moet worden aangepakt.
- Projectontwikkelaars en woningcorporaties hebben te vaak nog een blinde vlek als het gaat om het bouwen van toegankelijke woningen. De gemeente stimuleert daarom dat projectontwikkelaars en corporaties vanzelfsprekend toegankelijkheidskennis inschakelen in de ontwerpfase van een bouwproject.
- Den Haag sluit zich aan bij Hidden Disabilities Sunflower. Gemeentelijke medewerkers krijgen training in het herkennen van, en respectvol omgaan met mensen met een onzichtbare beperking om de gemeentelijke dienstverlening inclusiever en toegankelijker te maken.
- Totdat er diervriendelijke alternatieven beschikbaar zijn voor specialistische honden, ondersteunt Den Haag inwoners die een hulphond nodig hebben om te participeren via de Wmo. Ook de psychosociale hulphonden worden vergoed.
- Iedereen moet zelfstandig kunnen reizen. Bij het regelen van individuele reisvoorzieningen (zoals een scootmobiel, loopfiets, enzovoort), of algemene reisvoorzieningen (zoals de regiotaxi) houdt Den Haag het VN-verdrag Handicap aan. De gemeente blijft de OV-coach faciliteren, die inwoners helpt door het samen oefenen van routes, het plannen van de reis, het omgaan met onverwachte situaties en fysieke moeilijkheden of omgang met prikkels en angst onderweg.
- De gemeente communiceert in begrijpelijke taal, op B1-niveau en wanneer nodig A2-niveau, dat voor nog meer mensen begrijpelijk is. Wanneer noodzakelijk communiceert de gemeente ook in niet-Nederlandse talen. Den Haag werkt samen met inwoners aan het opstellen van begrijpelijke brieven en teksten.
- Den Haag maakt werk van digitale toegankelijkheid. De website van de gemeente en aan de gemeente verbonden websites worden overzichtelijker, toegankelijker en gebruiksvriendelijker.

- Op verschillende plekken, zoals op het stadhuis, op de stadsdeelkantoren en op het strand, worden leenrollators en/of leenrolstoelen aangeboden.
- De kosten voor de aanvraag en keuring voor de gehandicaptenparkeerkaart worden betaalbaar voor iedereen.
- Alle inwoners moeten op een goed toegankelijke plek in de buurt zelfstandig hun stem kunnen uitbrengen bij verkiezingen. De gemeente blijft oefenstembdagen faciliteren. Dankzij de Partij voor de Dieren is er bij oefenstembdagen expliciet aandacht voor mensen met een verstandelijke beperking.
- Den Haag investeert in signaleringsnetwerken per buurt om eenzaamheid, verwaarlozing, mishandeling en uitbuiting op te sporen.
- De gemeente is ruimhartig in het toekennen van hulpmiddelen, ook als het om een tijdelijke situatie gaat. Het gebruik en de toewijzing van parkeerplaatsen voor mensen met een beperking blijven gratis. Voor fietsen voor mensen met een beperking wordt ook ruimte gegeven.

Meer weten?

- <https://rightsforum.org/de-ihra-definitie-van-antisemitisme-is-geen-definitie-maar-een-politiek-wapen/>
- <https://www.mensenrechten.nl/actueel/nieuws/2022/04/06/hoofddoekverbod-voor-boas-is-stigmatiserend-en-niet-effectief>
- <https://zwartmanifest.nl/>
- <https://joodsmanifest.nl/>
- <https://collectieftegenislamofobie.nl/wp-content/uploads/2024/12/Manifest-tegen-Islamofobie-def.pdf>
- <https://controlealtdetele.nl/dossier-etnisch-profileren>
- <https://vng.nl/nieuws/vn-nederland-moet-meer-werk-maken-van-vn-verdrag-handicap>
- <https://www.socialevraagstukken.nl/tegen-de-integratie/>
- <https://www.groene.nl/podcasts/de-groene-amsterdammer-podcast/afleveringen/weg-met-de-integratie>
- <https://www.trouw.nl/opinie/opinie-de-houdbaarheid-van-het-begrip-integratie-is-verstreken~b9dc3e3d/>
- <https://controlealtdetele.nl/articles/meer-kans-op-vervolging-na-melding-over-antisemitisme#gsc.tab=0>
- <https://www.globalrefuge.org/news/sanctuary-cities-explained/>
- <https://hdsunflower.com/>

7

SCHOON ONDERWEG

Mobiliteit en bereikbaarheid

Onze stad kan zoveel schoner, mooier en gezonder worden als we ons anders gaan verplaatsen. Den Haag werkt dan ook toe naar een rechtvaardige straat: de ruimte is eerlijk verdeeld en ontmoeting, veiligheid en leefkwaliteit voor mens en dier staan voorop – niet de auto. Stilstaande en rijdende auto's nemen veel plek in en zorgen voor uitstoot. Daarom is de auto niet langer de baas en stellen we voetgangers, fietsers en openbaar vervoer centraal. Waar nu nog auto's rijden, kunnen mensen fietsen en wandelen. Waar nu nog auto's geparkeerd staan, kan groen groeien en bloeien en kunnen kinderen spelen.

Zo zorgen we voor een rechtvaardige straat met een groene omgeving en gezonde lucht: basisvoorwaarden voor het welzijn van iedereen.

7.1 Ruim baan voor voetgangers en fietsers

Vervuילend verkeer wordt ontmoedigd, schoon verkeer wordt gestimuleerd. Door ruim baan te geven aan voetgangers en fietsers kunnen we de hoeveelheid gemotoriseerd verkeer sterk terugdringen. Hiermee dragen we fors bij aan de klimaatdoelen, krijgen we een gezonder en aantrekkelijker Den Haag, winnen we ruimte terug voor groen in onze straten en wordt het voor kinderen en dieren buiten veiliger.

- De gemeente investeert fors in een uitgebreid netwerk van veilige en groene wandel- en fietspaden. Vrijliggende fietspaden bij drukke wegen hebben de voorkeur, maar niet ten koste van bomen en ander groen. Fietsers en voetgangers hebben altijd voorrang op gemotoriseerd verkeer bij rotondes binnen de bebouwde kom. Op de Dierenselaan, de Kempstraat, de Mauritskade en de Schaarsbergenstraat zorgen we voor veiligere fietsroutes.
- Er komen veel meer leefstraten en fietsstraten waar voetgangers en fietsers voorrang hebben op gemotoriseerd verkeer. Gemotoriseerde voertuigen

zijn te gast en rijden stapvoets. Zo wordt spelen op straat en samenkomen met burens veiliger en aangenamer.

- In een leefstraat richten inwoners hun straat op een creatieve en leefbare manier in zodat er meer ruimte is voor spelen en ontmoeten. De gemeente helpt inwoners om Leefstraten in te richten.
- Den Haag kiest voor een grotere autovrije binnenstad, bijvoorbeeld in het Oude Centrum en Scheveningen Dorp. Ook de Kneuterdijk maken we autoluw. Bezoekers van de binnenstad worden aangemoedigd om met de fiets of het openbaar vervoer te komen. Als ze met de auto komen, worden ze aangemoedigd gebruik te maken van transferia aan de rand van de stad. We gaan ook een aantal winkelstraten autoluw maken, zoals een deel van de Weimarstraat en de Piet Heinstraat.
- De gemeente moedigt bedrijven en organisaties aan om gebruik te maken van fietskoeriers en doet dat zelf ook.
- Scooters, brom- en snorfietsen en speed pedelecs zijn niet langer welkom op fietspaden binnen de bebouwde kom maar rijden op de weg.

- Er komen meer doorfietsroutes om zo het fietsen te stimuleren als aantrekkelijk alternatief voor de auto. Nieuwe snelfietspaden gaan niet ten koste van groen en veiligheid van mens en dier.
- Alternatieve schone vormen van vervoer zoals speed pedelecs/e-bikes vormen een duurzaam alternatief voor middellang woon-werkverkeer. E-bikes zijn welkom op de fietspaden, met als maximumsnelheid 25 km/u binnen de bebouwde kom.
- In principe geldt er voor gemotoriseerd verkeer in Den Haag een maximumsnelheid van 30 km/u. De inrichting van de weg wordt waar mogelijk aangepast, wat weer ruimte biedt aan vergroening. We pakken in elk geval de volgende straten aan: Theresiastraat, Bankastraat, Beeklaan, Sportlaan, Oudemansstraat, Pletterijkade, Eisenhowerlaan, Prins Mauritslaan, Regentesselaan en de Kempstraat.
- In straten zonder vrijliggende fietspaden wordt de maximumsnelheid sowieso beperkt tot 30 km/u. Straten zonder trottoirs worden omgevormd tot (woon)erven, met een maximumsnelheid van 15 km/u, net als in de buurt van scholen en kinderopvang.
- Verkeerslichten worden zo afgesteld dat voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer vaker groen licht krijgen dan auto's. Verkeerslichten worden voorzien van een timer en een regensensor.
- Verkeersveiligheid is een groot goed. Den Haag houdt goed bij welke plekken in de gemeente onveilig zijn voor mens en dier en grijpt op deze plekken in om slachtoffers te voorkomen.
- Onveilige situaties die ontstaan door de aanwezigheid van tramrails worden aangepakt. De situatie in de Goudenregenstraat, waar veel ongelukken gebeuren met fietsers die met hun wiel klem raken in de tramrails, wordt verbeterd.
- Gevaarlijke kruispunten, zoals op de Benoordenhoutseweg, Parallelweg, Wouwermanstraat en de Boekweitkamp worden aangepakt. Ook het Hobbemaplein maken we veiliger met als gevolg dat er minder auto's overheen rijden.
- De gemeente stimuleert verkeersexamens bij basisschoolleerlingen en het volgen van fietslessen door inwoners die het fietsen niet zo machtig zijn.
- Op sommige plekken, zoals in delen van de Binnenstad wordt het zo druk dat zelfs fietsers en voetgangers niet meer op een veilige manier de ruimte kunnen delen. In die gevallen krijgt de voetganger voorrang.
- In de Grote Marktstraat wordt een duidelijk fietspad gemaakt. De huidige verwarrende en gevaarlijke verkeerssituatie wordt aangepakt. Ook de kruising met het Spui pakken we aan zodat ook mensen met een beperking hier veilig kunnen oversteken.
- De Schenktunnel wordt een volwaardige fiets-tunnel en krijgt een betere ontsluiting met de aangrenzende fietspaden, zodat het fijner is om hier door te fietsen.
- Den Haag zorgt voor voldoende gratis fietsenstallingen op drukbezochte plekken zoals het centrum van Scheveningen, Loosduinen en de binnenstad en bij treinstations en tram- en bushaltes. Grote stallingen hebben 24 uursbewaking, bijvoorbeeld via participatiebanen en basisbanen, en voldoende stallingsmogelijkheden voor buitenmodellen zoals aangepaste fietsen (voor mensen met een beperking), handbikes en bakfietsen.
- In veel wijken worden fietsen nu overal op de stoep geplaatst. Dit pakken we aan door meer fietsbeugels te plaatsen op plekken waar nu nog auto's worden geparkeerd. De stoep houden we vrij voor voetgangers en rolstoelgebruikers. We wijzen mensen op de noodzaak hiervan.
- De straat wordt optimaal toegankelijk voor mensen met een lichamelijke of visuele beperking, met betere geleidelijnen, verlaagde stoepen, herkenbare looproutes en veilige, rolstoeltoegankelijke paden. De gemeente handhaaft actief op vrij toegankelijke stoepen en geleidelijnen. Ook investeren we in rateltickers bij verkeerslichten en zetten we de OV-coach voor mensen met een beperking door. Verder zorgen we voor leuning en markeringen op trappen. Bij wegwerkzaamheden zorgt de gemeente voor een veilige alternatieve route.

- Liften en roltrappen in de openbare ruimte en op stations worden bij storingen met spoed gerepareerd.
- De afgelopen tijd is geïnvesteerd in het achterstallig onderhoud van de bestrating in wijken in Loosduinen en in Mariahoeve, maar er zijn nog veel straten die een opknapbeurt kunnen gebruiken. Hier investeren we in. Ook investeren we in fietspaden, zoals bij de Erasmusweg. Voor de aanleg en onderhoud maken we geen onderscheid waar in Den Haag het ligt.

7.2 Goed en duurzaam openbaar vervoer

Nog steeds wordt er veel meer geïnvesteerd in asfalt voor de auto dan in openbaar vervoer. Als we voorrang geven aan het openbaar vervoer wordt Nederland een stuk schoner, veiliger, duurzamer én bestrijden we vervoersarmoede. Laten we in Den Haag beginnen!

- De gemeente investeert in versnelling van het openbaar vervoersysteem zonder het fijnmazige OV-netwerk te verliezen. Bij grootschalige bouwplannen moet vanaf het begin in een goed openbaar vervoernetwerk worden geïnvesteerd; niet pas als de huizen er al staan.
- De Binckhorst heeft nu slecht OV. Daarom zorgen we ook voor bussen in de spits. Op termijn wordt de Binckhorst bereikbaar met een tramverbinding over de Vlietlijn. Deze tramverbinding moet niet ten koste gaan van de natuur en in goed overleg met buurgemeenten worden ingepast.
- Ook in het OV in Den Haag Zuidwest moet flink worden geïnvesteerd. We gaan met langere trams rijden op lijn 4 en kijken naar ondertunneling van drukke kruispunten. Belangrijk is om snellere OV-verbindingen naar Zuidwest te realiseren en we kijken daarbij ook specifiek naar het aanpakken de Zevensprong.
- De perrons van Den Haag HS moeten weer toegankelijk worden vanuit de fietstunnel. Ook moet deze onderdoorgang fijner en veiliger worden.
- De Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) luistert onvoldoende naar wensen van de inwoners

van Den Haag. Zolang de Metropoolregio er nog is, zorgen we dat deze luistert naar de inbreng van inwoners. Haltes die in het verleden zijn gesloten in strijd met de Haagse wensen komen weer terug. Het gaat in elk geval om de haltes Stuyvesandstraat en Copernicusplein.

- Den Haag geeft bij de indeling van de weg prioriteit aan het openbaar vervoer. Zonder daarvoor groenstructuren en bomen te verwijderen komen er, waar dat nodig is, bus- of trambanen. Dit maakt letterlijk de weg vrij voor hoogwaardig, snel openbaar vervoer.
- Deelfietsen zijn een passende, milieuvriendelijke aansluiting op het ov-netwerk. De gemeente stimuleert en faciliteert deelfietssystemen, zoals de ov-fiets en deelbakfietsen.
- De gemeente vergroot de parkeer-en-reis-mogelijkheden die aansluiten op het ov. Ook bij grotere ov-haltes komt er voldoende fietsparkeergelegenheid. Voor reizigers die verdergaan met het openbaar vervoer of de fiets komen er goede P+R-faciliteiten.
- Het openbaar vervoer is en blijft veilig, betrouwbaar, frequent, betaalbaar en toegankelijk, ook voor mensen met een beperking. Haltes en de bus en trams zijn aangepast aan wie slecht ter been is.
- Reizigers voelen zich veilig in het openbaar vervoer en op stations, ook 's avonds. Stations zijn goed verlicht, overzichtelijk en voorzien van sociale controle, bijvoorbeeld door winkel- of horecapersoneel, en van speciale wachtplekken.
- Het openbaar vervoer is ten minste gratis voor mensen met een laag inkomen (Ooievaars-pashouders).
- In alle woonwijken is regelmatig openbaar vervoer beschikbaar, ook in de avond en in het weekend.
- De busverbindingen van Kijkduin, Benoordenhout, Vroondaal en Ypenburg (De Bras) met het Centrum worden beter, zodat er een volwaardig alternatief ontstaat voor de auto. We gaan het OV verbeteren op minder dichtbevolkte plekken zoals Vroondaal door de inzet van de Haagse Hopper.
- We trekken tramlijn 17 door naar de Haven en daarvoor gaat het benzinestation op de Statenlaan weg.

- Het busvervoer wordt via afspraken met de HTM snel uitstootvrij busvervoer. Dit geldt ook voor buurtbus, leerlingenvervoer en andere vormen van publiek vervoer.
- De gemeente roept de Metropoolregio(MRDH) op om het nachtnetwerk van de bus uit te breiden.
- Het taxiverkeer wordt schoon. Taxistandplaatsen krijgen laadpalen en in de lokale taxiverordening wordt 100% emissievrij een vereiste. Zolang er nog taxi's op fossiele brandstoffen zijn, mogen zij niet stationair draaien.
- In Den Haag is de kwaliteit van het WMO-vervoer en leerlingenvervoer niet op orde. Bij het verzorgen van deze voorzieningen door AV070 en Noot moet er meer oog zijn voor maatwerk en komen er strenge streefnormen voor stiptheid. Als Noot slechte dienstverlening blijft leveren dan zoeken we een alternatief.

7.3 Minder auto's, meer ruimte

De hoeveelheid blik op wielen in de gemeente kan en moet omlaag. Den Haag kiest ervoor om de openbare ruimte terug te winnen op de auto. Door vol in te zetten op meer manieren van vervoer dan alleen de auto wordt onze ruimte groener, gezonder en zetten we ook noodzakelijke stappen in het tegengaan van (vervoers)armoede.

- Er zijn veel plaatsen waar structureel te hard wordt gereden. Denk aan de Waldeck Pyrmontkade, de Benoordenhoutseweg, de Statenlaan, de Van Alkemadelaan, de Schenkkade, de Westduinweg, de Lozerlaan, de Machiel Vrijenhoeklaan of de Vaillantlaan. Op deze plekken wordt de weginrichting aangepast en er wordt meer op snelheid gecontroleerd.
- We maken Den Haag leefbaarder door het auto-gebruik over het Rijswijkseplein, Hobbemaplein, Waldorpsstraat en Schenkviaduct te verminderen. Zo ontstaat ruimte voor voetgangers, fietsers en groen.
- Doorgaande wegen in de gemeente worden versmald om zo de snelheid van het verkeer te verlagen en meer groen aan te leggen. Versmalling en andere maatregelen zijn niet ten nadele van fiets- en voetgangersverkeer. Verkeerswegen voor gemotoriseerd verkeer worden door de gemeente niet uitgebreid of verbreed. Als maatregelen voor een betere doorstroming nodig zijn, gaan deze niet gepaard met extra asfalt en beton en worden er geen bomen gekapt.
- Er komt betaald parkeren in de hele gemeente en de tweede en opvolgende parkeervergunningen worden veel duurder. De derde vergunning wordt afgeschaft in de meeste wijken.
- Parkeerleegstand wordt tegengegaan. De gemeente onderzoekt hoe ongebruikte private parkeerplekken (buiten kantoor tijden) benut kunnen worden. Door vrijmaken van openbare parkeerplaatsen ontstaat er meer ruimte voor groen.
- Er komen geen nieuwe autoparkeerplekken bij op straat. Voor nieuwbouw wordt een zo laag mogelijke parkeernorm gehanteerd. Bij hoogbouw is de parkeergelegenheid altijd inpandig. De gemeente heft overbodige parkeerplaatsen op en vormt ze om tot bredere voetpaden, kinderspeelplekken, bloemrijke bermen, kleine parken of fietsparkeerplekken.
- Het plan om parkeerplaatsen bij de Mient aan te leggen ten koste van veel groen is van tafel. We investeren de komende tijd in een groene Mient.
- Inwoners kunnen tegen een lager tarief hun auto stallen in de parkeergarage in de buurt of hun auto goedkoop parkeren in een P+R, waarbij ze gebruik kunnen maken van gratis fietsparken en goedkope ov-verbindingen.
- Er komen meer carpoolplekken en liftershaltes die veilig en toegankelijk zijn.

7.4 Schoon vervoer, gezonde lucht

Schone lucht staat onder druk door onder meer fijnstof en stikstof van wagens op fossiele brandstof en de industrie. Maar ook ammoniak vanuit de intensieve vee-industrie maakt de lucht vies. Den Haag kiest voor schoon vervoer om zo schone lucht te bevorderen.

- De gemeente voert gedifferentieerde tarieven voor parkeren en parkeervergunningen in op basis van de uitstoot van het voertuig, waarbij een hoger tarief wordt gehanteerd voor vervuilende auto's. Ook zware, grote voertuigen zoals SUV's en pick-ups worden ontmoedigd bijvoorbeeld door middel van hogere tarieven.
- Parkeerterreinen worden voorzien van laadmogelijkheden via carports met zonnepanelen. Alle parkeerplaatsen op straatniveau worden voorzien van een waterdoorlaatbare ondergrond zoals grasbetontegels.
- De Hoefkade, Neherkade en Vaillantlaan behoren tot de straten met de slechtste luchtkwaliteit van Nederland. Dit moet anders!
- Voor vrachtwagens en bedrijfsbusjes geldt voor het centrum en de kuststrook een zero-emissiezone. Dit betekent dat stapsgewijs vervuilende voertuigen worden geweerd. Deze zone breiden we vanaf 2028 stapsgewijs uit naar de hele stad, waarbij we in elk geval met de zuidelijke Centrumring beginnen.
- Op dit moment geldt een milieuzone voor bussen en personenauto's binnen de centrumring. We gaan deze zone uitbreiden naar de rest van de stad.
- Voor brommers geldt op dit moment een milieuzone voor heel Den Haag. De eisen zijn alleen niet scherp genoeg; daarom passen we die aan om Den Haag gezonder te maken.
- Vrachtverkeer wordt geweerd uit het centrum en woonkernen. Aan de rand van de gemeente komen distributie- en overslagpunten, waarna verder vervoer van goederen fossielvrij plaatsvindt. Ook de vuilniswagens met een verbrandingsmotor worden vervangen door elektrische wagens.
- De gemeente hanteert minimale afstanden tussen drukke verkeerswegen en gevoelige bestemmingen, zoals scholen, kinderdagverblijven en verzorgingscentra.
- De gemeente zorgt voor voldoende oplaadpunten met groene stroom voor elektrische voer- en vaartuigen. Deze worden waar mogelijk in het bestaande straatbeeld geïntegreerd, bijvoorbeeld in de grond of in lantaarnpalen. Ook komen er voldoende snellaadpunten.
- De laadpalen in de openbare ruimte leveren groene stroom uit hernieuwbare bronnen. De tarieven zijn transparant.
- De gemeente moedigt bewoners aan om (buurt) initiatieven te starten voor het samen delen van elektrische auto's en (elektrische) (bak)fietsen. Zo nodig zoekt de gemeente naar een commerciële aanbieder.
- Den Haag creëert verspreid door de stad mobiliteitshubs. Op centrale pleinen in de buurten worden elektrische deelauto's en/of deel(bak)fietsen aangeboden (voordelig met stadspas) aan bewoners van de buurt. Hiermee bestrijdt de gemeente vervoersarmoede en biedt ze mensen een alternatief voor de eigen auto.
- Den Haag draagt er zorg voor dat de binnenstad toegankelijk blijft voor de regiotaxi, Wmo-vervoer en individueel vervoer voor mensen met een beperking.
- Voor medewerkers, raad en college wordt vervoer per fiets of ov door de eigen gemeente de standaard. Dienstreizen tot in elk geval twaalf uur worden afgelegd per trein of elektrische auto. De dienstauto's van de gemeente worden gedeeld en zijn fossielvrij.
- De gemeente hanteert een uitsterfbeleid voor de fossiele brandstof van tankstations. Tankstations worden omgebouwd zodat hier alleen nog fossielvrije energie aangeboden wordt.
- Den Haag lobbyt voor betere internationale (nacht)treinaansluitingen en faciliteert deze. Den Haag moet weer een goede dagelijkse verbinding met het buitenland krijgen, bijvoorbeeld naar Brussel en Düsseldorf. Den Haag lobbyt om de Eurocitytrein Brussel-Rotterdam door te trekken tot Den Haag Centraal.

- Rotterdam The Hague Airport moet dicht.
Den Haag blijft zich uitspreken voor krimp en tegen overlast van vliegverkeer. De ruimte die vrijkomt door Rotterdam The Hague Airport te sluiten, kan worden gebruikt voor woningbouw en natuur.
- De gemeente sorteert voor op elektrisch vervoer over water en maakt dit via ruimtelijke ordening mogelijk door technische voorzieningen te creëren. Eigen boten worden zo snel mogelijk emissievrij. Vaartuigen zonder verbrandingsmotor krijgen voorrang bij ligplaatsvergunningen en korting op lig- en vaartarieven.
- Uiterlijk 2030 mogen alleen elektrische boten, roeiboten en zeilboten zonder fossiele motor gebruikmaken van de gemeentelijke wateren en aanmeren in de haven van Den Haag. Ook plezier- en rondvaartboten worden fossielvrij. Ook de schepen in de Scheveningse Haven worden schoner.

Meer weten?

- <https://decorrespondent.nl/16023/wil-je-dat-kinderen-van-hun-scherm-afkomen-zorg-dat-ze-iets-beters-te-doen-hebben/965e314e-bb39-0b03-0e33-dc969b3ac34a>
- <https://schoneluchtakkoord.nl/thema/kennisagenda/inhoud/who-advies-schone-lucht-akkoord/>
- <https://www.longfonds.nl/nieuws/het-belang-van-zero-emissiezones-in-de-stad>
- <https://www.eur.nl/en/esl/media/2022-05-groene-parkeerbelastingen-binnen-en-buitenland>
- <https://www.schuttevaer.nl/nieuws/actueel/2021/09/06/de-alphenaar-vaart-eerste-elektrische-schip-met-verwisselbare-accus/>
- <https://maatschapwij.nu/duurzaam/duurzaam-vliegen/>

8

GEZOND EN VEILIG IN DEN HAAG

Gezondheid, zorg en veiligheid

Iedereen wil een gezond en vitaal leven. Het is daarom cruciaal dat we veel meer doen om ziek zijn te voorkomen en ons welzijn te vergroten. Als mensen gezonder leven door meer buiten te zijn, voldoende te bewegen en goed te eten, zijn ze minder vaak ziek en belanden ze minder snel in een zorgtraject.

De Partij voor de Dieren zet voluit in op preventie en het tegengaan van stigmatisering. Niet alleen bij gezondheid, maar ook bij veiligheid. Want ook bij criminaliteit is voorkomen beter dan genezen.

8.1 Gezond begint bij schoon

Een schone leefomgeving is belangrijk voor ieders gezondheid. Daarom is het belangrijk dat we de kwaliteit van onze omgeving goed bewaken. Luchtverontreiniging en geluidsoverlast zorgen voor veel negatieve effecten zoals stress en hebben een slecht effect op de gezondheid. Op veel plekken voldoet Den Haag niet aan de internationale gezondheidsnormen. Daarom moeten we hierop ingrijpen.

- Iedereen heeft recht op schone lucht. De Partij voor de Dieren wil dat Den Haag een plan opstelt om ervoor te zorgen dat de gemeente ruim voldoet aan de luchtkwaliteitsnormen van de Wereldgezondheidsorganisatie.
- De gemeente bevordert schone lucht door op meer plekken gemotoriseerd verkeer te weren. Mede dankzij de Partij voor de Dieren is er een zero-emissiezone in het centrum en langs de kust. Wij willen dit verder uitbreiden.
- Den Haag legt houtstook volledig aan banden, zowel binnen als buiten. Houtstook zorgt immers voor enorm veel fijnstof en veroorzaakt gezondheidsproblemen voor veel inwoners. Den Haag zorgt voor een meldpunt waar stookoverlast gemeld kan worden en informeert inwoners over de nadelen van houtstook.
- Bomen en groen maken de lucht schoner. Mensen en dieren worden daarnaast gelukkiger

van een groene omgeving. De gemeente is daarom ambitieus in het planten van extra groen en bomen en beschermt bestaande bomen.

- De gemeente pakt bronnen van geluidsoverlast in de woonomgeving aan. Hierbij worden de WHO-richtlijnen voor geluid van weg-, vlieg- en railverkeer en windturbines aangehouden. Geluidsoverlast kan immers stress veroorzaken en de gezondheid verslechteren.
- Den Haag werkt uitbreiding van vliegverkeer tegen en verzet zich tegen toenemend vliegverkeer boven de gemeente. De gemeente pleit voor sluiting van Rotterdam The Hague Airport.
- De gemeente is samen met Dunea, het Hoogheemraadschap van Delfland, de provincie Zuid-Holland en het Rijk verantwoordelijk voor voldoende schoon en gifvrij drinkwater, zonder stoffen als PFAS. De gemeente voert de sanering van een aantal sloten op het bedrijventerrein Forepark en de nabijgelegen woonwijk in Leidschenveen-Ypenburg versneld uit, zodat de hoge concentraties PFOS teruggedrongen worden. Er komt een uitvoeringsplan Schoon Water om de normen van de Kaderrichtlijn Water te halen. Ook gaat de gemeente in gesprek met Dunea om duurzamer om te gaan met water.
- Mensen, dieren en het milieu kunnen negatieve gevolgen ervaren door het hergebruiken van restproducten van de industrie in fietspaden, cement en speelpleintjes.

Den Haag werkt daarom, dankzij de Partij voor de Dieren, niet meer met mogelijk schadelijke restproducten van bedrijven zoals beaumix en staalslak. Waar mogelijk worden deze restproducten verwijderd en vervangen door een niet-giftig of niet-schadelijk materiaal. Dankzij de Partij voor de Dieren is dit al op 5 speelplekken gebeurd.

- Den Haag pakt bodemverontreiniging, zoals door lood en PFAS, actief aan. Inwoners krijgen duidelijke voorlichting over gebruiksadviezen voor tuinen, moestuinen en plekken waar kinderen op de grond spelen, zodat ze op een veilige en gezonde manier met de bodem kunnen omgaan.
- De dreiging van een nieuwe pandemie als COVID-19 is niet verdwenen: door aanwezigheid van de veehouderij vormen de vogelgriep en andere zoönosen een reëel gevaar voor de volksgezondheid. Den Haag brengt in kaart welke mogelijke bronnen er binnen de gemeente zijn waar ziekteverwekkers van dier naar mens kunnen overspringen. Daarbij is speciale aandacht voor veehouderijen en markten met (exotische) dieren. De gemeente maakt een noodplan voor als een zoönose uitbreekt.
- Den Haag heeft bedrijven die vervuiling en gezondheidsschade veroorzaken goed in beeld en handhaaft strikt op overlast en overtredingen. Er komt meer capaciteit bij toezichthouders zodat zij intensiever kunnen controleren, ook om milieuvervuiling te voorkomen. Er komt een lokaal meldpunt waar misstanden op het gebied van natuur en milieu ook anoniem gemeld kunnen worden.

8.2 Geestelijk gezond en wel

Gezondheid gaat niet alleen over lichamelijke, maar ook over mentale gezondheid. Veel mensen voelen de druk om steeds meer 'aan' te staan en ervaren onrust en eenzaamheid. Met elkaar kunnen we stappen zetten om gezonder te worden. Dit begint met een schone omgeving met veel groen en natuur. Natuur zorgt immers voor minder stress en minder negatieve emoties. Daarnaast zorgen we voor elkaar. Dit doen we door een sociale, schone, veilige en ontspannen samenleving te creëren waarin iedereen zichzelf mag zijn en de benodigde zorg krijgt.

- Initiatieven die gericht zijn op preventieve gezondheidszorg en welzijn, zoals het voorkomen van eenzaamheid en geestelijke problemen, krijgen steun van de gemeente.
- Er bestaan grote gezondheidsverschillen tussen de Haagse wijken. Bewoners van rijkere wijken leven jaren langer en in betere gezondheid dan bewoners van armere wijken. De verschillen tussen de wijken willen we verkleinen door te investeren in toegankelijke zorg en welzijn voor iedereen, mede door de inzet van sociale wijkteams en middels het programma Gezond en gelukkig Den Haag.
- De gemeente stimuleert de inzet van ervaringsdeskundigen bij de ondersteuning van kwetsbare mensen. Zoals Overall, SHOP, Zorg & Veiligheidshuis.
- De gemeente investeert in jongerencentra, buurthuizen, wijkcentra en ontmoetingsplekken, met speciale aandacht voor jongeren, ouderen en mensen met een beperking.
- De gemeente moet meer aandacht geven aan welzijnsinitiatieven van onderop in plaats van aan de grote welzijnsorganisaties. Zo ondersteunt de gemeente zelfstandige welzijnsorganisaties, zoals de Mussen.
- Er komt een brede aanpak om de psychische gezondheid te verbeteren, waarbij naast zorgprofessionals ook onderwijs en werkgevers- en werknemersorganisaties betrokken worden.

Den Haag neemt haar verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Wet integrale suïcidepreventie en maakt een integrale aanpak.

- Veel (jonge) mensen kampen met psychologische problemen, als gevolg van klimaatcrisis, woningcrisis en toenemende prestatiedruk. We zorgen ervoor dat er voldoende toegankelijke psychische hulp beschikbaar is door de inzet van sociale teams en juiste samenwerkingsverbanden. De gemeente pleit in VNG-verband voor een hoger budget voor de jeugd-ggz. Daarnaast maakt Den Haag er actief werk van om de lange wachtlijsten in de Haagse jeugdzorg te verkleinen.
- De gemeente staat open voor het bevorderen van experimenteren met psychedelische therapie bij (uitzichtloos) psychisch lijdende.
- Sociale cohesie tussen bewoners en verbinding in de buurt zijn erg belangrijk voor gezondheid en veiligheid. Bewoners werken dan ook in cocreatie met de gemeente mee aan de (her)inrichting van hun buurt.

8.3 Bewegen is gezond

Sporten en bewegen nemen in onze gemeente een belangrijke plaats in. Sporten bevordert onze fysieke en geestelijke gezondheid. Sport heeft ook een maatschappelijke functie en sportverenigingen spelen daarbij een belangrijke rol.

- De gemeente richt de openbare ruimte optimaal in om veilig te kunnen sporten en bewegen, en maakt sportdeelname voor iedereen toegankelijk, ook in verenigingsverband. In elke wijk wordt ruimte gemaakt voor sportvoorzieningen voor jong en oud, zoals beweegtuinten, fitnessplekken, openbare voetbal- en basketbalveldjes en skateparken.
- Bij het maken van nieuwe sportplekken houdt de gemeente er rekening mee dat de sportplekken en de wegen er naartoe zo groen, inclusief en veilig mogelijk zijn. De gemeente bevordert initiatieven zoals de sportcentrale.
- Wandelen, fietsen, buiten spelen en sporten worden gestimuleerd en krijgen volop de ruimte, maar gaan niet ten koste van de natuur

of het groen. De openbare ruimte wordt beweegvriendelijk ingericht en er komen meer natuurlijke en groene speelplaatsen.

- Schoolpleinen en speelgelegenheden worden vergroend en zijn buiten schooluren beschikbaar voor de buurt. We zetten in op natuurlijke speeltuinen en stoppen het veelvuldige gebruik van kunstgras.
- Sportvoorzieningen zijn zo veel mogelijk zeven dagen per week beschikbaar. Dit geldt in ieder geval voor gemeentelijke voorzieningen zoals bijvoorbeeld een sporthal.
- De openingstijden voor Haagse zwembaden moeten worden verruimd en op de Binckhorst opent een nieuw, duurzaam zwembad. Ieder kind moet op zwemles kunnen
- De Haagse sporthallen zijn vaak verouderd; deze worden gerenoveerd. Verder worden gemeentelijke sportaccommodaties beter onderhouden en er wordt geïnvesteerd in de CO₂-reductie van sporthallen en zwembaden.
- De gemeente stimuleert, onder andere via de Ooievaarspas, deelname aan sport in het bijzonder onder doelgroepen die hieraan weinig deelnemen, onder wie (kinderen van) mensen met een laag inkomen. Er is ook een geschikt sportaanbod voor ouderen, mensen met een laag inkomen en mensen met een chronische ziekte of beperking.
- Sport moet voor iedereen toegankelijk en veilig zijn, met extra aandacht voor kwetsbare groepen. De gemeente sluit een convenant met alle sportverenigingen en -aanbieders om inclusie en sociale veiligheid te waarborgen.
- Nieuwe sportvelden gaan niet ten koste van bestaand groen en worden bij voorkeur zo groen en natuurinclusief mogelijk aangelegd en er wordt geen gif gebruikt bij het onderhoud. Vanwege schaarse ruimte zijn nieuwe velden voor meerdere sporten te gebruiken.
- Er worden geen nieuwe kunstgrasvelden aangelegd. Als bestaande kunstgrasvelden aan vervanging toe zijn, worden ze vervangen door echt gras. Op alle kunstgrasvelden waar gebruik wordt gemaakt van rubbergranulaat, wordt het rubbergranulaat opgeruimd en vervangen door een niet-giftig en niet-schadelijk materiaal.

Kunstgrasvelden gaan water vasthouden zodat ze niet meer besproeid hoeven te worden.

- Sportkantines worden gestimuleerd om gezond, plantaardig eten en drinken aan te bieden.
- De gemeente subsidieert geen commerciële topsportorganisaties, zoals ADO Den Haag. De gemeente zet in op breedtesport en sporten in de wijk.

8.4 Gezond en duurzaam voedsel

Constant worden we verleid ongezond te eten. Dat moet anders. De Partij voor de Dieren wil dat gezond, biologisch, duurzaam, lokaal en plantaardig eten makkelijker en goedkoper wordt.

- Er is dankzij de Partij voor de Dieren een Haagse voedselstrategie. Hier pakken we op door en maken een integraal voedselbeleid, waarin het recht op gezond, biologisch en plantaardig voedsel en de positie van duurzame, biologische en diervriendelijke boeren centraal staan. We trekken daarbij op met voedselvereniging Ons Eten.
- Den Haag faciliteert duurzame en lokale voedselinitiatieven, zoals die van Lekkernassûh, Conscious Kitchen, de Volkskeuken en de Participatiekeuken. Daarnaast ondersteunt de gemeente andere voedselverbindingsplekken, zoals het Spinozahof, buurttuin Zustersestraat en het Eetbaar Park in het Zuiderpark, maar ook kijken we naar nieuwe initiatieven zoals de voedselapotheek in Rotterdam. Op elke tienduizend inwoners streven we naar zo'n voedselverbindingsplek.
- Volkstuinverenigingen verdienen bescherming door de gemeente en geen dreiging van opheffing. De verenigingen hebben niet alleen vaak een grote natuurwaarde als onderdeel van de ecologische zone, bijvoorbeeld aan de Schenk en in Zuidwest, maar ook voor de tuiniers zijn de verenigingen van onschatbare waarde. Dankzij de Partij voor de Dieren hebben de gemeentelijke volkstuinters zekerheid voor de komende 15 jaar. Er moet daarbij meer geïnvesteerd worden om de voorzieningen, veiligheid en het duurzame karakter van de verenigingen op peil te houden.
- Er komt een campagne richting inwoners om hen aan te moedigen gezond, biologisch, duurzaam en plantaardig te eten. Hierin is ook aandacht voor de eiwittransitie. Ook vissen en andere onderwater levende dieren passen niet binnen de eiwittransitie en we stoppen daarom met de gemeentelijke promotie van de visserij.
- In de eigen organisatie voert de gemeente het succesvolle concept 'Carnivoor? Geef het door!' in. Plantaardig voedsel wordt hiermee de norm, ook in de gemeentelijke bedrijfskantines.
- Plantaardig eten wordt gestimuleerd bij de organisaties waar de gemeente aan deelneemt of die de gemeente (financieel) ondersteunt. Den Haag stimuleert ook horeca tot een meer plantaardig menu.
- Den Haag ondersteunt dat kinderen van jongs af aan gezonde en duurzame voeding krijgen. Denk hierbij aan het faciliteren van plekken voor borstvoeding in openbare gebouwen en het geven van biologisch fruit en een gezonde, duurzame ontbijt en lunch op kinderdagverblijven en scholen.
- Via milieueducatie helpt de gemeente kinderen leren over het maken van gezonde duurzame keuzes. Het initiatief van Duurzame Masterchef bouwen we uit.
- Via de samenwerkingsverbanden met ziekenhuizen en andere zorginstellingen stimuleert de gemeente het serveren van gezonde, plantaardige en biologische voeding. Plantaardige voeding wordt een volwaardig onderdeel van het menu. Patiënten en bewoners kunnen altijd vers, biologisch fruit krijgen.
- Den Haag zoekt naar middelen om nieuwe vestigingen van fastfoodketens te kunnen weren en treedt daarover in overleg met het Rijk. Zo pleit Den Haag voor een voedselwet waardoor gemeenten meer kunnen doen om op gezonde keuzes te sturen.
- Daarnaast willen we de (andere) keuzemogelijkheden voor de bezoekers van de horeca vergroten.
- We stimuleren de horeca om duurzaam en plantaardig aan te bieden door de Duurzame restaurantweek jaarlijks door te zetten. Ook stimuleren we strandtenten om duurzamer te worden.

- Den Haag weert snoep(automaten) en reclame voor ongezond voedsel uit openbare voorzieningen, alsook uit de eigen gebouwen.
- Het armoedebeleid moet gezondere voedselkeuzes makkelijker maken. Zo investeert de gemeente in moestuinen om verse groenten en fruit aan de voedselbanken te kunnen leveren.
- De gemeente activeert en motiveert bewoners en bedrijven om voedselverspilling te verminderen en neemt maatregelen om voedselverspilling binnen de eigen organisatie tegen te gaan.
- Na het succes van de Partij voor de Dieren van het fossiele reclameverbod in de openbare ruimte in Den Haag breidt de gemeente dit uit met een reclameverbod voor dierlijk en ongezond voedsel, alcohol, en gokken.
- Huisartsenzorg blijft voor iedereen goed bereikbaar. De gemeente grijpt in wanneer absurde huurprijzen ertoe leiden dat praktijken verdwijnen uit stadscentra en gewilde wijken. Ook de verwachte groei van Den Haag wordt meegenomen in het beleid rond huisartsenzorg.
- De gemeente zorgt voor kwalitatief goede zorg en hulpverlening, liefst door kleinschalige, buurtgerichte organisaties waar zorgmedewerkers fatsoenlijke werkomstandigheden hebben en zorgbestuurders geen topsalaris verdienen. Zorgverleners en opvanglocaties houden rekening met de achtergrond, identiteit en levensstijl van gebruikers.
- Den Haag heeft veel mensen die zorg nodig hebben en moeten worden opgevangen. We vangen ze kleinschalig op verspreid over Den Haag. Wachttijsten en wachttijden dringen we terug. Tot het zover is, zorgen we voor voldoende overbruggingszorg en meer (tijdelijke) opnameplaatsen. De gemeente zorgt ook voor voldoende behandelplekken en reservebedden voor mensen in acute (psychische) nood.
- De gemeente ondersteunt straatzorg zoals de straatdokter en -tandarts, zodat mensen die dak- en thuisloos zijn toegang hebben tot goede en toegankelijke medische zorg.
- De overbelasting van de jeugdzorg pakken we adequaat aan. We beperken de wachttijsten en lossen knelpunten in de ggz op. Persoonlijke begeleiders komen langs bij gezinnen die het nodig hebben en huisartsenposten krijgen een ondersteuner voor jeugd. Het bevorderen van gelijke kansen voor iedereen is nodig om toename van jeugdzorg te voorkomen. Ook zorgen we voor beter contact en samenwerking tussen de gemeente, onderwijsinstellingen en jeugdzorg.
- Het komt nog te vaak voor dat jongeren die jeugdhulp ontvangen opeens in een gat vallen op het moment dat ze achttien worden. De overgang tussen jeugdzorg en volwassenenzorg moet daarom worden versoepeld door geleidelijke afbouw van de geboden hulp van achttien jaar tot eenentwintig jaar.

8.5 Zorg op maat

De behoefte aan zorg en hulp neemt toe.

Dit komt onder andere door een ongezonde leef- en voedselomgeving, hoge prestatie-eisen, de toename van het aantal chronisch zieken en door de vergrijzing, in combinatie met personeelstekorten. In de zorg zijn problemen ontstaan toen de Rijksoverheid verantwoordelijkheden afschoof op gemeenten zonder daar voldoende budget voor te geven.

- Iedereen die zorg en hulp heeft, heeft daar recht op, zonder lange wachttijsten en met oog voor de menselijke maat. Den Haag levert de best mogelijke zorg die ze kan en vraagt bij de Rijksoverheid om meer geld voor de zorg.
- De zorg vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de zorg voor mensen met een beperking (vanuit de Wet langdurige zorg) worden bij voorkeur kleinschalig aangeboden.
- In Den Haag blijft het persoonsgebonden budget (pgb) een volwaardig alternatief voor zorg in natura zodat mensen met een beperking hier daadwerkelijk keuzevrijheid in hebben en er maatwerk kan worden geleverd. Voor mensen met een beperking die zorg nodig hebben maar zelfstandig wonen wordt het makkelijker om een pgb te krijgen om zorgverleners in te huren.

- Jongeren met complexe problematiek verdienen goede passende zorg. JeugdzorgPlus wordt afgebouwd, maar op dit moment is er voor sommige jongeren geen goed alternatief beschikbaar. Dit kan leiden tot schrijnende situaties voor de jongeren, hun familie en hun omgeving. De gemeente zet zich volop in om passende zorg en onderwijs te creëren voor deze jongeren, samen met hen en hun ouders/ verzorgers.
- Ouders en kinderen krijgen indien nodig goede ondersteuning bij scheiding, ziekte en andere ingrijpende gebeurtenissen.
- Identiteitsgebonden zorgcentra worden ondersteund. Denk hierbij aan ouderenzorginstellingen die rekening houden met LHBTQIA+-personen en mensen met verschillende culturele achtergronden.
- Mantelzorgers worden (financieel) ondersteund. Er komt extra aandacht voor het tegengaan van overbelasting van mantelzorgers. Bij de toegang en evaluatie van de zorg wordt meer rekening gehouden met de beperkte belastbaarheid van mantelzorgers.
- Cliënten in de zorg moeten kunnen meebeslissen over hun eigen behandeling. Inwoners hebben de mogelijkheid tot regie over hun persoonsgegevens.
- De gemeente zorgt voor kwalitatief goede hulpmiddelen en doelgroepenvervoer, waar service en duurzaamheid (door bijvoorbeeld hergebruik en elektrisch vervoer) hand in hand gaan. Bij aanvragen voor ondersteuning voor mensen met een beperking met hulp- of therapiedieren wordt goed gekeken naar dierenwelzijn.
- De gemeente maakt het mogelijk dat het betaalbare hiv-preventiemiddel PreP ter beschikking wordt gesteld aan de mensen die dat willen en biedt toegankelijke soa-zorg aan. Het Centrum van Seksuele Gezondheid gaat hier beter in ondersteund worden.
- De gemeente zorgt voor plaatsing en onderhoud van AED's bij of aan (semi)overheidsgebouwen. De gemeente stimuleert en betaalt opleidingen voor reanimatie en EHBO.
- Er komt goede voorlichting over transzorg. De gemeente richt toegankelijke informatiepunten

in waar transpersonen, professionals en hun omgeving terecht kunnen met vragen en zorg. Le Refuge Den Haag is een goed voorbeeld van een organisatie die naast de opvangrol ook een netwerk- en kennisrol heeft. Den Haag gaat in gesprek met huisartsen die nog geen hormoonzorg willen bieden aan transgenderpersonen die daarom vragen.

- Den Haag geeft de GGD opdracht tot het opzetten van een transkliniek. Deze wordt bij voorkeur gecoördineerd door lokale transgenderorganisaties, en geeft prioriteit aan sekswerkers, migranten, mensen van kleur en mensen die door een beperking geen toegang hebben tot de gangbare transzorg.
- De vaccinatiegraad in Den Haag is zorgwekkend laag en ligt onder de WHO-geadviseerde norm van 95% voor BMR-vaccinatie en 90% voor DKTP. Wijkcijfers laten zien dat geen enkele wijk in Den Haag de norm haalt en dat in sommige wijken de vaccinatiegraad onder de 60% ligt. Dit verhoogt het risico op uitbraken van infectieziekten. De gemeente zet zich in om via de GGD ouders en andere betrokkenen bewust te maken van het belang van vaccinatie. Dit heeft prioriteit in de stadsdelen Escamp, Laak en Centrum.
- De gemeente zet zich in om het Bronovo ziekenhuis open te houden en zorgt dat passende zorg dichtbij de patiënt is als deze zorg veel voorkomt en niet heel complex is.

8.6 Zorg en dieren

Dieren zijn voor veel mensen een grote steun. Andersom kan een dier geholpen zijn met de zorg en aandacht van een mens. Toch zijn er mensen die niet goed voor zichzelf en voor dieren zorgen. En soms nemen mensen zorg niet aan, omdat huisdieren niet welkom zijn in de opvang of het zorgcentrum. Wij willen dat er naast zorg voor mensen ook zorg voor dieren van zorgbehoevende mensen komt.

- Dankzij de Partij voor de Dieren wordt de relatie tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling erkend.

Om huiselijk geweld en dieren-mishandeling tegen te gaan werkt de gemeente nauw samen met het Landelijk Expertise Centrum Dierenmishandeling en het Landelijk Expertise Centrum Kindermishandeling.

- Bij politie, jeugdzorg, scholen, dierenartsen en sociale wijkteams wordt extra aandacht besteed aan het herkennen en melden van geweld in de thuissituatie tegen zowel mensen als dieren. Haagse boa's krijgen al dankzij de Partij voor de Dieren een training over het herkennen van signalen rond dierenwelzijn.
- Het moet voor slachtoffers van huiselijk geweld makkelijker worden om melding te maken en gebruik te maken van crisisopvang als het niet mogelijk is om de thuissituatie voldoende veilig te maken. Er is voor die situaties voldoende crisisopvang beschikbaar in de regio. Een dier moet mee kunnen om zo de drempel voor opvang te verlagen.
- Met organisaties voor vrouwen- en mannenopvang spreekt de gemeente af dat zij bij het intakegesprek vragen naar de aanwezigheid van huisdieren binnen het gezin. Daarbij wordt dan ook de mogelijke opvang van het huisdier besproken.
- Dierenambulances krijgen net als andere hulpdiensten bevoegdheden om snel ter plaatse te kunnen zijn voor noodhulp aan dieren, zoals een vergunning om over busbanen te rijden en het recht om vrij te kunnen parkeren.
- Den Haag stimuleert vrijwillige diervverzorgers aan huis, zodat ouderen en chronisch zieken hun huisdier kunnen houden. Dit voorkomt eenzaamheid én dierenleed.
- De gemeente helpt mensen die (tijdelijk) naar een crisisopvang of zorginstelling verhuizen om hun huisdier mee te kunnen nemen, tenzij dat niet in het belang van het dier is. Als dat niet mogelijk is, wordt gezorgd voor goede opvang van het huisdier.
- De gemeente biedt dankzij de inzet van de Partij voor de Dieren plekken in bij de nachtopvang en maatschappelijke opvang voor mensen met huisdieren. Hier gaan we mee door.

- De gemeente faciliteert en subsidieert projecten waarbij gastgezinnen voor een dier kunnen zorgen wanneer mensen dat tijdelijk zelf niet meer kunnen door bijvoorbeeld ziekenhuisopname of opname in een kliniek.

8.7 Drugs- en middelengebruik

Het gebruik van drank, drugs en andere middelen heeft risico's voor de gezondheid, milieu en veiligheid en kan leiden tot verslaving.

- De gemeente zorgt voor een goede voorlichting over de risico's van het gebruik van verslavende middelen voor de eigen gezondheid, het milieu en criminaliteit. Er komt ook voorlichting over risico's van gamen, (online) gokken, internet en sociale media. Jongeren hebben hierbij speciale aandacht. Den Haag ondersteunt het tegengaan van verslaving.
- Den Haag werkt toe naar een rook- en vapevrije generatie. Er wordt niet meer gerookt/ gevapet bij scholen, op kinderspeelplaatsen, bij sportgelegenheden en in parken en groengebieden. Vuilnisbakken in de openbare ruimte worden voorzien van een asbak.
- Er komen meer rook- en vapevrije zones in de openbare ruimte, bijvoorbeeld bij bus- en tramhaltes, gezondheidscentra en ziekenhuizen. De gemeente geeft het goede voorbeeld en verbiedt roken rond alle gemeentelijke gebouwen en kijkt hoe stranden, terrassen en winkelstraten rookvrij gemaakt kunnen worden. Bij het afsluiten van nieuwe contracten of het uitgeven van vergunningen neemt de gemeente het rookvrij maken van terreinen op in de voorwaarden, bijvoorbeeld voor sport- en speelplaatsen. Dankzij de Partij voor de Dieren worden er pilots uitgevoerd voor rookvrije stranden. Deze pilots worden uitgebreid en doorgezet.
- Den Haag staat open voor proeven met lokale wietteelt. Deze teelt is duurzaam en biologisch. Er komen geen nieuwe coffeeshops in de buurt van scholen.

- Den Haag heeft in het Regentessekwartier (Weimarstraat) en het Zeeheldenkwartier een overschot aan coffeeshops. Daarom werkt de gemeente mee aan de verplaatsing van coffeeshops naar plekken waar er nu geen zijn.
- De gemeente is alert op het gebruik van (synthetische) drugs en communiceert over de risico's voor gezondheid, milieu en criminaliteit, en over locaties waar drugs getest kunnen worden voorafgaand aan gebruik. Met speciale aandacht voor kwetsbare groepen. Op feesten waar waarschijnlijk harddrugs worden gebruikt, worden personen ingezet om voorlichting en eventuele zorg te geven.
- Straatcoaches, jongerenwerkers, huisartsen en wijkagenten signaleren mogelijke problematiek en zoeken laagdrempelig contact om personen, waar nodig, naar zorg te begeleiden.
- Er komen gebruikersruimtes voor drugsverslaafden, met naaldomruilpunten voor mensen die afhankelijk zijn van het zelf toedienen van injecties.
- Mensen die harddrugs gebruiken in de openbare ruimte krijgen geen boete, maar waar nodig zorg aangeboden.
- Den Haag stelt een plan op om drugsafvaldumpingen tegen te gaan. De gemeente maakt anoniem en boetevrij inleveren van lachgas-cilinders in milieu- en afvalstraten mogelijk.
- De gemeente zorgt voor jongerenwerkers die op jongerencentra en scholen voorlichting kunnen geven over middelengebruik en laagdrempelig contact hebben met jongeren (en eventueel hun ouders) over middelengebruik.
- Om inwoners te beschermen tegen gokverslaving komen er geen nieuwe casino's of gokhallen. En stoppen we met gokreclames in de openbare ruimte.

8.8 Veiligheid

We willen een leefbare gemeente voor iedereen. Het is belangrijk dat iedereen zich veilig voelt in de breedste zin van het woord. In Den Haag is absoluut geen ruimte voor racisme, discriminatie, grensoverschrijdend gedrag en criminaliteit.

- Er komt meer aandacht voor de oorzaken van criminaliteit en het voorkomen van criminaliteit, bijvoorbeeld door te investeren in jongeren in kansarme situaties. Ook zet de gemeente in op preventie door goed en zinvol jongerenwerk en voldoende opbouwwerkers. De gemeente biedt gerichte ondersteuning aan ouders met kinderen en pubers die dreigen af te glijden, bij voorkeur door professionals met dezelfde culturele achtergrond of met kennis van de culturele achtergrond.
- Den Haag investeert in meer straatmedewerkers, buurtouders en wijkagenten, de ogen en oren van de buurt. Dankzij hun inzet kunnen mogelijke problemen in de buurt al in een vroeg stadium worden gesignaleerd, voordat ze ontsporen.
- De publieksbalie van politiebureaus in de wijken, zoals bureau Overbosch, worden niet gesloten. De gemeente zet zich verder in voor een betere veiligheid rondom de stations.
- Ondernijning is een groot probleem in heel Nederland. De gemeente stimuleert een actieve aanpak van ondernijning, witwassen en grootschalige fraude en bekijkt het vergunningenbeleid kritisch.
- Den Haag investeert in voldoende toezicht en handhaving om milieudelicten tegen te gaan, zoals dumpingen van drugsafval en mest, illegale verhuur aan drugsproducenten, stroperij en illegale bomenkap.
- Met cameratoezicht in de publieke ruimte wordt uit privacyoverwegingen zeer terughoudend omgegaan. Cameratoezicht biedt slechts schijnveiligheid en zorgt vaak alleen maar voor verplaatsing van het probleem. Automatische gezichtsherkenning is een te vergaand middel en wordt niet ingezet.
- De gemeente waakt ervoor dat particuliere camera's niet het straatbeeld filmen.

- Iedereen moet veilig over straat kunnen. Straatintimidatie wordt aangepakt. Hierbij wordt extra aandacht besteed aan de veiligheid van vrouwen, LHBTQIA+-personen en personen van kleur. Er komen voorlichtingscampagnes tegen straatintimidatie, juist gericht op (mogelijke) veroorzakers ervan. Daarnaast moet gekeken worden naar de inrichting van de straat, en dan met name of die veilig is ingericht voor kwetsbare groepen zoals vrouwen, LHBTQIA+-personen en personen van kleur.
- Er komt een lokale vertaling van het landelijke actieplan om femicide (vrouwenmoord), (online) vrouwenhaat en geweld tegen vrouwen te stoppen. Vroege signalen van huiselijk geweld, dwingende controle, stalking en andere voorstadia van femicide worden serieus genomen en gedeeld met ketenpartners.
- Preventief fouilleren werkt etnisch profileren en stigmatiseren in de hand en Den Haag staat dit niet toe. Handhavers volgen een inclusiviteitstraining om uitingen van racisme en discriminatie te herkennen en te voorkomen. Tegen racisme en discriminatie, ook binnen handhaving zelf, wordt hard opgetreden. De gemeente agendaert het onderwerp racisme en discriminatie binnen de politie- en brandweerkorpsen.
- Boa's vormen gezamenlijk een representatieve afspiegeling van de samenleving. Zij mogen inclusieve en religieuze uitingen dragen. De gemeente blijft hierop, als werkgever van de boa's, aandringen bij het Rijk. Tevens voert de gemeente niet het gebruik van wapenstokken en pepperspray door boa's in.
- De gemeente investeert in veiligheid tijdens de nacht door een 'veilige plek' te creëren waar bezoekers terecht kunnen bij grensoverschrijdend gedrag of een gevoel van onveiligheid. Horecapersoneel volgt trainingen om grensoverschrijdend gedrag te herkennen en hierop in te grijpen.
- Den Haag garandeert veiligheid voor sekswerkers, met daarbij oog voor hun autonomie. De gemeente zorgt voor veilige, legale en hygiënische werkplekken, zodat sekswerkers zich niet genoodzaakt voelen hun heil in onveilige circuits te zoeken die onbereikbaar zijn voor hulpverlening. De gemeente faciliteert een goed bereikbaar zorg- en hulpaanbod. Bij gemeentelijk beleid rond sekswerk wordt een representatieve klankbordgroep van sekswerkers en brancheverenigingen betrokken om stigmatisering te doorbreken.
- Zolang het landelijke verbod op het afsteken van consumentenvuurwerk nog niet van kracht is, stelt Den Haag een eigen verbod in dat adequaat wordt gehandhaafd. Feestelijke, veilige en milieuvriendelijke alternatieven voor vuurwerk, zoals shows met licht, muziek, drones en lasers, kunnen plaatsvinden als mensen, dieren, natuur en milieu er geen schade van ondervinden. Nieuwe vergunningen voor verkooppunten voor consumentenvuurwerk worden niet uitgegeven.
- Er komt in Den Haag geen uitbreiding van het bedelverbod.
- Den Haag werkt aan een weerbare samenleving door inwoners voor te lichten over wat ze zelf en samen kunnen doen bij noodsituaties en (klimaat)rampen, zoals langdurige stroomuitval of overstroming. Met lokale hulpstructuren en het aanwijzen van noodvoorzieningen vergroot de gemeente de samenredzaamheid en veerkracht van de gemeenschap.
- Er komen meer handhavers (boa's en boswachters) om de leefbaarheid op straat te verbeteren en overlast in de natuurgebieden tegen te gaan.

8.9 Demonstreren is een grondrecht

In de huidige tijd nemen spanningen toe en zien we een toename van het aantal demonstraties. We zien tegelijk ook dat de vrijheid om te demonstreren onder druk staat. De Partij voor de Dieren staat pal voor het demonstratierecht.

- Den Haag is dé demonstratiehoofdstad en iedereen heeft het recht om te demonstreren. Dat moet ook op prominente locaties kunnen, zoals op het Spui of bij de Tweede Kamer.
- Den Haag faciliteert demonstraties ruimhartig en legt geen aanmeldplicht of structurele beperkingen op. Het ‘zicht- en geluidscriterium’ wordt nageleefd en gewaarborgd. Vreedzame demonstranten worden niet aangehouden en er wordt zeker geen geweld tegen hen gebruikt door de politie.
- Wanneer een deel van de demonstranten geweld gebruikt, moet de politie ervoor zorgen dat de vreedzame demonstranten door kunnen gaan met hun protest. De inzet van politiepaarden en -honden bij rellen wordt beëindigd.
- Medewerkers van de gemeente en de politie worden goed op de hoogte gesteld van de mensenrechten en wettelijke kaders van het demonstratierecht. De gemeente keurt politiegeweld tegen vreedzame demonstranten nadrukkelijk af. Gemeente en politie communiceren en evalueren open, samen met demonstranten en organisatoren, over eventueel gemaakte fouten en leren ervan.
- De privacy van demonstranten wordt beschermd. ID-controles van vreedzame demonstranten zijn in strijd met het demonstratierecht, het recht op privacy en het recht op gegevensbescherming. In de instructies voor ID-controles wordt duidelijk gemaakt dat controles tijdens demonstraties alleen mogen bij een verdenking van een ernstig strafbaar feit. Surveillance van vreedzame demonstranten stopt.
- Handhavers worden identificeerbaar middels een uniek, goed zichtbaar kenteken op de kleding waardoor deze later aangesproken kunnen worden in het geval van waargenomen grensoverschrijdend gedrag.
- Den Haag gaat het verbod op gezichtsbedekkende kleding bij demonstraties niet handhaven mocht dat er landelijk komen.
- De gemeente Den Haag ondertekent het manifest Demonstratierecht van Amnesty International en volgt alle aanbevelingen op.
- Vooraf aanmelden van demonstraties is niet verplicht. Maar als organisaties daar wel voor kiezen, bijvoorbeeld vanwege ondersteuning door hulpdiensten, dan kan dat laagdrempelig, zonder DigiD en desgewenst anoniem.

Meer weten?

- <https://www.who.int/data/gho/data/themes/air-pollution>
- <https://www.rivm.nl/sites/default/files/2023-10/Factsheet%20Effect%20van%20houtstook%20op%20luchtkwaliteit%20en%20gezondheid%20%28oktober%202023%29.pdf>
- <https://www.rivm.nl/nieuws/meer-longontstekingen-nabij-geitenhouderijen-bacteri%C3%ABn-mogelijke-verklaring>
- <https://milieudefensie.nl/onderwerp/veelgestelde-vragen-over-biomassa>
- <https://vng.nl/wetsvoorstellen/wet-integrale-suicidepreventie>
- https://www.113.nl/sites/default/files/113/informatiemateriaal_2024/20240315_factsheet_LHBT_final.pdf
- <https://www.duurzamesportsector.nl/artikel/utrecht-ontwierp-een-innovatief-waterbufferingsysteem-voor-kunstgrasvelden/>
- <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/gezonde-eetomgeving/de-richtlijn-gezondere-eetomgevingen/aanbestedingscriteria-voor-gezonde-duurzame-catering.aspx>
- <https://www.ngpf.nl/nieuws/carnivoor-geef-het-door-interview-met-gedragseconoom-henriette-prast>
- <https://www.jeugzorgnederland.nl/actueel/landelijke-regie-schiet-tekort-afbouw-jeugdzorgplus-stagneert/>
- <https://rutgers.international/resources/comprehensive-sexuality-education-in-the-netherlands/>
- <https://www.politie.nl/informatie/wat-is-ondermijning.html>
- <https://www.mensenrechten.nl/actueel/nieuws/2022/04/06/hoofddoekverbod-voor-boas-is-stigmatiserend-en-niet-effectief>
- <https://www.amnesty.nl/content/uploads/2022/10/Manifest-onlineversie-v2.pdf?x54998>

9

EEN LEVEN LANG ONTPLOOIEN

Onderwijs en cultuur

Goed, inclusief en toegankelijk onderwijs en kunst en cultuur vormen het fundament van een vrije, democratische samenleving. Ze zetten aan tot kritisch denken en maken nieuwe ideeën mogelijk, waarmee we de samenleving verrijken. Maar dit fundament staat onder druk. Niet elk kind heeft nu dezelfde kans op goed onderwijs en de kansenongelijkheid groeit.

De Partij voor de Dieren wil dat er structureel wordt geïnvesteerd in het onderwijs. Iedereen die dat wil of nodig heeft, moet zich een leven lang kunnen ontwikkelen. Daar hoort ook een sterke kunst- en cultuursector bij, die de ruimte krijgt om vernieuwend en kritisch te zijn en waarin makers eerlijk worden beloond.

9.1 Recht op goed onderwijs

De Partij voor de Dieren wil dat het onderwijs niet alleen gericht is op het ontwikkelen van cognitieve vaardigheden. Goed onderwijs houdt ook in dat je je kunt ontwikkelen op het gebied van sociale, emotionele, motorische en creatieve vermogens. Scholen horen gericht te zijn op de ontwikkeling van de individuele leerling, niet op het halen van de hoogst mogelijke cijfers. Onderwijs draagt bij aan de bewustwording over de klimaatcrisis, milieuproblematiek en dierenwelzijn en over de rol van de mens hierin.

- Er zijn voldoende scholen in de buurt, zodat elk kind lopend of op de fiets naar school kan. Ook met de groei van de stad, zorgt Den Haag voor genoeg scholen voor onze inwoners.
- Den Haag merkt de gevolgen van het lerarentekort. Daarom ondersteunen en begeleiden we startende leraren in samenwerking met de Onderwijsregio Haaglanden.
- De gemeente zet zich in voor goed leerlingenvervoer, zodat elk kind op een passende school onderwijs krijgt. Als Noot slechte dienstverlening blijft leveren dan ontbinden we het contract en zoeken een partij die passend vervoer wél kan aanbieden.
- We stimuleren en faciliteren Haagse initiatieven om brede brugklassen aan te bieden.
- Den Haag Zuidwest (Escamp) krijgt een Havo/VWO-school.
- Er zijn veel bijzondere schoolgebouwen in Den Haag die dreigen te worden gesloopt, bijvoorbeeld de Populier. Vaak worden wijkbewoners, ouders, (oud-) leerlingen, leerkrachten slechts op een laat moment betrokken bij de plannen. De gemeente moet als uitgangspunt hanteren dat in principe schoolgebouwen niet worden gesloopt, maar worden gerenoveerd.
- De gemeente investeert in het tegengaan van onderwijssegregatie, bijvoorbeeld door extra zorgteams op kwetsbare scholen, verhoogde inzet van schoolmaatschappelijk werkers, maatschappelijke convenanten tussen scholen en de verlengde schooldag.
- Den Haag is een diverse stad. De rijkdom aan diversiteit van leerlingen krijgt een plek in het onderwijs en er wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van docenten om hier op een positieve en passende wijze mee om te gaan.
- Een helder en eerlijk aanmeldbeleid bij scholen zorgt ervoor dat alle kinderen in Den Haag een gelijke kans op goed onderwijs hebben. Discriminerende voorrangregels, zoals de wijk waarin men woont, worden niet meer gehanteerd.

- Voor de maatschappelijke ontwikkeling van kinderen is het belangrijk dat scholen een gevarieerd aanbod aan activiteiten kunnen aanbieden. In Den Haag staat dit onder druk, aangezien niet iedereen de vrijwillige ouderbijdrage kan betalen. We stimuleren Haagse scholen om te zoeken naar manieren om toch een gevarieerd aanbod te kunnen blijven bieden.
 - Bijlessen zijn nu vaak alleen beschikbaar voor mensen die het kunnen betalen. Door bijlessen op scholen voor iedereen toegankelijk te maken, vergroten we kansengelijkheid.
 - Ongeveer een kwart van de Hagenaars is laaggeletterd of beheerst de Nederlandse taal niet voldoende om zich te kunnen redden. Daarom stimuleren wij samenwerking van de gemeente met organisaties, zoals Taal aan Zee, die zich inzetten voor verbetering van taalvaardigheden zowel voor jongeren als voor volwassenen.
 - Meertaligheid is een kracht van onze stad. Binnen het onderwijs moet dit erkend worden en een plek krijgen. Alle leerlingen in Den Haag verdienen onderwijs dat bij hen past, ongeacht hun achtergrond of thuistaal. Daarom is er bijzondere aandacht voor de Haagse internationale schakelklassen (ISK). Alle leerlingen die daarbij gebaat zijn moeten er terecht kunnen, voor zo lang dat nodig is om vervolgens in het reguliere onderwijs op het niveau dat past bij hun capaciteiten in te stromen.
 - Veel scholieren gaan nog met honger naar school en ongezond eten is nog te vaak de norm. Daarom gaat de gemeente inzetten op gezonde kantines waar gratis biologisch fruit en een plantaardige schoollunch worden aangeboden. Schoolmelkregelingen worden stopgezet.
 - Een gezond binnenklimaat is belangrijk voor zowel leerlingen als leraren. De gemeente trekt voldoende geld uit voor het natuurinclusief renoveren en verduurzamen van verouderde schoolpanden. Nieuwe schoolpanden worden natuurinclusief, circulair en energiepositief gebouwd.
 - De gemeente stimuleert scholen en biedt financiële ondersteuning om groene schoolpleinen te realiseren waar kinderen vrij kunnen spelen.
- Als er plek is komt er ruimte voor schoolmoestuinen.
- De gemeente zorgt voor een actieve benadering van scholen om het aantal aanmeldingen van scholen op één van de negentien Haagse educatieve tuinen te stimuleren.
 - De stadsboerderijen in Den Haag bieden lesprogramma's aan die het eerlijke verhaal vertellen over de herkomst van melk, de klimaatimpact van de veehouderij en dierenwelzijn, aangepast aan de doelgroep. Dankzij de Partij voor de Dieren is bij educatie over voedsel meer aandacht voor duurzaam en plantaardig eten. Ook is er een speciaal lespakket over dierenwelzijn ontwikkeld. Hier gaan we mee door.
 - Scholen dragen bij aan het tegengaan van de klimaatcrisis, door klimaat en duurzaamheid een plaats te geven in het curriculum en de bedrijfsvoering van de school.
 - Veel van de problemen in onze maatschappij, zoals onze slechte omgang met dieren, zinloos geweld en vandalisme komen door een gebrek aan empathie. De gemeente stimuleert programma's die compassie bij kinderen verhogen.
 - De gemeente investeert in sport, zwemlessen, cultuur, muzieklessen en (onafhankelijke) natuur- en duurzaamheidseducatie op scholen. De gemeente stimuleert daarnaast lessen waarin kinderen leren om producten te repareren.
 - Scholen worden gestimuleerd om lessen over inclusiviteit aan te bieden, met voldoende aandacht voor emancipatie, racisme en discriminatie.
 - Den Haag ondersteunt scholen bij het faciliteren van lessen over kritisch denken, digitale vaardigheden (inclusief digitale veiligheid) en mediawijsheid, om scholieren te leren om te gaan met internet en andere media. Zo leren leerlingen onder andere nepnieuws herkennen.
 - Alle kinderen hebben recht op seksuele en relationele vorming, uiteraard passend bij hun leeftijd. Seksuele voorlichting draagt niet alleen bij aan minder ongewenste zwangerschappen en soa's, maar ook aan een gezonde ontwikkeling, meer gelijkwaardigheid en zelfvertrouwen, en de preventie van seksueel misbruik en geweld.

De gemeente investeert in seksuele en relationele vorming op school en daarbuiten.

- Er worden jongerenwerkers ingezet op middelbare scholen. Een jongerenwerker die de school en de leerlingen kent, een vertrouwensband met hen opbouwt, en regelmatig langskomt om op een laagdrempelige manier te praten over bijvoorbeeld drugs, wapens, (cyber)pesten en (online) seksueel misbruik en seksuele uitbuiting kan veel leed voorkomen en zorgen voor een veiligere en betere sfeer op scholen.
- Bij scholieren en studenten komen vaak psychische klachten voor. Er dient actief gewerkt te worden aan een cultuur waarin taboes rondom psychische klachten doorbroken worden en waarin het praten erover wordt gestimuleerd.
- Veel Haagse onderwijsinstellingen hebben een eigen intro-week. Den Haag stimuleert mbo-, hbo- en wo-onderwijsinstellingen om volwaardig deel te nemen aan een gezamenlijke introductieweek voor studenten. Dit bevordert ontmoeting tussen studenten van verschillende onderwijsinstellingen.
- Eenzaamheid en suïcidale gedachten onder LHBTQIA+-leerlingen zijn schrikbarend hoog. Een Gender & Sexuality Alliance (GSA) op scholen kan helpen dit tegen te gaan en maakt zich sterk voor een veilige omgeving. Een aangenomen motie van de Partij voor Dieren roept besturen en scholen op om in elke wijk een school te hebben met een GSA. Daarnaast ondersteunt Den Haag alle scholieren die een GSA willen opstarten.
- Bibliotheken spelen een grote rol in het bevorderen van leesplezier en vervullen een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie. We investeren in voldoende bibliotheken, inclusief kleinere buurtbibliotheken en vestigingen van de Bibliotheek op School. Zo komt er een permanente bibliotheek in Mariahoeve en Benoordenhout en een nieuwe op de Binckhorst. Ook zijn op veel locaties studieplekken open in de avond en in het weekend.
- Den Haag bevordert het leesplezier onder kinderen en jongeren, bijvoorbeeld door activiteiten te organiseren in bibliotheken.
- De gemeente bestrijdt analfabetisme en laaggeletterdheid, onder meer door het organiseren

van laagdrempelige activiteiten en taalscholen in bibliotheken en buurthuizen.

- Alle peuters kunnen gebruikmaken van betaalbare voorschoolse opvang.
- De gemeente faciliteert meer mbo-stageplekken en stimuleert bedrijven die voor de gemeente werken dit ook te doen, om het tekort aan stageplekken voor mbo's te verkleinen. Ook mbo-stagiairs krijgen een eerlijke vergoeding voor hun werkzaamheden.
- De invoering van het passend onderwijs is nog niet geslaagd. Het is voor kinderen en ouders vaak moeilijk om de juiste hulp te krijgen. De gemeente zet samen met scholen alles op alles om de nodige voorzieningen te treffen voor leerlingen, zodat ieder kind met plezier naar school kan gaan. Er wordt geïnvesteerd in de verbinding tussen de gemeente, de Haagse jeugdzorg en de Haagse onderwijsinstellingen. Het terugdringen van de lange wachtlijsten in Den Haag voor kinderen met een ondersteuningsbehoefte heeft daarbij prioriteit. Er komt verder weer een goede time-out voorziening voor leerlingen die tijdelijk niet op de eigen school het onderwijs kunnen volgen.
- De gemeente onderzoekt wat er gebeurt met scholieren en studenten die 'thuiszitten' omdat er geen passende plek voor hen gevonden kan worden of omdat zij niet in staat zijn om naar school te gaan. Met deze kennis kan de gemeente proactief bijdragen aan een nieuw programma waar deze jongeren elkaar kunnen ontmoeten, activiteiten kunnen doen en interesses en vaardigheden kunnen ontdekken zonder de schoolse druk.

9.2 Cultuur en erfgoed voor iedereen toegankelijk

Creativiteit en vrijheid zijn kernwaarden van een open samenleving. Kunst en cultuur vormen een onmisbare basis voor een leven in vrijheid, waarin nieuwe wegen kunnen worden verkend en mensen zich ten volle kunnen ontplooiën. Kunst en cultuur zetten aan tot reflectie, maken emoties los, ontroeren en ontregelen. Ze wijzen de weg naar transformatie, verandering en innovatie die de samenleving nodig heeft om te overleven en te bloeien. We willen nadrukkelijk de cultuursector betrekken bij maatschappelijke vraagstukken.

- Het budget voor kunst, cultuur en erfgoed wordt structureel verhoogd, niet alleen om meer te kunnen programmeren, maar ook om de Fair Practice Code voor eerlijke beloning in de culturele sector te kunnen realiseren. Het budget komt minstens op een vergelijkbaar niveau als andere G4 steden.
- Cultuurbudgetten worden nu voor een te groot deel besteed aan grote en dure instellingen en panden, vaak in het centrum, zoals cultureel centrum Amare dat uiteindelijk maar liefst meer dan 600 miljoen euro heeft gekost. Amare dient dan ook haar belofte waar te maken door breed toegankelijk te zijn voor alle Haagse inwoners. Er is daarnaast meer geld nodig voor de ondersteuning van laagdrempelige cultuur, juist ook in de wijken.
- Kleine culturele instellingen, organisaties voor amateurkunst, makers en artiesten komen in aanmerking voor cultuursubsidies en krijgen hulp bij het aanvragen van subsidies.
- Cultuurankers en wijktheaters, zoals het Diamanttheater, het Laaktheater, Podium Noord, theater De Vaillant, De Nieuwe Regentes en Dakota worden blijvend ondersteund. Daarnaast investeren we in een cultuurhuis in Zuidwest.
- Elke vier jaar zijn vele culturele instellingen onzeker over hun voortbestaan. Zo werden instellingen zoals Diligentia maar ook Muzee, het Zuiderparktheater, en De Dutch Don't Dance Division in het verleden op het laatste moment gered.

De subsidiesystematiek moet worden herzien om in de toekomst meer zekerheid te geven.

- Het gebouw van de voormalige Amerikaanse ambassade blijft een plek voor cultuur.
- Dankzij de Partij voor de Dieren komt er een vrijplaats (voormalige Samenscholing en Helicopter) op de Paviljoensgracht. We koesteren dit soort plekken en zullen ook nieuwe initiatieven ondersteunen.
- Er komt meer ruimte voor hedendaagse kunst in het Museumkwartier.
- Op dit moment zijn er veel meer combinatiefunctionarissen sport dan cultuur. Het aantal combinatiefunctionarissen cultuur is op dit moment te laag om alle stadsdelen te kunnen bedienen. Er komt daarom een cultuur combinatiefunctionaris per stadsdelen om alle bewoners te kunnen begeleiden naar kunst- en cultuurdeelname.
- Kunst- en cultuureducatie zijn van onschatbare waarde voor de ontwikkeling en voor de samenleving. Den Haag investeert in cultuureducatie, met extra aandacht voor mbo-scholen.
- We maken afspraken met culturele instellingen over korting voor studenten om de toegankelijkheid te bevorderen.
- Instellingen die cultuursubsidies van de gemeente krijgen, zetten bij hun activiteiten geen dieren in.
- Theaters, bibliotheken en cultuurcentra worden toegankelijk voor mensen met een beperking.
- De gemeente faciliteert broedplaatsen en open(bare) werkplaatsen, zoals MIAW, voor (amateur-)kunstenaars, creatieve starters en duurzaam ondernemerschap.
- Den Haag is DE pop- en rockstad van Nederland en moet dit blijven; daarom worden Paard, Popdistrict, Popradar, PIP, Grey Space en Musicon en andere podia ondersteund. De gemeente gaat het beleid ten aanzien van live poppodia verbeteren, bijvoorbeeld door te helpen met geluidsisolatie van deze gebouwen.
- Bij nieuwe kunst in de openbare ruimte wordt de voorkeur gegeven aan kunstenaars uit de regio.

Bestaande kunst in de openbare ruimte wordt op een creatieve wijze beter onder de aandacht gebracht van inwoners, bijvoorbeeld door podcastwandelingen of apps.

- Musea zijn minstens één dag in de week gratis toegankelijk voor inwoners van de gemeente.
- Bij nieuw te vormen beleid wordt er proactief gezocht naar samenwerkingen met diverse partners uit het culturele domein om op een creatieve wijze mee te denken over de uitdagingen in onze maatschappij.
- We stimuleren lokale initiatieven in wijken, zoals Wijkpaleis Weimar, waarmee een plek van verbinding, ontmoeting en cultuur kan worden gerealiseerd.
- Adviescommissies voor bijvoorbeeld de selectie van kunstenaars voor gemeentelijke kunstopdrachten of de verdeling van cultuursubsidies hebben een diverse samenstelling met betrekking tot onder andere gender, etniciteit en leeftijd. Hierbij wordt de Code Diversiteit en Inclusie gehanteerd.
- De gemeente stimuleert deelname aan kunst en cultuur in het bijzonder onder doelgroepen die hiervan weinig gebruik (kunnen) maken, onder wie (kinderen van) mensen met een laag inkomen en mensen met een beperking of chronische ziekte.
- Den Haag bevordert de herbestemming van monumenten. Sloop van (cultuur)historisch waardevolle of beeldbepalende panden dient voorkomen te worden. De gemeente werkt niet mee aan de sloop van beeldbepalende gebouwen, zoals de Theresiakerk, Valkenboskerk en de Martelaren van Gorcumkerk.
- Betwiste kunstuitingen en monumenten, bijvoorbeeld uit het koloniale verleden, worden in kaart gebracht. De gemeente faciliteert het maatschappelijk debat over hoe om te gaan met betwiste uitingen in ons straatbeeld. Omstreden standbeelden en symbolen worden voorzien van voorlichting of verwijderd.
- De gemeente steunt initiatieven om het erfgoed van migranten in Den Haag zichtbaar te maken.

- We beschermen ons natuurlijk erfgoed. De gemeente geeft prioriteit aan de inventarisatie van groen en blauw erfgoed en maakt budget vrij voor de instandhouding ervan.
- De gemeente betreft lokale verenigingen via het Haags Monumentenplatform bij het maken van beleid rondom historisch erfgoed.
- Als Den Haag zich kandidaat stelt voor de Europese Culturele Hoofdstad 2033, vindt de Partij voor de Dieren dat dit alleen kan mits goed geborgd wordt dat deze investering echt het culturele veld van Den Haag ten goede komt. Wat de Partij voor de Dieren betreft wordt er niet geïnvesteerd in een megalomaan project, maar worden de huidige Haagse culturele sector en met name ook de kleine culturele instellingen betrokken.

Meer weten?

- <https://www.aob.nl/actueel/artikelen/weg-met-de-focus-op-cijfers/>
- <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/03/11/bijlage-3-eindrapport-onderzoek-onderwijssegregatie-2025>
- <https://www.gelijke-kansen.nl/actueel/segregatie>
- <https://www.gemengdescholen.nl/wp-content/uploads/2023/05/CHECKLIST-transparant-en-eerlijk-aanmeldbeleid-basisscholen-1.pdf>
- <https://www.onderwijsraad.nl/documenten/2025/04/16/armoede-en-onderwijs>
- <https://me-cvsvereniging.nl/nieuws/plietbrief-gezond-binnenklimaat-scholen/>
- <https://www.ivn.nl/aanbod/primair-onderwijs/een-groen-schoolplein/>
- <https://scriptiebank.be/scriptie/2018/compassie-het-onderwijs-effecten-op-persoonlijk-welbevinden-en-professioneel>
- <https://rechtvaardig.nl/kennisbank/oefenen-met-mensenrechten-op-school/diversiteit-en-inclusie-op-school>
- <https://bronnen-voor-nme.nl/>
- <https://rutgers.international/resources/comprehensive-sexuality-education-in-the-netherlands/>
- <https://www.trimbos.nl/kennis/mentale-gezondheid-preventie/expertisecentrum-mentale-gezondheid/mentale-gezondheid-jeugd/cijfers/>
- https://www.113.nl/sites/default/files/113/informatiemateriaal_2024/20240315_factsheet_LHBT_final.pdf
- <https://onderwijs.coc.nl/wp-content/uploads/2025/10/OndersteuningsmateriaalVO-MBO-DeGSAGenderandSexualityAlliance.pdf>
- <https://www.mborraad.nl/nieuws/vijf-vragen-over-het-stagepact-mbo>
- <https://www.aob.nl/actueel/artikelen/problemen-rond-passend-onderwijs-stapelen-zich-op/>
- <https://www.kunsten92.nl/cultuur-verrijkt-onze-samenleving-vijf-aanbevelingen-effectiever-kunst-cultuurbeleid/>
- <https://fairpracticecode.nl/>
- <https://www.cultuursubsidie.nl/over-het-cultuurstelsel/cultuurperiode-2025-2028>
- <https://codedi.nl/>
- <https://www.oneworld.nl/mensenrechten/waar-blijft-die-echte-confrontatie-met-ons-koloniale-verleden/>

10

SAMEN, EERLIJK EN OPEN

Democratie, bestuur, digitalisering en privacy

Inwoners moeten de lokale overheid kunnen vertrouwen. Ook wil de Partij voor de Dieren dat we in Den Haag werken aan een groene en weerbare gemeente, waarbij de gemeente zo veel mogelijk werkt met en voor inwoners bij de voorbereiding van gemeentelijke besluiten. De afhankelijkheid van grote technologiebedrijven maakt de gemeente en de samenleving kwetsbaar. Privacy en zeggenschap over onze eigen data is een groot goed en Den Haag zet zich actief in voor de bescherming daarvan.

De gemeente geeft het goede voorbeeld als het gaat om openheid, duidelijkheid en vertrouwen in inwoners.

10.1 Weerbare lokale democratie

Den Haag is geen bedrijf en inwoners zijn geen klanten. Veel inwoners willen meebeslissen over hun wijk of buurt en hun betrokkenheid wordt steeds belangrijker. De gemeente weegt de initiatieven, plannen of de zorgen van inwoners zorgvuldig mee bij de beslissingen. De Partij voor de Dieren wil dat Den Haag positieve, concrete oplossingen van inwoners voor hun leefomgeving serieus neemt en zo mogelijk actief ondersteunt. Denk daarbij aan initiatieven als lokaal opwekken en delen van duurzame energie, aanleg van groen en zorg in de buurt.

- Participatie gaat op de schop. In plaats van plannen maken voor inwoners, maken we plannen mét inwoners.
- Het burgerberaad, ook in kleinschaliger vorm (zoals wijkberaad), neemt een prominente plek in bij participatiebeleid.
- Het raadgevend referendum krijgt een plaats bij belangrijke besluiten, zoals grote bouwprojecten of een gemeentelijke herindeling. Ook maken we wijkreferenda mogelijk.
- Over bouw- en inrichtingsplannen wordt al in de eerste fase van de planvorming gecommuniceerd met bewonersverenigingen en omwonenden.

Dankzij de Partij voor de Dieren wordt bebording op locatie standaard ingezet als laagdrempelige en duidelijke manier om bewoners te informeren over projecten in hun wijk. De gemeentelijke website over bouwprojecten wordt uitgebreid en beter ingericht op participatie, zodat bewoners eenvoudiger kunnen meepraten en weten wat er in hun wijk speelt. Den Haag versterkt lokale initiatieven en de vorming van inwonersgroeperingen (zoals wijkraden en buurtverenigingen). Deze worden actief betrokken bij besluiten over de buurt en kunnen door middel van het uitdaagrecht participeren in de uitvoering en het onderhoud.

- Den Haag faciliteert de plannen van inwoners om hun wijk leefbaar te maken voor mens en dier door participatievormen zoals een buurtbegroting en buurtbudgetten.
- Gemeentelijke plannen waarvoor een vergunning nodig is worden duidelijk en op tijd aangekondigd om iedereen te bereiken. Deze aankondigingen zijn niet alleen digitaal, maar ook in huis-aan-huisbladen en op de werklocatie zelf, denk bijvoorbeeld aan een lint om bomen die gekapt dreigen te worden.

- Coöperatieve burgerinitiatieven, zoals lokale duurzame energieopwekking, voedselvoorzieningen en woningbouw, worden door de gemeente via Duurzaam Den Haag gefaciliteerd.
- Er komt één gemeentelijk loket dat alle klachten coördineert. Tijdens de nacht en in het weekend is het klachtenloket ook bereikbaar voor meldingen van overlast en overtredingen.
- Er komt een sociaal statuut waarin de gemeente met woningcorporaties en huurdersverenigingen bindende afspraken maakt over rechten van bewoners bij ingrijpende ontwikkelingen waarbij herhuisvesting aan de orde is.
- Er komt een kinderraad, die de gemeenteraad gevraagd en ongevraagd kan adviseren. De bestaande jongerenraad wordt verder ondersteund en betrokken bij het gemeentebestuur.
- Den Haag versterkt de gemeentelijke ombudsfunctie en kinderombudsfunctie.
- Sterke, onafhankelijke, lokale media en streekomroepen zijn van groot belang voor de inwoners van Den Haag. Hier wordt niet op bezuinigd. Om onafhankelijke (onderzoeks) journalistiek te bevorderen komt er een breed toegankelijk lokaal mediafonds voor niet-commerciële lokale media.
- Alle openbare vergaderingen van de gemeenteraad blijven online live uitgezonden en worden live ondertiteld. Belangrijke vergaderingen en gebeurtenissen worden voorzien van een gebarentolk. Er wordt meer geld vrijgemaakt om de uitzendingen toegankelijk te maken voor mensen met een auditieve beperking.
- De gemeente zet zich in om de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen te vergroten. Stembureaus moeten in principe toegankelijk worden. Stemmen is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Oefenstemdagen blijft de gemeente faciliteren, dankzij de Partij voor de Dieren is hierbij extra aandacht voor mensen met een verstandelijke beperking.

10.2 Open bestuur

Vertrouwen in de lokale overheid wordt geschaad door ondoorzichtige besluitvorming, geheime afspraken, achterkamertjes en ondemocratische samenwerkingsverbanden. Voor Den Haag is het extra belangrijk dat er aandacht is voor de integriteit van het bestuur. We zetten daarom in op een open en transparant bestuur waarbij wederzijds vertrouwen tussen inwoners en gemeente het uitgangspunt is.

- In principe is alle gemeentelijke informatie openbaar en digitaal beschikbaar. Het college en de raad zijn uiterst terughoudend bij het opleggen van vertrouwelijkheid of geheimhouding.
- Er komt een gemeentelijk, openbaar lobbyregister. Bij raadsvoorstellen en beleidskaders wordt standaard vermeld welke betrokkenheid lobbyisten en belangenbehartigers bij de voorstellen hebben gehad.
- Alle politieke partijen moeten transparant zijn over hun financiering. Donaties in ruil voor politieke acties mogen nooit voorkomen.
- De afspraken die gemaakt worden tijdens de formatie van het college worden openbaar gemaakt.
- Inwoners die niet uit de voeten kunnen met digitale middelen kunnen voor gemeentezaken telefoneren of bij een fysieke balie in het gemeentehuis terecht en chatbots zijn geen vervanging van menselijk contact bij balies. Communicatie per post blijft mogelijk, evenals het contant betalen op het stadhuis.
- Gemeentelijke communicatie wordt begrijpelijker, toegankelijker en sneller. De inwoners mogen onduidelijke brieven van de gemeente kosteloos terugsturen en krijgen een herschreven, heldere brief.
- Den Haag gaat experimenteren met een online 'track and trace'-voorziening waarmee de inwoners hun aanvraag bij de gemeente realtime kunnen volgen.

- Den Haag is geen bedrijf: waar dit nog niet zo is, worden de begrippen ‘klant’ en ‘cliënt’ vervangen door ‘inwoner’ bij de interne en externe communicatie en bij de administratieve systemen van Den Haag.
- De democratische controle op samenwerkingsverbanden met andere gemeenten of organisaties, de zogenaamde gemeenschappelijke regelingen, is een punt van zorg en wordt verbeterd. Dit geldt bijvoorbeeld voor de regionale samenwerkingen op het gebied van de Jeugdzorg en WMO.
- De Partij voor de Dieren wil de Metropoolregio Rotterdam Den Haag vanwege het ondemocratische gehalte niet voortzetten. De burger heeft nu te weinig inbreng bij de bepaling van de haltetijden en het bepalen van waar haltes komen. Zolang de Metropoolregio er nog is, moeten de democratie en transparantie ervan aanzienlijk versterkt worden.
- Den Haag zoekt actief regionale samenwerking op het gebied van dierenwelzijn, klimaat, natuur en milieu, en zorgt ervoor dat democratische controle door de gemeenteraad is gewaarborgd. De democratische controle op de Regionale Energiestrategie (RES) moet aanzienlijk beter.
- In het ondernemersportaal van de gemeente komt informatie over duurzaamheid en kunnen ondernemers met vragen terecht. Zo ontzorgen we ondernemers en zorgen we voor duidelijkheid.
- De continue in- en uitstroom van extern personeel veroorzaakt verlies van kennis, ervaring en binding met de gemeente en samenleving. Het doel is de inhuur van extern personeel onder de 10% te houden.
- Landelijk wanbeleid heeft ertoe geleid dat vanaf 2026 de gemeenten onvoldoende geld van het Rijk krijgen om hun taken uit te voeren (‘ravijnjaar’). Desondanks blijft Den Haag goed zorgen voor de meest kwetsbaren: mens, dier en natuur. Daarnaast trekt de gemeente in regionaal, provinciaal en landelijk verband samen met andere gemeenten op om dit probleem op te lossen.
- Integriteit is essentieel voor betrouwbaar bestuur en het vertrouwen in de politiek. Belangenverstrengeling moet tot het

verleden behoren. Politici moeten niet naar duurbetaalde evenementen gaan, of stemmen als ze dubbele petten op hebben. Gegeven alle integriteitsproblemen in Den Haag moet er schoon schip worden gemaakt door continue aandacht voor integriteitsregels.

- De afgelopen jaren is gebleken dat fouten bij grote bouwprojecten Den Haag veel geld kosten. Dat kan de stad zich niet nog eens permitteren. De Partij voor de Dieren wil dat het college werk maakt van goed contractmanagement en transparant toezicht bij grote bouwprojecten. De Dienst Stedelijke Ontwikkeling wordt verder geprofessionaliseerd om dit te waarborgen.
- Bouwprojecten worden democratischer, onder andere doordat burgers niet alleen maar worden geïnformeerd maar ook input kunnen geven. Het gemeentebestuur gaat grond niet meer onderhands aan projectontwikkelaars gunnen en sluit geen ‘package deals’ meer met grote projectontwikkelaars.

10.3 Privacy, data en digitale onafhankelijkheid

De ontwikkelingen van afgelopen periode laten zien dat (digitale) privacy, gegevensbescherming en een kritische houding ten opzichte van techplatforms belangrijker zijn dan ooit. Het gebruik van algoritmen en schendingen van privacy door (publieke) instanties hebben onder andere het toeslagenschandaal veroorzaakt. De Partij voor de Dieren wil dat de privacy van inwoners beschermd wordt en Den Haag niet meer afhankelijk is van big tech.

- In Den Haag staat de gemeentelijke website centraal in de dienstverlening en wordt het de primaire bron van informatie over de gemeente. Alle content die de gemeente maakt is daar terug te vinden en de data zijn onder eigen beheer van de gemeentelijke organisatie.

- De gemeente gaat binnen een ambitieuze termijn over naar zo veel mogelijk veilige, gedecentraliseerde, opensource- en openstandaardtoepassingen ontwikkeld met privacy by design. Hierin wordt samengewerkt met andere overheden.
- De gemeente mag data alleen verzamelen als er een legitieme reden voor is, met expliciete toestemming en als het voor de dienstverlening strikt noodzakelijk is. Vanaf het moment dat de verzamelde data het doel niet meer dienen, worden deze onmiddellijk verwijderd.
- Den Haag is op dit moment afhankelijk van grote Amerikaanse techbedrijven. Dit vormt een privacyrisico voor Haagse inwoners en maakt informatiebeveiliging van de gemeente kwetsbaar. Een motie van de Partij voor de Dieren over digitale onafhankelijkheid werd door de gemeenteraad aangenomen. De gemeente Den Haag zet daarom in op digitale onafhankelijkheid en waar mogelijk op het gebruik van Europese tech.
- Vanwege het enorme energieverbruik en zeer concrete privacyrisico's gebruikt de gemeente kunstmatige intelligentie (AI) en toepassingen ervan alleen als er overduidelijke, meetbare en concrete maatschappelijke baten zijn en er geen privacyrisico's of risico's voor informatieveiligheid zijn.
- Met inzet van gemeentelijk cameratoezicht en drones wordt uit privacyoverwegingen zeer terughoudend omgegaan. Het mag alleen tijdelijk en onder strikte voorwaarden, zoals een maximale bewaartermijn voor de camerabeelden. Bovendien informeert de gemeente bewoners hierover en houdt zich daarbij aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming.
- In een rapport van de gemeentelijke accountantsdienst (GAD) scoorde Den Haag een (dikke) onvoldoende voor de veilige verwerking van persoonsgegevens in het kader van de Wet politiegegevens. De gemeente moet dit verbeteren.
- De gemeente Den Haag maakt géén gebruik van drones om te controleren of burgers zich aan de wet of verstrekte vergunningen houden. Voor zover de gemeente gebruik maakt van drones voor de controle van burgers, kan dit alleen na expliciete toestemming. De gemeente evalueert periodiek of die controles proportioneel zijn.
- Advertentieborden met gezichtsherkenning of andere 'slimme' camera's worden verboden.
- Online monitoring van inwoners wordt tot het minimum beperkt en gebeurt volgens duidelijke richtlijnen. De gemeente gebruikt geen nepaccounts op sociale media.
- De gemeente gebruikt geen algoritmes waarbij systemen besluiten nemen over inwoners zonder menselijke inmenging. Algoritmes moeten getoetst worden op discriminerende effecten en alleen gebruikt worden als de werking ervan transparant is. Den Haag blijft aangesloten bij het landelijke Algoritmeregister en blijft openbaar maken welke algoritmes worden gebruikt en hoe ze inwoners raken.
- Den Haag verbiedt Bluetooth- en wifitracking van inwoners in de openbare ruimte en zorgt voor veilige wifi.
- Den Haag geeft inwoners inzicht in wie toegang heeft tot hun door de gemeente verwerkte persoonsgegevens en informeert inwoners actief over hun recht op inzage, correctie en verwijdering.
- De afgelopen jaren hebben zich bij de gemeente Den Haag een aantal ernstige datalekken voorgedaan waarbij persoonsgegevens van burgers op straat terecht kwamen. Den Haag zet in voor een verbetering van de beveiliging van haar digitale infrastructuur en het verminderen van het aantal datalekken.
- De openbare ruimte digitaliseert en sensoren worden steeds vaker gebruikt. Iedereen moet kunnen weten wie, met welke sensoren, waar in de openbare ruimte, welke gegevens verzamelt, en met welk doel. Er komt een publiek toegankelijk online sensorenregister en het plaatsen van sensoren in de openbare ruimte mag alleen met een meldplicht. Alle op openbare plekken verzamelde data zijn open data en deze gegevens staan ter beschikking van eenieder, tenzij het persoonsgegevens betreft of het anderszins op grond van wet- en regelgeving niet mag.

- De gemeente zet zich in om misinformatie tegen te gaan, door actief en transparant te communiceren over beleid en besluiten en door de mediawijsheid van inwoners te versterken.

10.4 Vrede in Den Haag, vrede in de wereld

Conflicten, oorlogen en onderdrukking elders hebben impact op de gemeenschappen hier, waardoor soms de spanning tussen (groepen) inwoners kan oplopen. De gemeente heeft de morele plicht om de gevolgen van eigen handelen, in Den Haag en elders in de wereld, te erkennen en zo veel mogelijk tegen onrecht op te staan. Want neutraliteit in situaties van onrecht is de kant van de onderdrukker kiezen. Als stad van vrede en recht heeft Den Haag niet alleen een naam, maar ook een verantwoordelijkheid: laat onrecht niet stilzwijgend voorbij gaan. Juist Den Haag moet zich actief uitspreken en inzetten voor vrede, compassie en gerechtigheid.

- De gemeente houdt via verschillende kanalen, zoals wijk- of gebiedsteams of wijkambassadeurs, de vinger aan de pols en handelt proactief om spanningen tussen groepen inwoners vanwege conflicten elders te voorkomen.
- Demonstreren is een grondrecht. De gemeente wekt ten onrechte de indruk dat kleine demonstraties moeten worden aangemeld. Die schijnplicht hoort niet thuis in een vrije stad. De aanmeldingsplicht voor kleine demonstraties wordt afgeschaft.

- Den Haag faciliteert het demonstratierecht zo goed mogelijk en surveillance van vreedzame demonstranten stopt.
- De gemeente brengt eigen invloed op misstanden elders, zoals ecocide, kinderarbeid, milieuvervuiling of instandhouding van een bezetting, in kaart en stopt die invloed door ketenverantwoordelijkheid na te streven.
- Den Haag gaat geen stedenbanden aan en werkt niet samen met gemeenten in landen waar de overheid een door de Verenigde Naties als zodanig erkende illegale bezetting uitvoert, volkeren onderdrukt of natuur vernietigt.
- De gemeente werkt niet samen met organisaties en bedrijven die bijdragen aan de bezetting van land en onderdrukking van volkeren, of aan vernietiging van natuur of klimaat.
- Den Haag spreekt uit dat Palestina een onafhankelijke staat is en roept de landelijke overheid op dit ook te doen. Zieke Palestijnse kinderen kunnen in Den Haag worden geholpen.

Meer weten?

- <https://www.collectievracht.eu/collectievenlab/nieuws/default.aspx>
- <https://www.rechtenvandenatuur.org/initiatieven/zoop>
- <https://vng.nl/artikelen/realtime-je-aanvraag-volgen-met-track-trace>
- <https://nos.nl/artikel/2551648-arnhemmers-mogen-onduidelijke-brieven-van-de-gemeente-terugsturen>
- <https://www.bitsoffreedom.nl/wp-content/uploads/2022/05/Bits-of-Freedom-De-staat-van-privacy-bij-gemeenten.pdf>
- <https://publicspaces.net/2022/11/25/de-posse-strategie-pragmatisch-principieel-omgaan-met-big-tech/>
- <https://openwebconcept.nl/>
- <https://vng.nl/nieuws/gemeenten-heroverwegen-inzet-microsoft-copilot>
- <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2477186-kunstmatige-intelligentie-vreet-stroom-een-opdracht-hetzelfde-als-een-uur-een-lamp-aan>
- <https://algoritmes.overheid.nl/nl>
- https://privacy-web.nl/wp-content/uploads/po_assets/560128.pdf
- <https://vng.nl/artikelen/vng-voorzitter-sharon-dijksma-het-begint-en-eindigt-lokaal>
- <https://vng.nl/artikelen/geopolitiek-in-de-raadzaal>
- <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen/ketenverantwoordelijkheid/over-ketenverantwoordelijkheid>

**SAMEN ZORGEN WE VOOR
EEN ANDER POLITIEK KLIMAAT.
STEM 18 MAART**

**PARTIJ
VOOR DE
DIEREN**

**DEN HAAG
NATUURLIJK**